

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การศึกษาและพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มทอผ้าไหม
ในเชิงธุรกิจชุมชน

บ้านเนินไทรพัฒนา หมู่ 13 ตำบลป่าซาง กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

โดย ศิริรัตน์ ภารรักษา
อารีย์ ปันโพธิ์
พานิตย์ แก้วนิลดา
และคณะ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ตุลาคม 2547

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การศึกษาและพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชน
บ้านเนินไทรพัฒนา หมู่ 13 ตำบลป่าซาง กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

หัวหน้าโครงการ

นางศิริรัตน์ ภารรักษา บ้านเลขที่ 26 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

ทีมวิจัยชุมชน

1. นางทองยูน นพบาล	บ้านเลขที่ 40	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย
2. นางจิตร ภารรักษา	บ้านเลขที่ 7	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย
3. นางสาวไสว ภารรักษา	บ้านเลขที่ 5	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย
4. นางนวน บุตรนาแพง	บ้านเลขที่ 3	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย
5. นางสุดใจ พลเยี่ยม	บ้านเลขที่ 14	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย
6. นางหวานใจ แวงวรรณ	บ้านเลขที่ 2	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย
7. นางนาง สิงห์ขัน	บ้านเลขที่ 13	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย
8. นางทองใบ แวงวรรณ	บ้านเลขที่ 27	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย
9. นางปรางค์ การสุวรรณ	บ้านเลขที่ 11	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย
10. นางพานิตย์ แก้วนิลดา	บ้านเลขที่ 40	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย
11. นางลมุด ภารรักษา	บ้านเลขที่ 40	หมู่ 13	ต.ป่าซาง	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	จ.เชียงราย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ภาค)

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยการช่วยเหลือสนับสนุนและให้คำปรึกษาแนะนำของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ภาค) คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณยิ่งที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการทำงานด้วยบรรยากาศแห่งมิตรอย่างหวังดีและจริงใจ โดยให้โอกาสในการดำเนินกระบวนการงานวิจัยเพื่อการพัฒนาตนเอง จนกระทั่งสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ทุกขั้นตอน

ขอขอบคุณหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนส่งเสริมและให้คำแนะนำด้านวิชาการ เป็นต้นว่า สำนักงานเกษตรอำเภอกิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง สำนักงานพัฒนาชุมชนกิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง และสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง (สนับสนุนงบประมาณการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าไหม) ซึ่งเป็นกำลังใจที่ดียิ่งและช่วยผลักดันให้กลุ่มสามารถฟันฝ่าอุปสรรคทุกประการไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณผู้บริหาร โรงเรียนและคณาจารย์โรงเรียนบ้านป่าซางทุกท่านที่เกี่ยวข้องที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำด้านวิชาการกระทั่งงานสำเร็จลุล่วง ด้วยจิตการวาระยิ่ง

ขอขอบคุณครอบครัวของคณะผู้วิจัย ญาติผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ สามี ลูกหลาน ญาติสนิท มิตรสหาย และสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเนินไทรพัฒนาทุกท่านที่ช่วยให้ข้อมูลและเป็นพลังใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลและอำนวยความสะดวกในการทำงานด้วยดีตลอดมา

สุดท้ายขอขอบคุณยิ่งต่อสมาชิกเครือข่ายกลุ่มทอผ้า ที่เปรียบเสมือนเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขคอยให้คำปรึกษาแนะนำอันเป็นประโยชน์ในกระบวนการการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาการผลิต และการตลาดด้วยความเอื้อเฟื้อและจริงใจ

คณะผู้ทำงานวิจัย

ตุลาคม 2547

ชื่อเรื่อง การศึกษาและพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชน

บ้านเนินไทรพัฒนา หมู่ 13 ตำบลป่าซาง กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

ชื่อผู้เขียน นางศิริรัตน์ ภารรักษา นางสาวอารีย์ ปิ่นโพธิ์ นางพานิตย์ แก้วนิลดา และคณะ

บทคัดย่อ

การวิจัยโครงการศึกษาและพัฒนากระบวนการทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชน บ้านเนินไทรพัฒนา หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและจัดระบบข้อมูลด้านวัตถุดิบ และด้านการตลาดเกี่ยวกับผ้าไหม ทั้งในและนอกชุมชน เพื่อเสริมทักษะความรู้เทคนิควิธีการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม กระบวนการผลิต และการตลาด เพื่อพัฒนาการบริหารและการจัดการกลุ่มทอผ้าไหมให้ดำรงอยู่ได้เพื่อพัฒนาระบบการผลิตให้คุ้มทุนและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเพื่อพัฒนาระบบการตลาดของกลุ่มในเชิงธุรกิจการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Action Research) โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดกระบวนการกลุ่ม/องค์กรชุมชนและแนวคิดเป็นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เครื่องมือและวิธีเก็บข้อมูลโดยการประชุมกลุ่มย่อย แบบสำรวจแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการทดลอง โดยวิเคราะห์ร่วมกันภายในกลุ่ม ผลการศึกษาวិจัยพบว่าการที่กลุ่ม/ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสูงสุดตั้งแต่ร่วมวิเคราะห์ปัญหา/ความต้องการของกลุ่ม ทอผ้าไหมร่วมวางแผนเป้าหมายทิศทางและวิเคราะห์วางแผนหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาร่วมรับผลประโยชน์และร่วมสรุปวัดผลประเมินผลการศึกษาและพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชน ตามความพร้อมและศักยภาพด้านทุน/ภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยมีองค์กรภาครัฐและเอกชนภายนอกให้การช่วยเหลือสนับสนุนแนวคิด ระบบคิดและข้อมูลทางวิชาการ ตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมกระบวนการพัฒนาทักษะเชิงธุรกิจอย่างเป็นระบบ ทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม และการตลาด โดยสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

การบริหารจัดการกลุ่มด้านต่างๆจากการศึกษาพบว่า กลุ่มสามารถพัฒนาปรับปรุงกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด คือ การพัฒนาและขยายพื้นที่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การปรับปรุงการจัดซื้อและเก็บรักษาวัตถุดิบ การปรับปรุงการฟอกการย้อมไหม ปรับปรุงการโหวน การกวัก มีการพัฒนาทักษะการทอและตรวจสอบควบคุมคุณภาพการทอลวดลายให้ประณีตได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสวยงาม ส่วนการบริหารจัดการการตลาด กลุ่มได้สำรวจ รสนิยม ความต้องการของตลาดด้านสีลวดลายผ้า การแสวงหาแหล่งวัตถุดิบและแหล่งรับซื้อผลผลิตของกลุ่มทั้งในและต่างประเทศ

ปรับปรุงระบบการประชาสัมพันธ์สินค้า การขนส่ง การชำระเงิน ปรับปรุงระบบการจัดทำบัญชีเบิกจ่ายที่โปร่งใส ตรวจสอบง่าย สามารถบริหารกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนให้ถึงจุดคุ้มทุนและมีกำไรหรือผลตอบแทนแก่สมาชิกอย่างน่าพอใจ ส่วนการการบริหารจัดการกลุ่ม/องค์กร กลุ่มมีการสร้างกฎระเบียบและใช้หลักการบริหารแบบประชาธิปไตยและหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาทักษะการผลิตด้านต่างๆแก่สมาชิกกลุ่ม โดยการศึกษาดูงาน การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมวางแผนแก้ไขปัญหามีการระดมทุนภายในกลุ่มและแสวงหาแหล่งทุนสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ถึงแม้จะมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานบ้าง ทว่ากลุ่มก็สามารถหาแนวทางแก้ไข โดยวิธีการเฉพาะของตัวเองของกลุ่มได้ โดยปรากฏว่า ผลผลิตของกลุ่มเป็นที่ยอมรับของตลาด มีตลาดรองรับที่กว้างขวางจนถึงขั้นส่งออกต่างประเทศได้ ตลอดจนสร้างชื่อเสียงโดยได้รับคัดสรรเป็นสุดยอดสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) รางวัลสีดาว ของระดับจังหวัดและระดับภาค

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำโครงการทอผ้าไหมเชิงธุรกิจ

1. ความเป็นมาความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์งานวิจัย	1
3. คำถามการวิจัย	2
4. แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	2

บทที่ 2 วิธีการวิจัย

1. ขอบเขตการศึกษา	10
2. ขอบเขตด้านเวลา	10
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา	10
4. กลุ่มเป้าหมายและแหล่งข้อมูล	11
5. เครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	11
6. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	12
7. ขั้นตอนการดำเนินการ	12

บทที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานชุมชน

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน	17
2. ที่ตั้ง - อาณาเขต	17
3. ประชากรของชุมชน	18
4. การปกครองของชุมชน	18
5. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน	19
6. การคมนาคม	20
7. ระบบสาธารณสุขปกอก	20
8. สภาพเศรษฐกิจ	20
9. ประเพณีวัฒนธรรม	20
10. ทรัพยากรธรรมชาติ	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
11. แหล่งท่องเที่ยว	22
12. ปัญหาชุมชน	22
บทที่ 4 ข้อมูลกลุ่มทอผ้าบ้านเนินไทรพัฒนา	
1. ประวัติความเป็นมาของกลุ่มทอผ้า	23
2. การบริหารจัดการกลุ่ม (เดิม)	24
3. ทุนของกลุ่ม	27
4. ข้อมูลด้านวัตถุดิบและการตลาด	27
5. วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มทอผ้าไหม	30
6. แนวทางการปรับปรุงด้านการผลิต การจัดการกลุ่ม และการตลาด	33
บทที่ 5 ผลการปรับปรุงกระบวนการผลิตที่คุ้มทุนและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด	38
1. การปรับปรุงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม	38
2. การปรับปรุงวิธีการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบในการผลิต	40
3. การปรับปรุงการบริหารจัดการทุนในการผลิต	42
4. การปรับปรุงวิธีการเก็บรักษาวัตถุดิบ	44
5. การปรับปรุงการฟอกการย้อมโดยใช้ต่างธรรมชาติและการย้อมสีโดยใช้ธรรมชาติและสีเคมี	45
6. การปรับปรุงวิธีการทอ	49
7. การปรับปรุงวิธีการโหวน	50
8. การปรับปรุงปรับปรุงคุณภาพและคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตลาด	51
9. การพัฒนาทักษะขีดความสามารถของกลุ่มทอผ้า	53
10. การปรับปรุงโครงสร้างและองค์ประกอบในการบริหารจัดการกลุ่ม	55
11. การปรับปรุงเรื่องการตลาด	59

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาปรับปรุงการทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชน	65
2. ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ	75
3. ข้อดีและสรุปบทเรียนการเรียนรู้ที่ได้จากการพัฒนาระบบผลิต	76
4. ความคิดเห็นของสมาชิกหลักการดำเนินการวิจัยและปัญหาอุปสรรคการวิจัย	78
5. ข้อเสนอแนะในการวิจัยและพัฒนา	79
หนังสืออ้างอิง	81
ภาคผนวก	82
- ประวัติทีมวิจัย	
- รูปภาพกิจกรรม	
- เกียรติบัตรผลงานของกลุ่ม	

บทที่ 1

บทนำ

1. 1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ชาวบ้านเนินไทรพัฒนา หมู่ที่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย ส่วนใหญ่เป็นคนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากทางภาคอีสาน มานานประมาณ 40- 50 ปีมาแล้ว ซึ่งแต่ก่อนเมื่อมาอยู่ใหม่ ๆ ก็มีการปลูกหม่อน และเลี้ยงไหม ทอผ้าไหมใช้เอง โดยใช้วัตถุดิบที่ทำเอง เช่น ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม ฟอกไหม โดยใช้ด่างธรรมชาติ ที่ทำมาจากเปลือกจั่วแห้ง ก้านกล้วยแห้ง ก้านมะพร้าวแห้ง มาเผาให้เป็นเถ้าแล้ว นำมาคลั่นเป็นน้ำมาฟอกไหมไว้ทอเอง ทว่าในปัจจุบันคนรุ่นเก่าเหลือน้อยลงทุกที ประกอบกับยังขาดการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นใหม่ จึงทำให้ละเลยสวนหม่อนและการเลี้ยงไหม

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2539 สตรีในหมู่บ้านได้จัดตั้งกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองขึ้น ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี จากนั้นประมาณปี 2542 ได้มีการแยกหมู่บ้านออกมาจึงได้จัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมขึ้นอีกให้เป็นกลุ่มทอผ้าบ้านเนินไทรพัฒนา เมื่อปี 2543 มีสมาชิกทั้งหมด 40 คน โดยการลงหุ้น และทาง อ.บ.ต.ให้การสนับสนุนงบประมาณกลุ่มทอผ้าไหม จากการดำเนินงานการผลิตผ้าไหมที่ผ่านมาของทางกลุ่มนั้นพบว่ามีตลาดรองรับ แต่ทว่าเกิดปัญหาขึ้นมาอีก คือ ทางด้านวัตถุดิบที่ผลิตในชุมชนไม่เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่ม ทำให้ต้องซื้อเส้นไหมจากที่อื่น ซึ่งส่งผลให้มีราคาต้นทุนที่สูงตามไปด้วย จึงอยากจะขยายการปลูกหม่อนการเลี้ยงไหม เพื่อลดต้นทุนการผลิต อีกประการหนึ่งคือ ด้านการตลาดทางกลุ่มยังมีแหล่งรับซื้อในวงแคบที่ยังต้องผ่านพ่อค้าคนกลางอยู่ และความต้องการของตลาดทางกลุ่มก็ยังไม่มีความรู้ที่ครอบคลุมมากนัก ดังนั้นทางกลุ่มจึงต้องการที่จะผลิตอย่างเป็นระบบครบวงจรมากขึ้น เพื่อรักษาภูมิปัญญาพื้นบ้านเอาไว้อีกทางหนึ่ง และยังต้องการที่จะพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้าเพื่อให้เข้าสู่ระบบธุรกิจของชุมชนอย่างแท้จริง ทางกลุ่มจึงต้องการพัฒนาในประเด็น การพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่ม พัฒนาระบบการผลิต และพัฒนาการตลาดอย่างเป็นระบบซึ่งทางกลุ่มหวังว่าจะได้เรียนรู้กระบวนการในการวางแผน การดำเนินงานและตัดสินใจในการแก้ปัญหา และได้เรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารและการจัดการที่เป็นระบบในเชิงธุรกิจชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านการผลิตของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเนินไทรพัฒนา
2. เพื่อศึกษาและจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับด้านการผลิตวัตถุดิบและการตลาด
3. เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถทักษะและเทคนิคในการผลิตผ้าไหมตามที่ตลาดต้องการ

1.3 คำถามการวิจัย

1. แนวทางในการผลิตผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าบ้านเนินไทรพัฒนามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นอย่างไร
2. แนวทางในการจัดระบบข้อมูลของแหล่งวัตถุดิบ ปริมาณวัตถุดิบสำรอง และการควบคุม คุณภาพวัตถุดิบของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเนินไทรพัฒนาเป็นอย่างไร
3. รสนิยม รูปแบบ ขนาด สี สัน ลวดลาย ของผ้าไหมที่ตลาดต้องการเป็นอย่างไร
4. จะมีแนวทางในการเสริมสร้างขีดความสามารถของสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมของบ้านเนินไทรพัฒนาได้อย่างไร

1.4 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1.4.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนเป็นสำคัญในการศึกษาและพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชนบ้านเนินไทร หมู่ 13 ตำบลป่าซาง กิ่งอำเภอ เวียงเชียงรุ้ง มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานการศึกษาและการพัฒนาไว้หลายความหมาย ตามพื้นฐานแนวคิดของแต่ละคน ได้แก่ การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่าง ไม่ใช่การเข้าไปกำหนดแล้วให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดค้น ขึ้นมาเองส่วนแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของ เสน่ห์จามริกและคณะ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายและยังอาจเป็นการฟื้นฟูพื้นฐานความมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในบั้นปลาย นอกจากนี้ได้สรุปความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ค่อนข้างเฉพาะเจาะจงว่า คือ การที่จะให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ ที่จะเข้าร่วมแก้ปัญหาของเขา ให้เขา เป็นผู้ความคิดริเริ่มและมุ่งใช้ความพยายามและความเป็นตัวของตัวเองเข้าดำเนินการและความควบคุมทรัพยากรและระเบียบสถาบันต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ เป็นการแสดงถึงความหมายที่บอกถึงการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการปฏิบัติอย่างแข็งขัน มิใช่เป็นไปอย่างเฉยเมยหรือมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีเท่านั้น และกลุ่มสังคมศาสตร์ สาธารณสุข กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การคืนอำนาจแห่งการพัฒนาและการสร้างประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน ในกระบวนการนี้อย่างน้อยที่สุดประชาชนจะต้อง มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการในเรื่องทั้งปวง อันจะส่งผลต่อการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และอนาคตของชุมชน ทั้งนี้จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อประชาชนในชุมชนได้อำนาจ ได้ทรัพยากรของพวกเขา กลับคืนมาและนั่นย่อมหมายถึง กระบวนการปกครองตนเองตามวิถีทางประชาธิปไตยนั่นเอง

จากความหมายและทัศนะแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในงานการศึกษาและการพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การ

กระจายอำนาจและให้โอกาสและความสำคัญกับประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาและการพัฒนาทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ ร่วมกำหนดปัญหาในชุมชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการวางแผน แก้ไขปัญหาร่วมกัน ติดตามและประเมินผลสนใจในการวางแผน แก้ไขปัญหาร่วมปฏิบัติลงมือเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน ติดตามและประเมินผลในทุกขั้นตอนของงานการศึกษาและพัฒนาตลอดจนมีความเป็นเจ้าของสิ่งนั้น ๆ ด้วย

ในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานในกระบวนการวิจัยนั้น บุคคลในชุมชนต้องเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) โดยเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมกำหนดปัญหา ตัดสินใจร่วมกันในการวางแผน แก้ไขปัญหา ลงมือแก้ปัญหาร่วมกันซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบความเชื่อ ทักษะและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสำคัญ

อกิน ระพีพัฒน์ ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเป็น 5 ระดับด้วยกัน คือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา พิจารณาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการแก้ปัญหา
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมพัฒนา

พัชนี นาถประชาและคณะ ได้แบ่งการมีส่วนร่วมแบ่งได้ 3 ระดับ คือ

จิตสำนึกในพลั้งกลุ่ม

เป็นการมีส่วนร่วมสูงสุดต้องการความเข้าใจลึกซึ้งว่าตนเองเท่านั้นจึงพัฒนาตัวเองได้

การรวมตัว รวมกลุ่ม ตั้งองค์กร

เป็นระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมา แสดงว่าให้เห็นความสำคัญและมีระบบในการมีส่วนร่วมดีขึ้น และต้องการความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความอดทนและความเคารพในผู้อื่น

การให้

เช่น ช่วยแรง เงิน ให้ความคิดเห็น ฯลฯ เป็นระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ความเชื่อพื้นฐานของการทำงานแบบมีส่วนร่วม (พัชนี นาดประชาและคณะ)

1. เชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพ
2. เชื่อว่าประสบการณ์ชีวิตมีคุณค่า
3. เชื่อว่าการทำงานกลุ่มดีกว่าเดี่ยว
4. เชื่อว่าการเรียนรู้ได้จากการพิจารณาไตร่ตรองหาบทเรียนจากประสบการณ์จริง
5. เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจากทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วม
6. เชื่อว่าการเรียนรู้นำไปสู่การปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้ความคิดและความรู้สึกตรงกัน
7. เชื่อว่าการพัฒนาที่จะช่วยให้ยั่งยืนได้ต้องมีความสมดุลทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเชื่อว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้งานวิจัยบรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดเอาไว้ การนำเอาแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมาใช้ในการศึกษาและการพัฒนา จะสามารถนำเอาบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ทำให้บุคคลในชุมชนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการที่จะหาแนวทางในการแก้ไขและป้องกันสถานการณ์ โดยพัฒนารูปแบบการดำเนินงานภายในชุมชนด้วยตนเอง และอาศัยปัจจัยความพร้อมของชุมชนและหน่วยงานภายนอกชุมชน ซึ่งจะทำให้รูปแบบการป้องกันและแก้ไข มีความเหมาะสมกับบริบทและได้ผลอย่างแท้จริง

1.4.2 แนวความคิดกระบวนการกลุ่มองค์กรชุมชน

ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่มีการแข่งขัน และเร่งรัดในการพัฒนาอุตสาหกรรมมาตั้งแต่ปี 2504 ระบบเศรษฐกิจไทยได้เปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจภาคเกษตรทั้งการผลิต รายได้ และการจ้างงาน มาสู่การพัฒนาอุตสาหกรรม การค้า และบริการแทน แม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 51 ยังคงทำงานอยู่ในภาคเกษตรพื้นฐาน (ไม่มีการแปรรูป) ประมาณร้อยละ 12 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ซึ่งเป็นการ พัฒนาที่ไม่สมดุล จึงเป็นสาเหตุให้แรงงานจากภาคเกษตรเคลื่อนย้ายไหลทะลักสู่ภาคอุตสาหกรรม อันเนื่องมาจากรายได้ไม่พอเพียงสำหรับการเลี้ยงชีพ จนเกิดภาวะแรงงานล้นเกินในภาคอุตสาหกรรมกลายเป็นกองทัพแรงงานสำรอง (reserve army) ค่าจ้างแรงงานจึงถูกขูดรีด นอกจากนั้น โครงสร้างของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาการนำเข้าในเรื่องของเครื่องจักร วัตถุดิบแปรรูป และเทคโนโลยี มากกว่าที่ส่งออกทำให้ประเทศขาดดุลการค้า การขาดดุลเช่นนี้นำไปสู่ปัญหาด้านเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ หรือเป็นรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศซึ่งเป็นหลักค้ำประกันเงินบาทยังขาดดุลเงินตราร้อยหกร ปี 2538 - 2539 ประเทศมีเงินตราสำรองอยู่ที่ 35,000-39,000 ล้านดอลลาร์ แต่มีวงเงินกู้ยืมจากต่างประเทศสูงถึง

90,000 ล้านดอลลาร์ ส่งผลให้ค่าเงินบาทตกต่ำ รัฐบาลจึงตัดสินใจปล่อยให้เงินบาทลอยตัวเนื่องจากไม่สามารถนำเงินสำรองไปชดเชยหนี้สินให้ต่างประเทศได้หมด จึงเป็นเหตุให้นำไปสู่ภาวะวิกฤติทางการเงินหรือภาวะฟองสบู่แตก (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542:11-20) ส่งผลให้ภาคเอกชนหรือภาคอุตสาหกรรมและสถาบันการเงินเกิดการล้มระเนระนาด แรงงานจากภาคอุตสาหกรรมภาคบริการ และสถาบันการเงินถูกเลิกจ้าง และจึงต้องหวนกลับคืนสู่ภาคเกษตรอีกครั้งหนึ่ง

แนวความคิดในเรื่องการสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรฐานราก องค์กรชุมชนเป็นองค์กรที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันสร้างตนเองและจัดการตนเองได้ มีใช้องค์กรที่คนอื่นสร้างให้หรือยึดเย็ดให้หรือจัดการโดยผู้อื่น องค์กรชุมชนเกิดขึ้นโดยกระบวนการที่คนในชุมชนมาประชุมปรึกษาหารือกัน จนสามารถบ่มเพาะตัวผู้นำตามธรรมชาติขึ้น องค์กรมีการวิเคราะห์ปัญหา วินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ทางเลือกและตัดสินใจ องค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้านมีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น เป็นการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม การรวมกิจกรรมหลาย ๆ องค์กรเข้าด้วยกัน การประสานกิจกรรมที่เหมือนๆ กันเข้าเป็นเครือข่าย การต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านหลาย ๆ หมู่บ้านกับนโยบายรัฐ (สัมพันธ์ เตชะอริกและคณะ, 2540:2-3) องค์กรชุมชนยังกลายเป็นกลยุทธิ์ที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาที่ผิดพลาดที่ผ่านมา โดยเฉพาะในปัญหาด้านเศรษฐกิจของประเทศที่เห็นได้ชัดเจนมากที่สุด จึงได้มีทั้งนักวิชาการ หน่วยงานพัฒนาเอกชน และระบบราชการ กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น ในส่วนของกรมการพัฒนาชุมชนจะเน้นในเรื่องของการสร้างระบบองค์กรเครือข่ายเศรษฐกิจฐานราก เน้นให้เกิดการรวมกลุ่มผลิต เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ภายใต้คำขวัญที่ว่าวิสาหกิจชุมชน ให้เกิดระบบการผลิต การบริหารจัดการและการจำหน่ายโดยชุมชน ในขณะที่กระทรวงเกษตรเน้นในเรื่องของการผลิตแบบพอเพียง การผลิตแบบผสมผสานให้ครบวงจร เป็นกระบวนการของระบบเศรษฐกิจชุมชนแนวเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

ผลประโยชน์จะต้องเป็นองค์กรชาวบ้านชุมชน

"ธุรกิจชุมชน" กำลังถูกนำมาเป็นทางเลือกและทางรอดของประเทศในภาวะที่ต้องกู้หนี้ยืมสินจากประเทศมหาอำนาจ นอกจากนั้นธุรกิจชุมชนยังเป็นทางเลือกหนึ่งของชาวบ้านที่ประสบปัญหาด้านการผลิตที่ต้องพึ่งระบบการตลาด แล้วเกิดสภาวะของการขาดทุนมาโดยตลอด เพื่อให้เกิดการต่อรองหรือให้เกิดการพึ่งตนเองให้ได้ ซึ่งต้องดูว่าการผลิตสินค้าอะไรที่ตลาดต้องการ เป็นการฝึกฝนให้ชาวบ้านได้วิเคราะห์การตลาดจากภายนอก ชาวชนบทโดยทั่วไปมักจะถูกมองว่าเป็นผู้ที่ขาดความคิดริเริ่ม พอใจที่จะเป็นผู้ตาม เป็นผู้ที่เอาอย่าง หรือเลียนแบบ ใครทำอะไรแตกต่างจากคนอื่น ๆ ใหม่ ๆ มักจะไม่ได้รับการยอมรับ แต่ครั้งประสบผลสำเร็จก็มักจะมีผู้เอาอย่างและกลายเป็นผู้นำในที่สุด จะเป็นว่า"ธุรกิจชุมชน" ที่ประสบความสำเร็จมักจะอยู่ภายใต้การนำของกลุ่มคนที่มีลักษณะเป็นผู้นำที่คอยคิดในการแก้ปัญหาในเรื่องของปากท้องของชาวบ้านในชุมชน จะทำให้

มองเห็นกระบวนการทำงานของผู้นำที่จะพาองค์กรของตนเองไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ แต่ความสลับซับซ้อนของกระบวนการนำนั้น จะขึ้นอยู่กับสถานการณ์นำในขณะนั้น ผู้นำจะเป็นผู้ที่กุมความอยู่รอดขององค์กรชาวบ้าน หากผู้นำได้รับการยอมรับ มีบารมี มีความสามัคคี ปฏิบัติดี มีความสามารถ และคิดถึงส่วนรวมจริง ก็จะสามารถนำพาองค์กรชาวบ้านให้ประสบผลสำเร็จ และสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชาวบ้านได้ (สัมพันธ์ เตชะอริก, อ้างแล้ว:23-42) โดยเฉพาะองค์กรทางธุรกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จได้มักจะอยู่ภายใต้การนำของผู้นำ เช่น กลุ่มออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต ภายใต้การนำของครูชบ ยอดแก้ว สหกรณ์ท่านางแมว เดิบโตขึ้นมาได้จากการนำของกลุ่มครูในท่านางแมว กลุ่มพรรณไม้ เดิบโตภายใต้การนำของอาสาสมัครจากสมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม (ATA) กลุ่มผลิตน้ำตาลเดิบโตมาจากอาสาสมัครเพื่อสังคม(มอศ.) ธุรกิจของวัดสวนแก้ว เดิบโตภายใต้การนำของ พระพยอม กัลยาโณ กลุ่มผลิตภัณฑ์รองเท้าบาจา ที่ผลิตโดยสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่วนใหญ่แก่นำหลักจากครูชบและผู้นำหมู่บ้าน บริษัททอทัยศกิจ จังหวัดยโสธรแก่นำในการจัดตั้งเป็นกลุ่มครู บริษัทธุรกิจชุมชนหัวไทร กลุ่มริเริ่มคือ กลุ่มปัญญาชนท้องถิ่นร่วมกับอาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542:130-131) องค์กรที่มีกลุ่มผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนจะเป็นองค์กรที่สามารถบริหารจัดการให้เดิบโตได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และได้มีงานพัฒนาจากภาคอีสานจากองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นหัวแรงใหญ่เกี่ยวกับการส่งเสริมธุรกิจของชุมชนได้แบ่ง กิจกรรมออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. **ธุรกิจชุมชนที่เกิดจากการรวมกลุ่มอาชีพ** เกิดจากฐานงานเครือข่ายด้านหัตถกรรม เช่น กลุ่มพรรณไม้ กลุ่มแพรวพรรณ กลุ่มยมนา ร้านแม่หญิง จากฐานงานเครือข่ายเกษตรทางเลือก เช่น ธุรกิจขายข้าว และร้านขายสินค้าปลอดสารเคมี เกิดจากฐานด้านการปศุสัตว์ เช่น กลุ่มแปรรูปลูกชิ้น ท่านางแมว หรือเกิดจากการผลิตสินค้าตามตลาดต้องการ เช่นกลุ่มทำโรงงานแป้งขนมจีน การผลิตกระเบื้องคอนกรีตมุงหลังคาและฟุตบาท เป็นต้น

2. **ธุรกิจที่มีขึ้นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชน** เช่น สหกรณ์ร้านค้าในหมู่บ้าน สหกรณ์ร้านค้าท่านางแมว เป็นต้น

3. **ธุรกิจชุมชนที่เกิดจากการสนับสนุนของธุรกิจเอกชน** เช่น การประกอบการปืมน้ำมันของกลุ่มพรรณไม้ โครงการผลิตเสื้อสำเร็จรูปเกษตรวิสัย โครงการเย็บรองเท้าบาจา และสมาคมพัฒนาประชากร และชุมชน เป็นต้น (สัมพันธ์ เตชะอริก, 2541:83-85)

ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จ และความล้มเหลวขององค์กรด้านธุรกิจชุมชนมีมากมายหลายประการ เช่น ปัจจัยด้านการผลิต ปัจจัยด้านการตลาด ปัจจัยการเงิน ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ปัจจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก ปัจจัยเรื่องระเบียบข้อบังคับขององค์กรและที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวผู้นำองค์กร(ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542:124) ผู้นำจะเป็นตัวที่ขับเคลื่อนกลไกและกำหนดทิศทางเป้าหมาย ควบคุมภารกิจขององค์กรให้เดินตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ให้ประสบผลสำเร็จได้ ซึ่งโดยพื้นฐานของหลักการใน

การทำธุรกิจชุมชน มาจากพื้นฐานหลักในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งยากลำบากกว่าการทำธุรกิจธรรมดา หลักคิดพื้นฐานที่สำคัญคือ ความยั่งยืน ความเป็นชุมชน จริยธรรม และธุรกิจ การทำธุรกิจชุมชนนั้นไม่ได้หวังเพียงเพื่อแสวงหากำไรเพียงด้านเดียว แต่สำหรับชุมชนแล้วจะต้องคำนึงถึงความเป็นชุมชน ความสัมพันธ์ ความเป็นกลุ่ม (สัมพันธ์ เศษะอริก, 2541:88-89) และเป็นภาพลักษณ์ของชุมชนที่จะใช้เป็นท่อกอยคังงบประมาณจากภาครัฐที่จะทำหน้าที่ในการสนับสนุน ในการขับเคลื่อนกิจกรรมธุรกิจชุมชนไปสู่ผลสำเร็จของผู้นำองค์กร จะต้องอาศัยการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง การแสดงความสามารถในเชิงการวิเคราะห์ สถานการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจหรือสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนที่เกิดจากการปฏิบัติการจริงในการดำรงชีวิต จึงทำให้สมาชิกที่มีภาวะผู้นำอยู่ในตัวเกิดพลังก่อตัวออกมาเป็นองค์กร และทำหน้าที่ขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้

เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เน้นการพัฒนาประเทศที่ต้องสร้างพื้นฐานความพอมีพอกิน ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นเสียก่อน และวันที่ 4 ธันวาคม 2517 พระองค์ท่านยังได้นำเสนอแนวคิดในเรื่องเศรษฐกิจ " เศรษฐกิจพอเพียง " (Sufficiency economy) ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเสนอแนวคิดในเรื่องเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจพอเพียง และในปี 2541 เป็นต้นมาพระองค์ท่านได้ออกมาพูดในเรื่องการสร้างเศรษฐกิจฐานราก ในเรื่องการใช้แนวคิด ในเรื่องของการทำทฤษฎีใหม่ที่ทำให้มีการแบ่งพื้นที่นา ของตนเองออกเป็น 4 ส่วน เพื่อให้เกิดการผลิตแบบครบวงจร และยังเน้นเศรษฐกิจแนวพุทธศาสนา คือพยายามจะให้คำนึงในเรื่องของความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมากและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ในช่วงหลังจากประเทศไทยเกิดสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจฟองสบู่แตก ได้มีนักวิชาการหลายท่าน เช่น คุณหมอประเวศ วะสี ได้นำเสนอในเรื่องของพุทธเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิมในเรื่องของวนเกษตร ท่านมหาอยู่ สุนทรไชย ได้นำเสนอเรื่องของการทำเกษตรผสมผสาน และนำเสนอเรื่องเกษตรธรรมชาติของพ่อคำเดื่อง ภาษี เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ได้เรียนรู้จากธุรกิจที่ตอบสนองระบบทุนนิยมจนทำให้เกิดความสามารถในการบริโภคนิยมจนกระทั่งได้พลิกผันชีวิตของตนเองเข้าสู่ธรรมชาติ ทำอย่างไรจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ก่อนถึงจะพึ่งพาจากภายนอก (เสรี พงศ์พิศ , 2545 : 29-50)

1.4.3 ประสิทธิภาพการจัดการองค์กรชุมชน

อุทัย ดุลยเกษม จากมูลนิธิสดศรีได้แสดงความคิดเห็นถึงองค์กรชุมชนที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะดังนี้

1. ผู้นำ หรือ กรรมการมีบทบาทหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน
2. มีกิจกรรมที่สร้างกระบวนการเรียนรู้

3. มีกิจกรรมตอบสนองปัญหาอย่างต่อเนื่อง
4. มีแผนงานที่ชัดเจน
5. มีการสื่อสารข้อมูล ข่าวสารอย่างทั่วถึง
6. มีการระดมทุนทั้งภายใน และภายนอกองค์กร และมีการระดมทุน
7. มีสมาชิกสืบทอดผู้นำใหม่
8. มีการประสานงานอย่างกว้างขวาง
9. มีการตัดสินใจอย่างกว้างขวาง

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง, 2538 ,น. 131) ได้กำหนดการพิจารณาตัวชี้วัดในด้านความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนนั้นมีข้อสรุปเกี่ยวกับกรอบชี้วัด ดังนี้

1. มีการนำมิติเชิงวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีฐานทางวัฒนธรรม จะเป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายและมีคุณภาพ

2. ในด้านประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อปัญหา ควรพิจารณาถึง

- ความรวดเร็วในการตอบสนองต่อปัญหา
- ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีหลากหลาย หรือไม่ ยากง่ายเพียงไร เป็นปัญหาภายในหรือภายนอกชุมชน ปัญหาเหล่านี้จะเป็นเครื่องทดสอบประสิทธิภาพ และความสามารถของกลุ่มในการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

- จำนวนปัญหาที่องค์กรชุมชนสามารถแก้ไขได้

3. ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ควรพิจารณาตัวชี้วัด ได้แก่

- มีการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ ทางเลือกการแก้ไขปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหา โดยดูถึงกระบวนการในการวิเคราะห์ดังกล่าวว่า มีการวิเคราะห์ที่ชัดเจนหรือไม่ มีการเชื่อมโยงปัญหากับสาเหตุหรือไม่ คุณภาพในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ การตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหา เป็นอย่างไร มีทิศทางที่ถูกต้อง มีสติหรือไม่

- มีการพัฒนาจิตสำนึก

4. ในด้านการจัดการกลุ่ม ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่

- จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม
- ระดับของการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เสนอความคิดเห็น ลงมือปฏิบัติ ฯลฯ

- สมาชิกรู้หน้าที่ และทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

- มีการสร้าง และพัฒนากระบวนการกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

- มีกฎระเบียบ และกติการ่วมกัน

- มีความพร้อมเพรียง ความสามัคคีในการทำกิจกรรมร่วมกัน

5. ในด้านที่เกี่ยวกับผู้นำ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชนควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่

- จำนวนผู้นำ มีหลายคนหรือไม่
- ความรู้ และทักษะของผู้นำ มีหลากหลายด้านหรือไม่ เช่น ผู้นำด้านการสื่อสาร การถ่ายทอดความรู้ การจัดการ ฯลฯ

6. ในด้านที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด

- การมีสมาชิกได้รับผลประโยชน์อย่างยุติธรรม

7. ในด้านความยอมรับนับถือที่องค์กรได้รับภายนอก ควรพิจารณาตัวชี้วัด ได้แก่

- การสนับสนุนที่ได้รับจากภายนอก เช่น เงินทุน ทรัพยากร โครงการพัฒนาต่าง ๆ
 - การมีคนเยี่ยมชมศึกษาดูงานเป็นแหล่งเรียนรู้
 - การมีความสามารถในการต่อรองกับรัฐ/แหล่งทุนต่าง ๆ ได้มากขึ้น
- ทั้งในประเด็นปัญหาความขัดแย้ง และการขอรับการสนับสนุนต่าง ๆ

8. ในด้านการขยายผล ควรพิจารณาตัวชี้วัด ได้แก่

- จำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้น
- ประเภทงาน และกิจกรรม มีหลากหลายมากขึ้น
- จำนวนองค์กรที่เกี่ยวข้องมีมากขึ้น

บทที่ 2

วิธีการวิจัย

2.1 ขอบเขตการศึกษา

2.1.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ใช้พื้นที่ศึกษา คือบ้านเนินไทรพัฒนา หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่ง อ.เวียงเชียงรุ้ง จ. เชียงราย เพราะเป็นชุมชนชนอิสานซึ่งอพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอุตสาหกรรมในครัวเรือน คือ การทอผ้าไหมเพื่อธุรกิจ เป็นอาชีพเสริมรายได้ ทว่ายังขาดทักษะด้านการบริหารการจัดการและการพัฒนาคุณภาพสินค้า ตามความต้องการของตลาด จึงเหมาะสมต่อการใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เพื่อสร้างกระบวนการ พัฒนาด้านแนวคิดและทักษะอื่นๆที่เหมาะสม

2.1.2 ขอบเขตด้านเวลา

กลุ่มนักวิจัยชุมชนใช้ระยะเวลาในการศึกษานี้ตั้งแต่ เดือนธันวาคม 2545 - เดือน มกราคม 2547 รวมระยะเวลา 1 ปี 2 เดือน

2.1.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) สภาพและบริบทชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ประวัติชุมชน บริบททางสังคม วัฒนธรรม โครงสร้างการเมืองการปกครอง กลุ่มองค์กรในชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชน ทรัพยากรที่มีอยู่ เครือข่ายการเรียนรู้ ตลอดจนการศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ

2) ศึกษาการจัดระบบข้อมูล

- วัตถุดิบ ได้แก่ แหล่งผลิตวัตถุดิบ ทางด้านการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม พื้นที่การเพาะ ปลูกหม่อนผลผลิต/ไร่/ปี ราคาจำหน่ายผลผลิต จำนวนผู้เลี้ยงไหม วิธีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข้อตกลง/สัญญาการซื้อขาย ฯลฯ
- ตลาด ได้แก่ รสนิยมความต้องการ ลวดลายสีสันทัน รูปแบบ ขนาด ปริมาณราคา คุณภาพ และ แหล่งรับซื้อ(แหล่งจำหน่ายของที่ระลึก ร้านผ้าไหม ศูนย์หัตถกรรม)
- ศักยภาพของกลุ่ม ได้แก่ บทเรียนจากการดำเนินงานที่ผ่านมา และบททวนบทบาทหน้าที่ของ กรรมการกลุ่ม และการจัดการกลุ่ม

3) การพัฒนาทักษะด้านความรู้

- ด้านความรู้พื้นฐาน เช่น เทคนิคการผลิต การพัฒนาฝีมือเรื่องการออกแบบสี ลายผ้า พัฒนาด้านภาษา เพื่อใช้ในการสื่อสารกับชาวต่างประเทศ ด้านการซื้อขายในเบื้องต้น ด้านการจัดการกลุ่ม การคิดต้นทุน/กำไร การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ด้านการแสวงหาตลาด

- การพัฒนาด้านโครงสร้างของกลุ่ม โดยมีการทบทวนบทบาทหน้าที่และโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ของคนที่มีความรับผิดชอบในแต่ละฝ่ายที่สอดคล้องกับการตลาด และการออกกฎระเบียบกติกาของกลุ่ม ทุนการออมและการจัดการ
- 4) ทดลองดำเนินการ พัฒนาด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ด้านการผลิตและการตลาดที่คุ้มทุน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด
- 5) การติดตามประเมินผล และสรุปบทเรียนการพัฒนาระบบการผลิตและการตลาดที่เหมาะสม/สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

2.2 กลุ่มเป้าหมายและแหล่งข้อมูล

การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายมีเกณฑ์และเหตุผล คือ เป็นบุคคลที่สามารถมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมวิเคราะห์ ร่วมแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา ร่วมลงมือแก้ไข ร่วมวัดผล/ประเมินผลการดำเนินงานและร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนสามารถให้การช่วยเหลือสนับสนุนด้านทุนหรือให้คำปรึกษาแนะนำเชิงวิชาการสามารถให้ความรู้ด้านทักษะ เทคนิคในการพัฒนาผลผลิต และสามารถให้ข้อมูลด้านประสบการณ์ในกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม รสนิยมความต้องการของตลาด ที่มีประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนากลุ่มทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชน

1) สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมทุกคน	
2) ผู้สูงอายุ (ผู้เชี่ยวชาญ) เรื่องการย้อมสี การฟอก	5 คน
3) ตัวแทน เครือข่ายกลุ่มทอผ้า	5-6 คน
4) ตัวแทนร้านค้า	10 ร้าน
5) ลูกค้าและนักท่องเที่ยว	20 คน
6) เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว	1 คน
7) เจ้าหน้าที่องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องในชุมชน เช่น	
- พัฒนากรอำเภอ กลุ่มผู้นำชุมชน	1 คน
- เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ	1 คน
- สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล	1 คน
8) กลุ่มผู้นำชุมชน	3 คน

2.3 เครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.1 การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อใช้เป็นเวทีเรียนรู้ของทีมวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลด้านการผลิต การบริหาร การจัดการกลุ่ม และด้านการตลาด ตลอดจนร่วมกันกำหนดแนวทางในการทำธุรกิจชุมชนของกลุ่ม

2.3.2 สำรวจ ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน และข้อมูลด้านการผลิต เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การฟอก/การย้อมสี การทอผ้า และการแปรรูปผลิตภัณฑ์

2.3.3 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ที่กำหนดคำถามแบบกว้างในลักษณะคำถามปลายเปิด และแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค เช่นรสนิยม รูปแบบ ลักษณะสี สัน ขนาด ลวดลาย ฯลฯ โดยสัมภาษณ์จากร้านค้า แหล่งจำหน่ายของที่ระลึก นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ ททท. และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.3.4 แบบบันทึกผลการทดลองกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิตและการตลาด

2.3.5 การจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกันและเป็นการเชื่อมโยงความรู้ร่วมกันและเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งด้านวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์

2.3.6 การศึกษาดูงานและการเสริมทักษะ เพื่อให้ทีมวิจัยและสมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้และเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถให้แก่กลุ่มไปพร้อมๆกัน

2.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จะวิเคราะห์ทั้งในระหว่างการเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยจะวิเคราะห์ร่วมกับชาวชุมชน สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมและครอบครัว กลุ่มผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น พี่เลี้ยงงานวิจัย เครือข่ายการเรียนรู้นอกชุมชน ในรูปแบบการจัดสนทนากลุ่มย่อยเป็นระยะ จากนั้นจะมีการประมวลการวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อตอบคำถามตามจุดประสงค์ของการวิจัย แล้วนำเสนอในรูปรายงานการวิจัย

2.5 ขั้นตอนการดำเนินการ

2.5.1 จัดประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมทีมวิจัย สมาชิกกลุ่ม กลุ่มผู้สนใจพื้นที่ใกล้เคียงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างความเข้าใจในกระบวนการและกำหนดบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัย และอบรมเสริมทักษะด้าน การจัดทำเครื่องมือ และการเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินการวิจัย พร้อมกับการสร้างเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.5.2 ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ศึกษา นโยบายการส่งเสริม 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ศึกษาแผนการตลาด

2.5.3 เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุดิบและความต้องการของตลาดโดยการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ และจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อให้กลุ่มสมาชิกได้ร่วมเรียนรู้และรับทราบข้อมูลได้แก่

1) เก็บข้อมูลด้านวัตถุดิบ เช่น แหล่งจำหน่าย ราคา คุณภาพ ข้อตกลง/สัญญา กติกาต่าง ๆ ที่มีการจัดซื้อ การขนส่ง และข้อมูลด้านการตลาด เช่น แหล่งรับซื้อ รสนิยม ราคา รูปแบบหรือลักษณะ สี สันลวดลาย และขนาด โดยการสำรวจ และการสัมภาษณ์

2) จัดประชุมปฏิบัติการเพื่อให้สมาชิกกลุ่มและทีมวิจัยร่วมแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม และสรุปบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ร่วมกัน และรวมทั้งระดมความคิดเพื่อหาแนวทาง ในการแก้ไขปัญหา และการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน ที่จะทำให้อำเภอดำรงอยู่ได้

3) จัดประชุมปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์และจัดทำระบบข้อมูลโดยทีมวิจัย และเตรียมความพร้อมก่อนไปปฏิบัติงานประเด็นต่างๆ เพื่อนำกลับมาจัดทำเป็นเอกสารข้อมูล ให้กับสมาชิกได้ร่วมเรียนรู้

2.5.4 ศึกษาดูงานในแหล่งที่ประสบผลสำเร็จทางด้านการบริหาร การจัดการกลุ่มและการทำธุรกิจชุมชนโดยมีประเด็นในการเรียนรู้ดังนี้

- การจัดการกลุ่ม
- การจัดการผลิต
- การแปรรูปผลิตภัณฑ์
- การระดมทุน

2.5.5 จัดประชุมปฏิบัติการทีมวิจัยเพื่อสรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงานว่าแต่ละฝ่ายได้ะไรมาบ้าง โดยจัดทำเป็นเอกสารข้อมูลให้กับสมาชิกได้ทราบ พร้อมทั้งจัดเตรียมงานในการเสริมทักษะให้กับสมาชิกกลุ่ม

2.5.6 เสริมทักษะความรู้เกี่ยวกับความรู้พื้นฐาน ได้แก่ การฟอก/ย้อม, เทคนิคการทอ, การคิดต้นทุน/กำไร , เทคนิคการออกแบบลายผ้าและผลิตภัณฑ์ , การทำบัญชี , การระดมทุนของกลุ่ม , การพัฒนาด้านภาษาในการซื้อขายเบื้องต้น การจัดการด้านการผลิตและด้านการตลาด โดยเชิญวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านดังกล่าวโดยใช้เวลา 2 วัน

2.5.7 ประชุมปฏิบัติการทีมวิจัยและสมาชิกกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน และระดมความคิดในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต และการตลาด โดยนำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาศึกษาและตัดสินใจ และร่วมกันกำหนดแนวทาง/วางแผนการบริหารจัดการ ที่จะทำให้อำเภอดำรงอยู่ได้ในแต่ละด้าน

2.5.8 แผนการตลาดดำเนินการพัฒนาการผลิตที่เป็นระบบมากขึ้นซึ่งมีแนวทางกระบวนการในการดำเนินการ และการติดตามประเมินผล ดังต่อไปนี้

- 1) พัฒนาการปลูกหม่อน เป็น 10 ไร่ ทำการบันทึก วันเดือนปี ที่ปลูก วิธีการดูแลรักษา การเกิดโรค อายุของต้นหม่อนในแต่ละแปลง และผลผลิตที่ได้
- 2) การเลี้ยงไหม พันธุ์ไหมพื้นบ้าน โดยสมาชิกเพิ่มปริมาณการเลี้ยงไหม

ทำการบันทึกจากการสังเกตการเลี้ยงไหมโดยบันทึกด้าน วันเดือนปี ตั้งแต่เริ่ม-ชักใยเสร็จ จำนวนไหมแต่ละรุ่น, พันธุ์ไหม , การดูแล , การเกิดโรค /สาเหตุ , การให้อาหาร และปริมาณที่ได้รังไหมคิดเป็นกิโลกรัม/1จ่อ เพื่อนำมาประกอบการคิดต้นทุนในการเลี้ยง

3) การสาวไหม ทำการบันทึกและติดตามประเมินผลด้าน ปริมาณไหมที่ได้ในแต่ละรุ่น/กิโลกรัมและเช็คตามคุณลักษณะของไหมจากที่กล่าวข้างต้น เช่น สี ความสะอาด เส้นไหม และแหล่งที่ผลิต จากการสังเกตโดยฝ่ายตรวจรับสินค้า

4) ขั้นตอนการรับซื้อวัตถุดิบ (กรณีซื้อเส้นไหมมาจากแหล่งอื่น) โดยทำดังนี้

- ทดลองซื้อวัตถุดิบ (มีกฎกติกา สัญญาในการซื้อขาย)
- มีการตรวจสอบคุณภาพ ด้วยวิธีการตรวจสอบทางกาย

ทำการบันทึก โดยจัดทำบัญชีการจัดซื้อวัตถุดิบ เช่น วันเดือนปีที่ซื้อ ชื่อจากใคร ลักษณะของวัตถุดิบปริมาณ โดยฝ่ายจัดซื้อ เพื่อให้ทราบข้อมูลแหล่งที่มาเพื่อประกอบการพิจารณาในการซื้อวัตถุดิบครั้งต่อไป

5) ขั้นตอนการเก็บรักษาวัตถุดิบ

จัดทำบัญชีทะเบียนวัตถุดิบเข้า-ออก พร้อมทั้งทำการบันทึกการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เช่น สี ความสะอาด และเชื้อรา เดือนละ 2 ครั้ง จากการสังเกตและการสัมผัส

6) ขั้นตอนทดลองพัฒนาระบบการผลิต

(1) การฟอกเส้นไหม

ทำการบันทึกวันเดือนปี น้ำหนักของไหมก่อน-หลังการฟอกสมาชิกที่ฟอกสี สี ลักษณะภายนอก แรงงาน และเวลาโดยปกติผ้าไหมที่ฟอกเสร็จแล้วจะฟูและนุ่ม เพื่อนำมาคิดต้นทุนในการผลิต

(2) การพัฒนาการย้อมสีให้มีคุณภาพมาตรฐานของสี

ทำการบันทึกด้าน วันเดือนปี เวลา สมาชิกกลุ่มที่ย้อม น้ำหนักของไหมก่อน-หลังการฟอกสูตรสีที่ใช้ ลักษณะภายนอกเรื่องสี เวลา แรงงาน โดยปกติผ้าไหมที่ฟอกเสร็จแล้วจะฟูและนุ่ม เพื่อนำมาคิดต้นทุนในการผลิต

(3) การกักไหมและการกอลอด

ทำการบันทึก วันเดือนปี แรงงาน เวลา ความยาวโดยประมาณ/กิโลกรัม

(4) การโห้วนไหม ที่ทำเป็นเครือยาว ๆ ไปมาตามความต้องการ บันทึกน้ำหนักของเส้นไหมที่ทำการโห้วนในแต่ละครั้ง

ทำการบันทึก วันเดือนปี แรงงาน เวลา ความยาวโดยประมาณ/กิโลกรัม

5) การทอผ้าทำการทอผ้าตามความต้องการของตลาด ทั้งขนาด สี รูปแบบ ลวดลายหรือรสนิยม

ทำการบันทึก วันเดือนปี ที่ผลิต(จำนวนวัน) รายชื่อสมาชิกที่ผลิต ขนาด สี รูปแบบ ลวดลายที่ผลิต ราคา และคุณภาพของชิ้นงานเพื่อให้คิดต้นทุนในการผลิตและที่มาของผ้าทอ

6) ขั้นตอนการควบคุมคุณภาพของผ้าทอและสินค้า

ตารางเกณฑ์การควบคุมคุณภาพ

คุณภาพที่ต้องการ		
เกณฑ์การตรวจรับ	ลักษณะ	เกรด
1.เนื้อผ้า	ความละเอียดในการทอ ความถี่ห่างของเนื้อผ้า	แบ่งเกรดผ้าออกเป็น 3 ระดับคือ ดี, ปานกลาง , ยังใช้ไม่ได้ (ต้องปรับปรุง)
2.ขนาด	ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ตามความกว้างและยาว	
3.ลวดลาย	ความถูกต้องของลาย	
4.สี	ความสม่ำเสมอของสีที่ย้อม	
5.รูปแบบ	ได้ตามรูปแบบสินค้าที่ทางกลุ่มกำหนด	

ทำการบันทึก ผลงานของสมาชิกแต่ละคนที่ส่งชิ้นงานมา เพื่อนำมาประเมินและพัฒนาฝีมือเทคนิควิธีของสมาชิกกลุ่มๆ เช่น พัฒนาทักษะด้านการออกแบบ และการทอผ้าให้หลากหลายมากขึ้น เป็นต้น

2.5.9 ทดลองดำเนินการด้านการตลาดควบคู่กับกระบวนการพัฒนาระบบการผลิต โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลดังนี้

1) การจำหน่ายโดยแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

(1) การจำหน่ายผ้าที่ทอสำเร็จ จัดทำบัญชีสินค้าเข้า-ออก และติดตามด้านการตลาด เช่น แหล่งรับซื้อ ราคา วันเดือนปี ปริมาณการซื้อ ขนาด ลวดลาย สี สันและรูปแบบ เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงการผลิตสินค้าให้ดีขึ้น

(2) การจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูป ทำการติดตามประเมินผลด้านการตลาด โดยจัดทำบัญชีเข้า-ออก และยอดการจำหน่าย-คงเหลือ โดยคณะกรรมการฝ่ายการตลาดทำการติดตามประเมินผลด้วยการสัมภาษณ์ร้านค้า หรือแหล่งจำหน่ายของที่ระลึก เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์แปรรูป รสนิยม ความต้องการ ด้านสี ลักษณะ รูปแบบ ขนาด และคุณภาพความประณีตที่ตรงตามความต้องการของตลาด

2) การขนส่งทางกลุ่มทอผ้าจะจัดให้บริการส่งสินค้าให้กับลูกค้า โดยกำหนดอัตราค่าขนส่ง คือ ในชุมชนซื้อไม่ต่ำกว่า 20-100 ผืน นอกชุมชนไม่ต่ำกว่า 200 ผืน ขึ้นไป โดยมีคณะกรรมการฝ่ายตลาด ทำการบันทึกรายชื่อลูกค้า ค่าน้ำมัน ปริมาณการนำส่งแต่ละครั้งระยะทางไป-กลับ ระยะเวลา

ค่าแรงงาน และความพึงพอใจของลูกค้า นอกจากนั้นจะขนส่งทางรถโดยสารประจำทางและทางไปรษณีย์

3) การชำระเงิน

(1) การกำหนดราคาซื้อขายทั้งขายปลีก-ส่ง

(2) ระบบเครดิต โดยคณะกรรมการฝ่ายบัญชี และการเงิน ทำการบันทึกข้อมูลของลูกค้าบัญชีเงินสกรับ ยอดการจำหน่าย และทำการสรุปยอดขาย และนำมาสรุปประจำเดือนให้กับสมาชิกกลุ่มได้รับทราบ

4) การทดลองประชาสัมพันธ์ของกลุ่มทอผ้า

(1) การจัดทำแผ่นพับ เพื่อประชาสัมพันธ์ ตัวอย่าง Catalog สี ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ และสื่อชุดการเรียนรู้ของกลุ่มทั้งกระบวนการ

(2) จัดกิจกรรมออกร้านและนิทรรศการเทศกาลงานต่าง ๆ โดยจะทดลองจัดทำที่งานพ่อขุนฯ ช่วงเดือนมกราคม รวม 1 ครั้ง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และแสวงหาตลาด โดยทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลด้านรสนิยม ความต้องการของตลาด และแหล่งตลาด

2.5.10 จัดประชุมทีมวิจัยและคณะกรรมการ เพื่อสรุปบทเรียน ปัญหา/อุปสรรค พร้อมทั้งระดมความคิดให้ข้อคิดเห็นเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการการผลิต และการตลาดในเชิงธุรกิจชุมชนของกลุ่มให้ดีขึ้น ประมาณ 5 ครั้ง

2.5.11 จัดเวทีเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม การจัดการผลิต การจัดการทุน และการจัดการตลาด โดยเชิญสมาชิกกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มอาชีพทอผ้าในพื้นที่ใกล้เคียง กลุ่มผู้สนใจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.5.12 ประชุมปฏิบัติการวิจัย เพื่อสรุปบทเรียนและปัญหา/อุปสรรค การดำเนินงานพร้อมทั้งร่วมกันจัดทำคู่มือการบริหารจัดการการผลิตและการตลาดของกลุ่มทอผ้า ในเชิงธุรกิจชุมชน จัดทำทั้งหมด 80 เล่ม (สำหรับสมาชิกกลุ่มทอผ้า 40 เล่ม , อบต.ทุ่งก่อและเทศบาลตำบลทุ่งก่อ 10 เล่ม , หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 20 เล่ม และกลุ่มผู้สนใจ 10 เล่ม)

2.5.13 จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐานชุมชน

3.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ภูมิหลังของชุมชนคนอีสาน ต.ป่าซาง โดย นายสินวน พลเยี่ยม ย้ายเบญจะ มะละประธิ พ่อนอม พลเยี่ยม ย้ายเข้าอยู่ในหมู่บ้าน ป่าซาง ต.ทุ่งก่อ อ.เมือง จ.เชียงราย เมื่อ พ.ศ. 2505 โดยย้ายมาจาก อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด สาเหตุที่ย้ายเข้ามาเพราะ น้องชายได้รับราชการครูที่ อ.พาน จ.เชียงราย พ่อนอม ย้ายมาเพื่อทำมาหากิน เหตุที่เลือกบ้านป่าซางเพราะ ป่าอุดมสมบูรณ์ อากาศดี จึงได้กลับไปอีสาน แล้วชักชวนเพื่อน ๆ ญาติพี่น้อง มาอยู่ด้วย โดยมีครอบครัวตามมาในปี พ.ศ. 2507 ครอบครัวที่ตามมาเป็นครอบครัวที่ยากจน มาตายเอาดาบหน้า พออยู่ประมาณ 10 ปี จากครอบครัวเล็กกลายเป็นครอบครัวใหญ่ อยู่ปะปนกันคนในพื้นที่ ทำมาหากิน โดยอาศัยซึ่งกันและกันมาตลอดจนพออยู่พอกิน และแยกมาอยู่เป็นกลุ่มคนอีสาน เมื่อปี 2512 ซึ่งที่ดินที่อยู่อาศัยและทำมาหากิน ซื้อจากเจ้าของเดิมและบุกเบิกที่ๆยังเป็นป่าอยู่ เดิมยังอยู่ในการปกครองของหมู่บ้านเดิมคือหมู่ 9 ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่กว้าง มีประชากรมาก จากบ้านป่าซางหมู่ 9 ต.ทุ่งก่อ แยกเป็นตำบลป่าซาง กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง เป็นหมู่ 3 แยกออกมาเป็นหมู่ 12 และเป็น หมู่ 13 ในปัจจุบัน และปัจจุบันได้กลายเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ตั้งชื่อว่า “บ้านเนินไทรพัฒนา”

เดิมการคมนาคม ไม่สะดวก ถนนหนทางไม่สะดวกต่อการค้าขาย มีผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรเพื่อที่จะนำไปขายในเมือง ซึ่งมีระยะทางไกล และไม่มีรถเป็นพาหนะต้องใช้ล้อเกวียนซึ่งทำให้เสียเวลาเดินทางค่อนข้างนาน ประกอบกับราคาสินค้าทางการเกษตรก็ถูกมาก ในระยะแรกการก่อตั้งชุมชน คนในชุมชนจะประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่

ด้านวัฒนธรรม ส่วนมากจะทำคนในพื้นที่ และยังคงรักษาฮีตroyประเพณี/วัฒนธรรมของภาคอีสานเอาไว้ด้วย เช่น กลองยาว (โปงลาง) ยังคงพูดภาษาท้องถิ่นอีสาน และคนอีสานยังรักษาอนุรักษการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้าไหมไว้ใช้อยู่ส่วนหนึ่ง

บ้านเนินไทรพัฒนาเป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากหมู่บ้านเวียงซางคำ หมู่ 12 ตำบลป่าซาง กิ่งอำเภอ เวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย โดยประกาศแยกหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ.2542 มีคำสั่งเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ.2542 ผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับเลือกตั้ง คนแรกคือ นายชื่น ภารรักษา มีนายประพันธ์ นพบาล และนายสมบุรณ์ ทนดี เป็นผู้ช่วยผู้บ้าน ฝ่ายปกครองมีนายโกศล กันธนู และนายเทียม ภารไสว เป็นสมาชิก ส.อ.บ.ต.

3.2 ที่ตั้ง-อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านแม่เลียบ หมู่ที่ 12 ตำบลโชคชัย กิ่งอำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย โดยมีแนวทางสาธารณะประโยชน์ เป็นแนวเขตมีระยะทางยาวประมาณ 2.5 ก.ม.

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านป่าซาง หมู่ที่ 4 ตำบลป่าซาง กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย โดยมีลำห้วยแม่ฝื่อเป็นแนวเขตระยะทางยาวประมาณ 3 ก.ม.

ทิศใต้ ติดต่อหมู่บ้านเวียงซางคำ หมู่ที่ 12 ตำบลป่าซาง กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย มีถนนสาธารณะในหมู่บ้านเป็นแนวเขตยาวประมาณ 200 เมตร

ทิศตะวันตก ติดเขตทุ่งนา หมู่ที่ 12 เวียงซางคำ ตำบลป่าซาง กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย มีแนวถนนสาธารณะเป็นแนวเขตยาวประมาณ 5 ก.ม.

3.3 ประชากรของชุมชน

บ้านเนินไทรพัฒนามีครัวเรือนทั้งหมด 149 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 620 คน

- ชาย 300 คน
- หญิง 320 คน

จำนวนประชากรที่อยู่ในหมู่บ้านจริง

- ชาย 242 คน
- หญิง 272 คน

และมีครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริง 139 ครัวเรือน

3.4 การปกครองของชุมชน

ปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยยึดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก คือ ปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชน ผู้ที่รับมอบอำนาจจากประชาชนในหมู่บ้านคือ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้รับเลือกจากชาวบ้านเป็นผู้ใช้อำนาจ ปกครองกฎระเบียบ กติกาต่าง ๆ ที่ใช้ปกครองหมู่บ้านได้มาจากชาวบ้านเอง เป็นผู้เสนอ และลงมติเห็นชอบถึงจะนำไปเป็นกฎข้อบังคับได้ การปกครองในหมู่บ้านจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

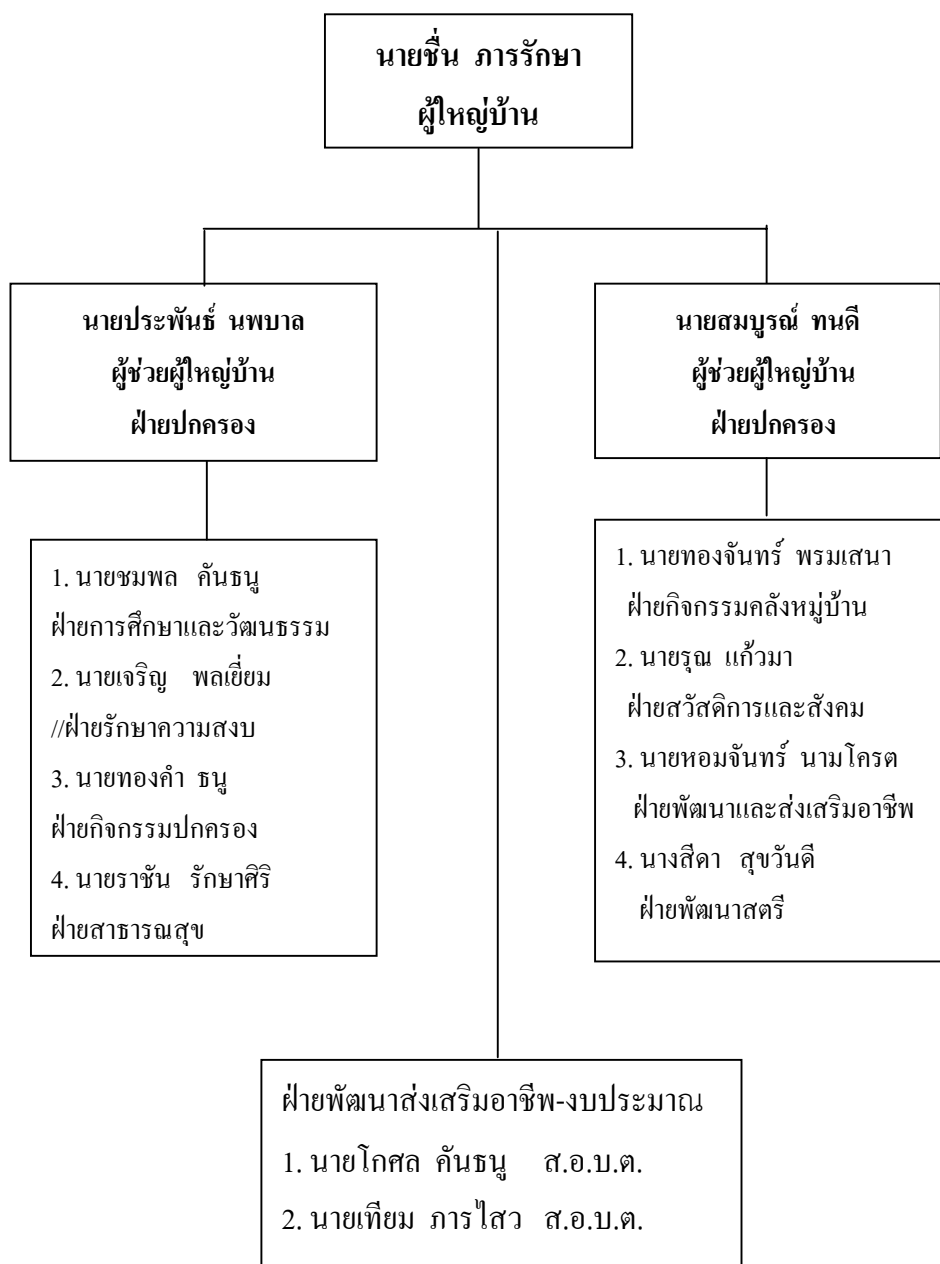
1. ผู้ใหญ่บ้าน
2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. คณะกรรมการหมู่บ้าน

ปกครองในรูปแบบของคณะกรรมการ

1. มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน
2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง 2 คน เป็นกรรมการ
3. กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งระบบการเลือกตั้ง 5 ฝ่าย เป็นกรรมการ คณะ

กรรมการ หมู่บ้านมีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับกิจการที่จะปฏิบัติ ตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน

3.5 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ประชากรส่วนใหญ่ของบ้านเนินไทรพัฒนาอพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านเนินไทรพัฒนา ในปัจจุบันซึ่งเป็นการตั้งรกรากอย่างถาวรมาเมื่อปี พ.ศ. 2508-2509 ประชากรของหมู่บ้านอีกส่วนหนึ่งเป็นคนพื้นเมือง ซึ่งอพยพมาจากอำเภออี จังหวัดลำพูน

3.6 การคมนาคม

หมู่บ้านเนินไทรพัฒนามีถนนหลวงหมายเลข 1173 ตัดผ่านหมู่บ้านซึ่งเป็นถนนลาดยางมาตรฐานเชื่อมไปยังจังหวัดเชียงราย ซึ่งระยะทาง 49 กิโลเมตร และไปอำเภอเชียงของ เชียงแสน ได้สะดวกและเป็นเส้นทางท่องเที่ยว มีรถโดยสารประจำทาง สายเชียงราย-เชียงของ วิ่งผ่านตลอดและยังมีคิวรถสองแถววิ่งตลอด ทำให้การคมนาคมสะดวกรวดเร็ว

3.7 ระบบสาธารณูปโภค

ระบบสาธารณูปโภคของบ้านเนินไทรพัฒนา ยังต้องการแก้ไขอีกมากมาย เพราะยังไม่มีดีแทคที่ควร คงจะต้องอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาแก้ไข ขาดระบบน้ำประปาในหมู่บ้านชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้น้ำบ่อ ถนนหนทางที่เป็นขอยเล็กๆ ยังเป็นดินลูกรัง โทรศัพท์ท้องถิ่นการยังไม่มีใช้ โทรศัพท์สาธารณะยังไม่เพียงพอ น้ำดื่มน้ำใช้ไม่เพียงพอในฤดูแล้ง ในฤดูฝนความสะอาดของน้ำจะลดลงมากถึงขั้นสกปรก

3.8 สภาพเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของหมู่บ้านเนินไทรพัฒนาถือว่าอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดีพอใช้ รายได้ส่วนใหญ่ที่นำมาใช้จ่ายในครัวเรือน มาจากรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรหลัก ๆ คือ ขายข้าว - ขายวัว - ขายปลา และที่สำคัญหลังจากการเก็บเกี่ยวมีการทอดผ้าไหม ปลุกแดงไหมเป็นอาชีพเสริมนอกจากนั้นคือ การรับจ้างทั่วไปในจังหวัด และบางส่วนไปทำงานต่างจังหวัด ทำให้มีเงินหมุนเวียนในหมู่บ้านตลอดปี

3.9 ประเพณีและวัฒนธรรม

ถือประเพณีวัฒนธรรมตามประเพณีคนภาคอีสาน ที่บรรพบุรุษ ปู่ย่า ตายาย ได้วางให้ตั้งแต่โบราณ คือ ถือประเพณีตาม ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่

*** ฮีต คือ จารีต, ครอง คือ แนวทาง ***

ฮีตสิบสอง

พอจะไขความว่าเป็นจารีตสิบสองประการ คือ ประเพณี 12 เดือนนั่นเองเป็น จารีตที่ให้คนในสังคมได้มีโอกาส ร่วมทำบุญกันทำบุญทุกๆ เดือน ในรอบปีผลที่ได้รับก็คือทุกคนจะได้มีเวลาเข้าวัดใกล้ชิดกับหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น ทำให้ประชาชนในย่านใกล้เคียงรู้จักมักคุ้นสามัคคีร่วมแรงร่วมใจ เอื้ออาทรต่อกันสืบไป ฮีต สิบสองข้อหรือสิบสองเดือนจะมี

1. **เดือนเกี๋ยง** (เดือนอ้าย) นิมนต์พระสงฆ์เข้ากรรม ชาวบ้านเลี้ยงผีเถนและผีต่าง ๆ (บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ)

2. **เดือนยี่** บุญคูณข้าวจ้าว จะนิมนต์พระมาสวดมนต์ เสร็จและฉันท์ข้าวจ้าวเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวจ้าวเปลือก (ปัจจุบันคือ ตานข้าวจ้าวใหม่)

3. **บุญเดือนสาม** ในวันขึ้น 15 ค่ำจะทำบุญข้าวจี๋และบุญมาฆบูชา โดยจะเริ่มพิธีในตอนเช้า โดยใช้ข้าวเหนียวปั้นกับไม้ย่างไฟหมนให้เหลืองทาน้ำอ้อย ไข่ด้วยแล้วแต่ผู้ที่จะปรุงรสชาติแล้วนำไปถวายพระ

4. **บุญเดือนสี่** หรือภาคอีสานว่าบุญพระเวสส์ ฟังเทศมหาชาติ

5. **บุญเดือนห้า** แห่พระสงฆ์พระพุทธรูป เก็บดอกไม้ป่ามาถวายพระ

6. **เดือนหก** ทำบุญวันวิสาขบูชา มีเทศน์กลางวัน กลางคืนมีการเวียนเทียน และมีการทำบุญสำคัญคือ บุญบั้งไฟ เพื่อถวายเป็นพุทธรูปและขอฝน

7. **เดือนเจ็ด** ทำบุญเทวดาอารักษ์หลักเมือง (วีรบุรุษ) ทำเช่นกันกับการบวงสรวงหลักเมือง (ภาษาอีสานว่า บุญเบิกบ้าน)

8. **บุญเดือนแปด** หรือบุญเข้าพรรษา

9. **เดือนเก้า** ทำบุญข้าวประดับดินกำหนดในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9

10. **เดือนสิบ** ทำบุญข้าวสากหรือข้าวสาท (สลากภัต)

11. **เดือนสิบเอ็ด** บุญออกพรรษามีการจุดประทีปโคมไฟ

12. **เดือนสิบสอง** มีการทำบุญกฐินภายใน 1 เดือน หลังออกพรรษา

ครองสิบสี่ คือ แนวทางปฏิบัติหรือกฎหมายสำหรับคนทั่วไป

1. เมื่อข้าวกล่ำถึงเวลาเก็บเกี่ยวไม่ให้กินก่อนพระ ให้นำไปถวายให้แก่ผู้มีศีลกินก่อน

2. อย่าโลภ

3. ให้พร้อมกันทำไร่บ้าน กำแพงวัด ปลูกหอบูชาไว้บนเรือน

4. เมื่อจะขึ้นบ้านให้ล้างเท้าก่อน

5. เมื่อถึงวันสี่ 7, 8, 14, 15 ค่ำ ให้ขอขมาบันได ประตูบ้านที่อยู่อาศัย

6. เมื่อจักนอน ให้เอาน้ำมาล้างเท้าก่อนค่อยนอน

7. ถึงวันสี่วันพระให้เอาดอกไม้ ธูปเทียนมาขอขมาสามิ

8. เมื่อถึงสี่ดับ สี่เพ็งให้นิมนต์พระสงฆ์เจ้าสูตรมงคลเรือนทำบุญใส่บาตรถวายทาน

9. เมื่อพระสงฆ์มาบิณฑบาตอย่าให้ท่านค่อย อย่าข่มบาตรห้ามสวมหมวกและใส่รองเท้า

10. เมื่อพระภิกษุเข้าปฐกกรรมให้แห่ขันดอกไม้ ธูปเทียนและเครื่องอัฐบริวารไปถวายท่าน

11. เมื่อเห็นพระภิกษุสงฆ์เดินผ่าน หรือตกทายให้นั่งลงยกมือไหว้ก่อนแล้วจึงค่อยเจรจา

12. อย่าเหยียบขี้เท้าพระสงฆ์ ผู้มีศีลบริสุทธิ์

13. อย่าเอาอาหารที่ตนทานแล้ว ไปถวายพระหรือให้สามิกิน

14. อย่าเสพเมถุน กามคุณ ในวันพระ

3.10 ทรัพยากรธรรมชาติ

เป็นทรัพยากรป่าไม้ ป่าเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน เป็นป่าต้นน้ำ ที่สำคัญมีเนื้อที่กว่า 1,000 ไร่ติดต่อกับกิ่งอ.คอยหลวง จ.เชียงราย

3.11 แหล่งท่องเที่ยว

มีหนองบัว หนองมน ซึ่งเป็นแหล่งกักเก็บน้ำและพัฒนาให้เป็นสวนป่า ซึ่งอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง ซึ่งต่อไปจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและป่าเฉลิมพระเกียรติซึ่งสามารถเที่ยวชมทิวทัศน์ของธรรมชาติได้

3.12 ปัญหาของชุมชน

1. ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง
2. ในหมู่บ้านขาดน้ำประปาใช้
3. ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรสูง ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ
4. ภาวะหนี้สิน ของราษฎร ทั้งหนี้สินในและนอกระบบ
5. ขาดเงินทุนหมุนเวียน ในการประกอบของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
6. ปัญหาด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เพราะสภาพถนนในหมู่บ้านเป็นถนนลูกรังทำให้มีฝุ่นตลอดปี
7. ปัญหาขาดแคลนที่ดินทำกิน

บทที่ 4

ศักยภาพของกลุ่มทอผ้าบ้านเนินไทรพัฒนา

การศึกษาและพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชน บ้านเนินไทรพัฒนา เป็นกระบวนการศึกษาและพัฒนาโดยชาวบ้าน/ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อจัดระบบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล พัฒนาระบบการผลิต การตลาด และพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มให้ดำรงอยู่ได้ ภายใต้บริบทและศักยภาพชุมชนได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามในการจะศึกษาและพัฒนากลุ่ม จำเป็นยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการศึกษาพื้นฐานความเป็นมาของกลุ่ม ศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพหรือโอกาสที่กลุ่มมีอยู่ รวมถึงการค้นหาจุดค้อยหรือจุดอ่อนที่เป็นอุปสรรค เพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานการศึกษาและพัฒนากลุ่มได้อย่างมีทิศทางที่สอดคล้องและเหมาะสมต่อสภาพความเป็นจริงหรือปัญหา โดยทำการศึกษาหัวข้อที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

4.1 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มทอผ้า

สมาชิก มีอายุเฉลี่ยที่ 35 - 50 ปี ภูมิลำเนาเดิมมาจากจังหวัดร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ อุตรดิตถ์ ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาทำไร่ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

การจัดตั้งกลุ่มเบื้องต้นเมื่อประมาณปี 2543 คือ ได้รับงบประมาณจาก อ.บ.ต. ป่าซาง จำนวนเงิน 10,000 บาท และเงินที่ได้มานำมาทำเป็นเงินกู้และทำการปล่อยกู้ให้แก่สมาชิก เดิมกิจกรรมการทอผ้าไหมได้ทำมานานแล้ว โดยการรับจ้างนายทุน ต่อมาอีกระยะหนึ่งรัฐบาลได้กำหนดนโยบายเรื่อง “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ทางหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนา ต้องการนำผลิตภัณฑ์ผ้าไหมฝีมือการทอของแม่บ้านบ้านเนินไทรพัฒนา ชูเป็นผลงานของหมู่บ้านเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมตามนโยบาย แต่ทว่านายทุนไม่เต็มใจให้สมาชิคนำผลผลิตจากกิจกรรมรับจ้างทอผ้าจัดตั้งเป็นกลุ่มทอผ้าไหม เพื่อนำไปเสนอในนามกลุ่มทอผ้าของหมู่บ้าน เพราะถือว่าเป็นธุรกิจส่วนบุคคลมิใช่เป็นส่วนรวมในหมู่บ้าน ต่อมาทางสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ได้ขอให้กลุ่มนำผ้าไปออกร้านตามงานต่าง ๆ แต่กลุ่มไม่มีผ้า เนื่องจากว่าการทอผ้าของกลุ่มจะทอส่งให้กับนายทุน ผู้นำกลุ่มคือ นางศิริรัตน์ ภารรักษา ได้มีแนวคิดเรื่องควรมีกลุ่มทอผ้าไหมเป็นของหมู่บ้านเพื่อรองรับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ประกอบกับเกิดความขัดแย้งและมีคำกล่าวดูถูกหมิ่นแกล่นการพึ่งพานายทุนถึงความเป็นไปไม่ได้ ดังคำกล่าวของนายทุนที่ว่า “เห็นผ้าอยู่แหละว่าพื้นละ พวกเจ้าตั้งตัวได้” จึงเกิดความรู้สึกอยากพิสูจน์คำทำทาย จึงรวบรวมสมาชิกจำนวน 5-6 ซึ่งมีทักษะและเคยทอผ้าส่งนายทุน แรงความจำนงในการจัดตั้งกลุ่มมายังผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกได้จัดตั้งกลุ่มกันจริงจังๆเมื่อปี พ.ศ.2543 โดยการร่วมหุ้นกันเองและออกหาตลาดเอง พบว่ามีตลาดต้องการผ้าทอของ

กลุ่มเป็นจำนวนมาก แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มต่อมาคือ เงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอ และเกิดปัญหาผลิตสินค้าไม่ทัน เพราะสมาชิกบางส่วนยังรับจ้างนายทุนอยู่และจะมาทอให้กลุ่มก็กลัวว่าถ้าทอผ้าให้กลุ่มหากกลุ่มไม่มีงานต่อเนื่อง ถ้าหันไปจ้างทอผ้าส่งนายทุน นายทุนก็จะไม่รับผ้าไปขายอีก

ดังนั้นประธานกลุ่ม นำโดย นางศิริรัตน์ ภารรักษา ซึ่งปรึกษากับหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบลและอำเภอ จึงได้พบกับ อาจารย์วินัย เมฆิน และได้แนะนำให้กลุ่มเข้าไปปรึกษารื้อกับศูนย์ประสานงานวิจัยสกว.ภาคเขตเชียงราย-พะเยา-ฝาง ตั้งอยู่ที่วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ในการขอรับการสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาโดยใช้งานวิจัย เพื่อวิเคราะห์ก่อนที่จะทำกิจกรรมพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ต่อไป

4.2 การบริหารจัดการกลุ่ม (เดิม)

จากการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเนินไทยขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2543 อย่างเป็นทางการ โดยมีนางศิริรัตน์ ภารรักษาเป็นแกนนำกลุ่ม มีสมาชิกกลุ่มทั้งหมด 40 คน ที่มีการระดมทุนด้วยการลงหุ้นของสมาชิกกลุ่ม หุ้นละ 20 บาท และกลุ่มเองก็ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานราชการ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง เป็นเงินกู้โดยไม่มีดอกเบี้ยและสงคืนภายในเวลา 5 ปี จำนวน 10,000 บาท (เป็นงบประมาณ ปี 2543) ซึ่งจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของกลุ่ม (2544-2545) อยู่ในระดับที่ดำเนินการได้ตามแบบการค้าขายขั้นพื้นฐานของชุมชน แต่ยังพบปัญหาในด้านกระบวนการผลิตที่ยังไม่ค่อยตอบสนองต่อตลาด ที่ต้องมีการปรับการจัดการกระบวนการผลิต และการตลาด ซึ่งแต่เดิมก่อนทำการศึกษาวิจัยนั้น ได้มีการจัดตั้งกลุ่มแบบจัดตั้งตามระเบียบของทางราชการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

กฎระเบียบของกลุ่ม

1) ข้อความทั่วไป

1. ชื่อกลุ่ม เรียกว่า กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเนินไทรพัฒนา
2. ข้อบังคับนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 4 กันยายน 2544
3. สถานที่ตั้งกลุ่ม 26 หมู่ที่ 13 ต.ป่าซาง กิ่ง อ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย
4. ในระเบียบข้อบังคับนี้
 - สมาชิก หมายถึง คนในหมู่บ้านที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม
 - คณะกรรมการ หมายถึง บุคคลที่มีสมาชิกแต่งตั้งให้เป็นผู้ทำงานกลุ่ม
5. ก่อตั้งกลุ่มทอผ้าไหม เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2544

2) วัตถุประสงค์

1. เกิดความสามัคคีในกลุ่ม
2. รู้จักแก้ปัญหาในกลุ่ม

3. ใช้ภูมิปัญญาให้เกิดรายได้
4. สตรีในหมู่บ้านไม่ไปทำงานต่างถิ่น
5. เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

3) ว่าด้วยสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม

1. คุณสมบัติของสมาชิก
 - สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ในวันที่ 4 กันยายน ของทุก ๆ ปี
 - ค่าหุ้น หุ้นละ 20 บาท
 - ค่าธรรมเนียมแรกเข้า 20 บาท
 - สมาชิกที่ทำงานในกลุ่มฯ ถ้าทำข้าวของเช่น เส้นไหม สี ของกลุ่มฯ เสียหายต้องรับผิดชอบโดยจ่ายค่าเสียหายให้กลุ่มฯ
2. สภาพของสมาชิกจะสิ้นสุดในกรณีดังนี้
 - ลาออก
 - มติคณะกรรมการ 2 ใน 3 ให้ออก
 - ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่มฯ สูญเสียชีวิต

4) รายได้และรายจ่ายของกลุ่ม

1. รายได้ของกลุ่มฯ
 - ค่าหุ้น
 - ค่าสมัครแรกเข้า
 - ขายผ้าไหม
 - รายได้อื่น ๆ
2. รายจ่ายของกลุ่ม
 - ซื้อเส้นไหม
 - ค่าฟอกไหม ก.ก. 20 บาท
 - ค่ากวักไหม ก.ก. 70 บาท
 - ค่าโหวนเมตรละ 1.50 บาท
 - ค่าทอเมตรละ 25 บาท
 - ซื้อด้ายสีย้อมผ้า
 - ค่าน้ำ ค่าไฟ
 - ค่าตอบแทนกรรมการขายได้ ร้อยละ 5 บาท
 - ปันผล
 - จ่ายค่าสาธารณประโยชน์
 - ค่าวัสดุการทอผ้า

5) สิทธิและหน้าที่ของสมาชิก

- เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม ต่อคณะกรรมการ
- มีสิทธิเข้าร่วมประชุมใหญ่ของกลุ่ม
- มีสิทธิตรวจสอบเอกสารและบัญชี ทรัพย์สินของกลุ่ม
- มีหน้าที่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่มอย่างเคร่งครัด
- มีสิทธิเข้าชม และดูงาน
- มีสิทธิรับผ้าไหมไปจำหน่าย ในราคาต้นทุน

6) คณะกรรมการและการดำเนินงาน

1. ให้มีที่ปรึกษาและคณะกรรมการดังนี้ ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก กรรมการฝ่ายการผลิต กรรมการฝ่ายจัดซื้อ กรรมการฝ่ายตรวจสอบ กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรรมการฝ่ายปลูก กรรมการฝ่ายการตลาด

2. คณะกรรมการกลุ่มอยู่ในตำแหน่งวาระ 2 ปี เมื่อครบวาระ คณะกรรมการจะพ้นตำแหน่งทั้งคณะ

7) การประชุม

1. ให้มีการประชุมใหญ่น้อยปีละ 1 ครั้ง
2. มติที่ประชุมใหญ่จะใช้บังคับได้ ต้องมีไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของผู้เข้าร่วมประชุม

8) การเงินและการบัญชี

1. คณะกรรมการกลุ่มต้องจัดทำทะเบียนสมาชิกกลุ่ม บัญชีรายรับ-รายจ่าย งบดุล เก็บไว้ที่ทำการกลุ่ม

2. ผู้ที่มีสิทธิเบิก ถอนเงิน มีจำนวน 3 คน คือ ประธาน เลขานุการ

9) การแก้ไขหรือเพิ่มเติมระเบียบข้อบังคับ

ระเบียบ ข้อบังคับทำได้โดยที่มติประชุมใหญ่ และต้องมีเสียงอย่างน้อย 2 ใน 3 ของสมาชิกที่ประชุมใหญ่และไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ของกลุ่ม หรือกฎหมาย

10) การเลิกกิจกรรมกลุ่ม

1. กลุ่มจะเลิกกิจกรรมก็ต่อเมื่อมีมติที่ประชุมให้เลิก
2. เมื่อมีการเลิกกลุ่มให้มีคณะกรรมการ จัดทำบัญชี และจัดการทรัพย์สินตามมติที่ประชุม

11) บทเฉพาะกาล

1. หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน
2. ให้ประธานกลุ่มเป็นผู้ลงนามในระเบียบข้อบังคับ

กลุ่มทอผ้าบ้านเนินไทรพัฒนาเป็นกลุ่มที่มีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มที่ครบ แต่คณะกรรมการในแต่ละส่วนเองยังขาดทักษะประสบการณ์ด้านการจัดการเชิงธุรกิจอยู่ จึงทำให้ในส่วนของสมาชิกกลุ่มต้องได้รับการพัฒนาตั้งแต่เรื่องของระบบแนวคิดด้านการจัดการเชิงธุรกิจ การพัฒนาทักษะด้านฝีมือในด้านที่จำเป็นเพื่อให้สามารถดำเนินการธุรกิจชุมชนได้ โดยชุมชนสามารถพึ่งตนเอง อาศัยศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ได้อย่างยั่งยืน

4.3 ทุนในการผลิตของกลุ่ม

4.3.1 ทุนด้านภูมิปัญญา กล่าวคือ กลุ่มมีภูมิปัญญา ความรู้ ฝีมือด้านการทอผ้า

4.3.2 ทุนด้านทรัพยากรที่ดิน กล่าวคือ มีผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในชุมชนอยู่ 6 คน พื้นที่ 6 ไร่ 2 งานรวมผลิตไหมส่งกลุ่มได้ 6 กิโลกรัมต่อเดือน

4.3.3 ทุนด้านสังคม “ความเป็นชุมชนคนอีสาน” ที่อยู่อาศัยท่ามกลางคนเมืองล้านนา ทำให้คนอีสานซึ่งมีเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ภาษาและวิถีชีวิตที่ดั้งเดิม ได้มีการสืบทอดทางวัฒนธรรม/ภาษาไว้อย่างเหนียวแน่น จึงทำให้ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันกับคนภายในชุมชนเดียวกันยังคงมีอยู่สูง ส่งผลให้หากดำเนินการ / กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนการได้รับความร่วมมือจะมีมาก

4.3.4 ทุนด้านงบประมาณ กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเนินไทรพัฒนาเป็นกลุ่มที่เจริญเติบโตขึ้นจากกลุ่มขนาดเล็กที่มีผู้นำที่เสียสละ มีความรู้ความสามารถ มีแนวคิดในการพัฒนากลุ่มอยู่เสมอ มีความน่าเชื่อถือต่อองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ จึงทำให้กลุ่มได้เปรียบในเรื่องของการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากภายนอก งบประมาณที่ทางกลุ่มได้รับทั้งจากการกู้ยืม และสนับสนุนกลุ่มประกอบด้วย

- จาก อบต. 100,000 บาท ไม่มีดอกเบี้ย ส่ง 5 ปีๆละ 20,000 บาท กู้เมื่อ ปี 2546

- จากธนาคาร ธกส. 100,000 บาท ดอกเบี้ย 5.5/ปี กู้เดือนกุมภาพันธ์ 2547 ส่งชำระภายใน 1 ปี (ภายใน 25 กุมภาพันธ์ 2548)

4.4 ข้อมูลด้านวัตถุดิบและการตลาด

4.4.1 ข้อมูลด้านวัตถุดิบ

จากการดำเนินการของกลุ่มก่อนที่จะดำเนินการทำการวิจัยนั้นกลุ่มมีแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบประจำของกลุ่มอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบ้านสันธาตุ อ.เชียงแสน และกลุ่มบ้านศรีล้านนา อ.เชียงของ แต่หลังจากที่ได้มีการศึกษาวิจัย กลุ่มมีแหล่ง/สถานที่ซื้อไหมเพิ่มขึ้น และมีระบบในการจัดซื้อมากขึ้น ดังนี้

1) แหล่งจำหน่ายวัตถุดิบ

- กลุ่มเลี้ยงไหมบ้านสันธาตุ ต.โยนก อ.เชียงแสน จ.เชียงราย
- กลุ่มเลี้ยงไหมบ้านศรีล้านนา ต.ศรีบุญเรือง อ.เชียงของ จ.เชียงราย

- กลุ่มเลี้ยงไหมบ้านคอนสีลา ต.ท่าวังผา อ.ป่าแดด จ.เชียงราย
- ไหมจากโรงงาน (กรณีที่ไม่พอใช้จึงจะสั่ง)

2) ชนิดของไหม / ราคา

- ไหมเลย (ลวด) ราคา 700 บาท
- ไหมเส้นใหญ่ ราคา 500 บาท
- ไหมน้อย (เกรด 1) ราคา 800 บาท

3) การขนส่ง

กลุ่มทั้ง 4 กลุ่มจะนำไหมที่ทางกลุ่มทอผ้าไหมมาส่งให้ที่กลุ่มทอผ้าบ้านเนินไทย ด้วยตัวเอง หรือส่งทางรถโดยสาร

4) ข้อตกลง

ทุกกลุ่มต้องส่งไหมที่ทางกลุ่มสั่งซื้อเดือนละ 15 กิโลกรัม ด้านราคาจะมีการตกลงราคากันทุกๆ 1 ปี และด้านมาตรฐานของเส้นไหมทางกลุ่มจะมีฝ่ายตรวจสอบเส้นไหม และถ้าหากสินค้าไม่ได้มาตรฐานต้องรับคืนไป **กรณีในขั้นตอนแรกตรวจสอบไม่พบ แต่เมื่อนำมาฟอกแล้วเส้นไหมขาด ปอยสั้นไป สามารถส่งคืนให้กับผู้จำหน่ายได้

4.4.2 ข้อมูลด้านการตลาด

จากการศึกษาสำรวจตลาดของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเนินไทย ที่มีโอกาสได้ร่วมกันออกสำรวจตลาดทั้งในตัวจังหวัด และต่างจังหวัดกลุ่มได้เรียนรู้ และทราบถึงความต้องการของตลาด ที่สามารถนำมาวางแผนพัฒนาการปรับปรุงการจัดการด้านการผลิต การตลาดของกลุ่มได้ ดังนี้

1) แหล่งตลาดที่รับซื้อ

ก.ตลาดต่างประเทศ

แหล่งรับซื้อ/ที่อยู่	ปริมาณ ผ้า/ผืน/ เดือน	ราคาส่ง/ ผืน	ขนาดผ้า กว้างXยาว	ชนิดของผ้า	การขนส่ง	การจ่ายเงิน
1.คุณรส เคนเดช เป็นแม่ค้า คนกลางรับไปส่ง <u>แหล่งจำหน่าย ประเทศญี่ปุ่น</u>	200	220	216”X180cm	-ผ้าคลุมไหล่ รังผึ้งสีหนัก	รับที่กลุ่ม	จ่ายสด
2. คุณมัทนา (เชียงใหม่) <u>แหล่งจำหน่าย</u> ประเทศไต้หวัน	50	260	20”X200cm	- ผ้าคลุม ไหล่หลายสาย ฝนสีหวาน หลากสี	รับที่กลุ่ม	จ่ายสด

ข.ตลาดในประเทศ

แหล่งรับซื้อ/ที่อยู่	ปริมาณ ผ้า/ผืน/ เดือน	ราคาส่ง/ ผืน	ขนาดผ้า กว้างXยาว	ชนิดของผ้า	การขนส่ง	การจ่ายเงิน
1. คุณจำปา พันโพธิ์ กรุงเทพฯ <u>แหล่งจำหน่าย</u> สวนจตุจักร	100	200	20”X200cm	-ผ้าคลุมไหล่ -ผ้ารังผึ้ง -ไม้แปรูป -สีธรรมชาติ	รถทัวร์	โอนเข้าบัญชี หลังจากรับ สินค้าภายใน 5 วัน
2. คุณสุรีย์ เพื่องคำ กรุงเทพฯ	50	250	20”X200cm	- ผ้ารังผึ้ง สำเร็จ -สีผสมหลาย เส้นทอ	บริษัท รับ-ส่ง สยาม เฟรชทัวร์	โอนเข้าบัญชี หลังจากรับ สินค้าภายใน 1 วัน
3. คุณบรรลือ ลือเรือง เชียงใหม่ <u>แหล่งจำหน่าย</u> ในทาบาร์ซาร์ และสนามบินเชียงใหม่	80	350	26”X200cm	-ผ้าลายหิน อ่อนสีโซน ใกล้เคียงกัน สีเข้ากันได้	บริษัท ไทยพัฒน์ กิจขนส่ง จำกัด	โอนเข้าบัญชี หลังจากรับ สินค้าภายใน 5 วัน
4. บริษัททูปี ดีไซน์ จำกัด กรุงเทพฯ	10	300	20”X200cm	-ผ้าลายรังผึ้ง ใช้สีล้วนทอ สีเข้ม	บริษัท รับ-ส่ง สยาม เฟรชทัวร์	โอนเข้าบัญชี หลังจากรับ สินค้า
5. คุณธนิยา มะลิสุวรรณ กรุงเทพฯ <u>แหล่งจำหน่าย</u> สวนจตุจักร / ห้างพันธุ์ทิพย์พลาซ่า	50	220	16”X180cm	รังผึ้งสีผสม โซนหวานๆ	ไปรษณีย์	จ่ายปลายทาง
6. คุณพรทิพย์ วิทยกุลพันธ์ กรุงเทพฯ <u>แหล่งจำหน่าย</u> เซนทรัล ลาดพร้าว	80	280	20”X200cm	ผ้าสิ่งทอ	บริษัท รับ-ส่ง สยาม เฟรชทัวร์	โอนเข้าบัญชี หลังจากรับ สินค้าภายใน 5 วัน
7. คุณบัวลา <u>แหล่งจำหน่าย</u> ดอยแม่สลอง จ.เชียงราย	50	250	20”X200cm	ลายรังผึ้ง	มารับเอา ที่กลุ่ม	จ่ายสด

2) ทัศนียภาพความต้องการของตลาด

จากการสำรวจความต้องการของตลาด เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนาการผลิต การจัดการตลาดของกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะรูปแบบความต้องการของเป็นช่วงอายุวัยของคน ที่ต้องการจะแตกต่างกัน ดังนี้

ความต้องการของตลาด

กลุ่ม	สีสัณ	รูปแบบ/ลวดลาย	ขนาด	เนื้อผ้า	การใช้ประโยชน์
วัยรุ่น	มีสีล้วน สีหวาน	ผ้าสไบคลุม ลายรังผึ้ง	16"X180cm	ไหมลวด เรียบๆบางๆ โพรงเยอะๆ	ใช้คลุมไหล่ พันคอ หน้าหนาว โปกหัว
วัยกลางคน	สีหนักๆ หลากๆ สีผสม	ผ้าสไบพันคอ ผ้าตัดสำเร็จรูป	20"X200cm	ความหนาของผ้า	ใช้คลุมไหล่ คัดชุดไปทำงาน , กระเป๋า
ผู้สูงอายุ	สีพื้น สีขาว สีธรรมชาติ	ผ้าสไบคลุมไหล่	20"X200cm	เรียบ ๆ ความหนาของผ้า เนื้อละเอียด	คลุมไหล่ เพื่อใช้ไปวัด

โดยสามารถวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งและโอกาสในการพัฒนากลุ่มได้ดังต่อไปนี้

4.5 การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มทอผ้าไหม

4.5.1 การวิเคราะห์สภาพภายในกลุ่ม

จุดแข็ง	จุดอ่อน
ทุน/ ความรู้/ทักษะ/ประสบการณ์ด้านการผลิต 1) สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมทุกคนมีทักษะพื้นฐานด้านการทอผ้าอยู่ในขั้น “ทอได้ ทอเป็น”และสิ่งที่เป็นประโยชน์ช่วยหนุนเสริมศักยภาพการทอผ้าไปสู่ “ความเป็นมืออาชีพ”ได้ เนื่องจากสมาชิกบางคนเคยมีประสบการณ์และทักษะจากการรับจ้างทอผ้าที่มีลวดลายตามที่นายทุนให้ทอตามตัวอย่างผ้า ซึ่งคือลายที่เป็นความต้องการของ ตลาดหรือตามรสนิยมของลูกค้าซึ่งเป็นปัจจัยที่ดีในการ	ทุน/ ความรู้/ทักษะ/ประสบการณ์ด้านการผลิต 1) ขาดแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ถึงแม้ว่าจะมีแหล่งทุนจาก อบต. ธนาคารการเกษตรแต่ในด้านการลงทุนในระยะยาวคงต้องอาศัยแหล่งทุนจากแหล่งอื่นๆอีก 2) กลุ่มละเลงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อผลิตวัตถุดิบเส้นไหมเองเพื่อลดต้นทุนการผลิตตลอดจนช่วยส่งเสริมรายได้ในชุมชน
จุดแข็ง	จุดอ่อน

ส่งเสริมให้กลุ่มมีความพร้อมและมีทักษะพัฒนา กระบวนการผลิตให้ตอบสนอง รสนิยมความ ต้องการของตลาด - มีพื้นที่ดินในการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม - มีภูมิปัญญาในการเลี้ยงไหม/ผลิตเส้นไหม - กลุ่มมีสายใยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกัน ในความเป็นชุมชนคนอีสาน เป็นฐานให้มีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวภายในกลุ่ม นอกจากนั้นยังมีความผูกพันพันที่เครือญาติ เป็นทุนทางสังคมอันนำไปสู่ ความยั่งยืนและเข้มแข็งของกลุ่มฯ ในระยะยาว - กลุ่มมีผู้นำที่เป็นบุคคลที่มีความเสียสละ มุ่งมั่น มีวิสัยทัศน์ รักการเรียนรู้ หมั่นพัฒนาตนเองเพื่อนำสิ่งที่เรียนรู้มาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนากลุ่ม - สามารถระดมทุนภายในสมาชิกกลุ่มและขอ การสนับสนุนกลุ่มเบื้องต้นจากสำนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบลได้จำนวนหนึ่ง	- กลุ่มขาดทักษะ/ความรู้การข้อมสืให้ตรงกับรสนิยมความต้องการของตลาด - ขาดความรู้/ทักษะการฟอกการย้อมไหม - กลุ่มขาดทักษะการทอที่ได้มาตรฐาน - กลุ่มขาดความรู้และทักษะการบริหารจัดการด้านการตลาด การคิดคำนวณต้นทุนกำไร - กลุ่มขาดความรู้/ทักษะการแปรรูปสินค้า
การจัดการกลุ่ม - กลุ่มมีผู้นำกลุ่มที่มีประสบการณ์ ความรู้และทักษะในการจัดการบริหารกลุ่ม ทั้งจากการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา จากประสบการณ์ตรง และจากการศึกษาดูงานและฝึกอบรม/สัมมนา - กลุ่มจัดทำบัญชีควบคุมกระบวนการผลิต การตลาดอย่างง่ายในเบื้องต้นได้บ้าง - สามารถบริหารงบประมาณอันจำกัดในการจัดตั้งกลุ่มและพัฒนากระบวนการผลิตในเบื้องต้นได้ระดับหนึ่ง - กลุ่มเผชิญภาวะกดดันทางคำพูดจากนายทุน ทำให้เกิดความต้องการอิสระและอยาก	การจัดการกลุ่ม - สมาชิกกลุ่มขาดความตระหนักและขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองในการจัดตั้งกลุ่มในเชิงธุรกิจเนื่องจากตนไม่มีความชำนาญเพียงพอ - กลุ่มไม่ให้ความสำคัญต่อการประชุมเพื่อกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ กำหนดกฎระเบียบวาระต่างๆ ให้มีความชัดเจนเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน - กลุ่มขาดโอกาสเข้าร่วมประชุมอบรม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และการศึกษาดูงานเพื่อเปิดโลกทัศน์ ทำให้การพัฒนาการทอผ้าของกลุ่มไม่
จุดแข็ง	จุดอ่อน

พิสูจน์ความสามารถในการบริหารการผลิตตลาด โดยการจัดการของกลุ่มเอง	สามารถตอบสนองรสนิยมความต้องการตลาดและทอลวดลายดั้งเดิมซ้ำซาก ขาดการดัดแปลงให้ความหลากหลายทันสมัย 4) สมาชิกกลุ่มขาดความรู้และทักษะการบริหารจัดการกลุ่มในเรื่องของการจัดระบบงาน 5) กลุ่มขาดการประชาสัมพันธ์สินค้า และมีแหล่งรับซื้อสินค้าจำกัด 6) การจัดส่งสินค้าไม่สะดวก
วัตถุดิบ 1) กลุ่มมีเครือข่ายด้านวัตถุดิบนอกชุมชนคือ บ้านสันธาอ.อ.เชียงแสนที่ สามารถผลิตเส้นไหมส่งให้แก่กลุ่มอย่างเพียงพอตามปริมาณที่กลุ่มต้องการได้ ทำให้กลุ่มมีความเชื่อมั่นว่าสามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการของตลาดได้ 2) มีความรู้ภูมิปัญญา/ทักษะและที่ดินในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และสามารถต่อยอดพัฒนาการผลิตวัตถุดิบในเชิงวิชาการโดยประสานการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ	วัตถุดิบ 1) เส้นไหมที่กลุ่มรับซื้อขาดคุณภาพ เส้นไหมไม่สม่ำเสมอและ สกปรก 2) กลุ่มละเลยการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อผลิตวัตถุดิบเส้นไหมเองเพื่อลดต้นทุนการผลิตตลอดจนช่วยส่งเสริมรายได้ในชุมชน

4.5.2 การวิเคราะห์สภาพภายนอกกลุ่ม

โอกาส	อุปสรรค/ข้อจำกัด
นโยบายรัฐ รัฐบาลชุดปัจจุบัน (2546) ได้สนับสนุนส่งเสริมชุมชน/หมู่บ้านในการให้กลุ่มองค์กรชุมชนรวมกลุ่มกันหาจุดเด่นหรือจุดขายในการผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชนภายใต้แนวคิด "หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์" (OTOP) เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มผลิตโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มีระบบการผลิต การบริหารและจำหน่ายโดยชุมชน เพื่อให้มีความสามารถ	นโยบายรัฐ ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณผ่านโครงสร้างหรือระบบขององค์กรภาครัฐในชุมชน และชุมชนต้องเสนอโครงการขึ้นเสนอตามระบบ/ระเบียบทำให้วาระการสนับสนุนส่งเสริมต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการหลายขั้นตอน และเผชิญกับการเมืองภายในองค์กร ทำให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ หรือวัสดุอุปกรณ์มีความล่าช้าไม่ทันสถานการณ์ใน
โอกาส	อุปสรรค/ข้อจำกัด

แก้ไขปัญหาปากท้องของชาวบ้านและนำไปสู่การสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิม	ขณะที่กลุ่มต้องดำเนินธุรกิจชุมชนบนเงื่อนไขการแข่งขันกับคู่ค้าด้วยปัจจัยจำกัดหลายด้านในการประกอบธุรกิจ
การบริหารการผลิต/การตลาด - กลุ่มมีตลาดรองรับผลผลิตอยู่บ้างแล้ว คือมีพ่อค้าคนกลางซึ่งมีธุรกิจระบบขายส่งทั้งในประเทศและเป็นตลาดส่งออกต่างประเทศอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี ทำให้กลุ่มเกิดความเชื่อมั่นว่ามีตลาดรองรับผลผลิตของกลุ่มจึงกล้าในริเริ่มจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมขึ้น - มีแรงจูงใจในการจัดตั้งกลุ่มอย่างมุ่งมั่น เพราะกลุ่มเผชิญภาวะกดดันทางคำพูดดูถูกดูหมิ่นจากนายทุนอย่างรุนแรง ทำให้เกิดความต้องการเป็นอิสระจากนายทุนและอยากพิสูจน์ความสามารถในการบริหารการผลิต การตลาด โดยการจัดการด้วยตนเองของกลุ่ม - การสนับสนุนจากจากหน่วยงานราชการ และองค์การบริการส่วนตำบลในพื้นที่ ที่คอยให้การสนับสนุนด้านงบประมาณอยู่	การบริหารการผลิต/ตลาด - การมีตลาดรองรับสินค้าของกลุ่มอยู่เพียงแห่งเดียวทำให้กลุ่มขาดทางเลือกด้านตลาด/แหล่งรับซื้อสินค้า เพราะหากนายทุนรับซื้อเกิดล้มเหลวทางธุรกิจหรือเผชิญภาวะขาดทุน กลุ่มก็ต้องได้รับผลกระทบขาดรายได้หรือขาดเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มตามไปด้วย - การจัดตั้งกลุ่มกระทำอย่างเร่งรีบ ทำให้ขาดการวางแผนการตลาด การวางแผนงบประมาณการลงทุน การวางแผนด้านแหล่งวัตถุดิบเพื่อการผลิต ขาดการแสวงหาตลาดรองรับสินค้าที่หลากหลาย ขาดการตั้งเป้าหมาย/วัตถุประสงค์และสร้างกฎ ระเบียบกลุ่มร่วมกันที่รัดกุม/ชัดเจน ทำให้เมื่อขาดวัตถุดิบและแหล่งรับซื้อสินค้ากลุ่มจึงขาดเงินทุนหมุนเวียนในการบริหารกลุ่มและขาดมาตรการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

4.6 แนวทางทางการปรับปรุงด้านการผลิต การจัดการกลุ่ม และการตลาด

4.6.1 แนวทางการปรับปรุงด้านการผลิต

แผนการทดลองดำเนินการพัฒนาการผลิตที่เป็นระบบมากขึ้นซึ่งมีแนวทางกระบวนการในการดำเนินการ และการติดตามประเมินผล ดังต่อไปนี้

1) ขยายพื้นที่ในการปลูกหม่อน และพัฒนาการปลูกหม่อนให้มีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการเกษตร ทำการบันทึก วันเดือนปีที่ปลูกวิธีการดูแลรักษา การเกิดโรค อายุของต้นหม่อนในแต่ละแปลง และผลผลิตที่ได้

2) การเลี้ยงไหมพันธุ์ใหม่พื้นบ้าน ทำการบันทึกจากการสังเกตการเลี้ยงไหมโดยบันทึก

ด้าน วันเดือนปี ตั้งแต่เริ่ม-ชักใยเสร็จจำนวนไหมแต่ละรุ่น, พันธุ์ไหม, การดูแล, การเกิดโรค /สาเหตุ, การให้อาหาร และปริมาณที่ได้รังไหมคิดเป็นกิโลกรัม/1จ่อ เพื่อ

นำมาประกอบการคิดต้นทุนในการเลี้ยง

3) การสาวไหม ทำการบันทึกและติดตามประเมินผลด้าน ปริมาณไหมที่ได้ในแต่ละรุ่น/กิโลกรัมและเช็คตามคุณลักษณะของไหมจากที่กล่าวข้างต้น เช่น สี ความสะอาด เส้นไหม และแหล่งที่ผลิต จากการสังเกตโดยฝ่ายตรวจรับสินค้า

4) จัดหาแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบในการผลิตสินค้า

5) พัฒนาการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบ (กรณีซื้อเส้นไหมมาจากแหล่งอื่น) ที่มีระบบโดยทำดังนี้

- ทดลองซื้อวัตถุดิบ (การจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัตถุดิบ และการกำหนดข้อตกลงระหว่างการซื้อขายกับแหล่งวัตถุดิบ)

- มีการตรวจสอบคุณภาพ ด้วยวิธีการตรวจสอบทางกาย

ทำการบันทึก โดยจัดทำบัญชีการจัดซื้อวัตถุดิบ เช่น วันเดือนปีที่ซื้อ ชื่อจากใคร ลักษณะของวัตถุดิบปริมาณ โดยฝ่ายจัดซื้อ เพื่อให้ทราบข้อมูลแหล่งที่มาเพื่อประกอบการพิจารณาในการซื้อวัตถุดิบครั้งต่อไป

6) การพัฒนาการเก็บรักษาวัตถุดิบ โดยมีการจัดทำบัญชีทะเบียนวัตถุดิบเข้า-ออก พร้อมทั้งทำการบันทึกการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เช่น สี ความสะอาด และเชื้อรา เดือนละ 2 ครั้ง จากการสังเกต และการสัมผัส

7) ขั้นตอนทดลองพัฒนาระบบการผลิต

(1) การฟอกเส้นไหม

ทำการบันทึกวันเดือนปี น้ำหนักของไหมก่อน-หลังการฟอกสมาชิกที่ฟอกสี สีลักษณะภายนอก แรงงาน และเวลาโดยปกติผ้าไหมที่ฟอกเสร็จแล้วจะฟูและนุ่ม เพื่อนำมาคิดต้นทุนในการผลิต

(2) การพัฒนาการย้อมสีให้มีคุณภาพมาตรฐานของสี

ทำการบันทึกด้าน วันเดือนปี เวลา สมาชิกกลุ่มที่ย้อม น้ำหนักของไหมก่อน-หลังการฟอกสูตรสีที่ใช้ ลักษณะภายนอกเรื่องสี เวลา แรงงาน โดยปกติผ้าไหมที่ฟอกเสร็จแล้วจะฟูและนุ่ม เพื่อนำมาคิดต้นทุนในการผลิต

(3) การกวักไหมและการกอลอด

ทำการบันทึก วันเดือนปี แรงงาน เวลา ความยาวโดยประมาณ/กิโลกรัม การโหวนไหม ที่ทำเป็นเครือยาว ๆ ไปมาตามความต้องการ ทำการบันทึกน้ำหนักของเส้นไหมที่ทำ การโหวน ทำการบันทึก วันเดือนปี แรงงาน เวลา ความยาวโดยประมาณ/กิโลกรัม

8) การทอผ้า มีแนวทางในการพัฒนาโดยทำการสำรวจตลาดเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค และทำการทอผ้าตามความต้องการของตลาด ทั้งขนาด สี รูปแบบ ลวดลายหรือรสนิย

ทำการบันทึก วันเดือนปี ที่ผลิต(จำนวนวัน) รายชื่อสมาชิกที่ผลิต ขนาด สี รูปแบบ ลวดลายที่ผลิต ราคา และคุณภาพของชิ้นงานเพื่อให้คิดต้นทุนในการผลิตและที่มาของผ้าทอ

9) ขั้นตอนการควบคุมคุณภาพของผ้าทอและสินค้า โดยมีเกณฑ์ในการตรวจสอบคุณภาพผ้าที่ทอเสร็จเป็นผืน ซึ่งมีเกณฑ์กำหนดอยู่ 5 ข้อ ได้แก่ เนื้อผ้า ขนาด ลวดลาย สี รูปแบบ

ทำการบันทึก ผลงานของสมาชิกแต่ละคนที่ส่งชิ้นงานมา เพื่อนำมาประเมินและพัฒนาฝีมือเทคนิควิธีของสมาชิกกลุ่มฯ เช่น การพัฒนาทักษะด้านการออกแบบ และการทอผ้าให้หลากหลายมากขึ้น เป็นต้น

10) จัดประชุมทีมวิจัยและคณะกรรมการ เพื่อสรุปบทเรียน ปัญหา/อุปสรรค พร้อมทั้งระดมความคิดให้ข้อคิดเห็นเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการการผลิต

4.6.2 แนวทางการปรับปรุงเรื่องการจัดการกลุ่ม

1) การทบทวนเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานกลุ่มที่ผ่านมา ก่อนดำเนินงานศึกษาวิจัยร่วมกัน และรวมทั้งระดมความคิดเพื่อหาแนวทาง ในการแก้ไขปัญหา และการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน ที่จะทำให้กลุ่มดำรงอยู่ได้

2) การรวบรวมข้อมูลด้านการตลาด วัตถุดิบ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา กลุ่ม ทำการวิเคราะห์และจัดทำระบบข้อมูลโดยทีมวิจัย และเตรียมความพร้อมก่อนไปดำเนินงานด้านประเด็นต่างๆ เพื่อนำกลับมาจัดทำเป็นเอกสารข้อมูลให้กับสมาชิกได้ร่วมเรียนรู้

3) ศึกษาดูงานในแหล่งที่ประสบผลสำเร็จทางด้านการบริหาร การจัดการกลุ่มและการทำธุรกิจชุมชน ที่กลุ่มทอผ้าบ้านสันธาตุ อำเภอเชียงแสน กลุ่มทอผ้าบ้านศรีดอนชัย อ.เชียงของบ้านสันหลวงได้อ. แม่จัน จ.เชียงราย และถนนคนเดินท่าแพ จ.เชียงใหม่ โดยมีประเด็นในการเรียนรู้ดังนี้

- การจัดการกลุ่ม
- การจัดการผลิต
- การแปรรูปผลิตภัณฑ์
- การระดมทุน

4) จัดประชุมปฏิบัติการทีมวิจัยเพื่อสรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงานว่าแต่ละฝ่ายได้อะไรมาบ้าง โดยจัดทำเป็นเอกสารข้อมูลให้กับสมาชิกได้ทราบ พร้อมทั้งจัดเตรียมงานในการเสริมทักษะให้กับสมาชิกกลุ่ม

5) เสริมทักษะความรู้เกี่ยวกับความรู้พื้นฐาน ได้แก่ การฟอก/ย้อม, เทคนิคการทอ, การคิดต้นทุน/กำไร, เทคนิคการออกแบบลายผ้าและผลิตภัณฑ์, การทำบัญชี, การระดมทุนของกลุ่ม , การจัดการด้านการผลิตและด้านการตลาด โดยเชิญวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านดังกล่าวใช้เวลา 2 วัน

6) ประชุมปฏิบัติการทีมวิจัยและสมาชิกกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน และระดมความคิดในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต และการตลาด โดยนำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาศึกษาและตัดสินใจ และร่วมกันกำหนดแนวทาง/วางแผนการบริหารจัดการ ที่จะทำให้กลุ่มดำรงอยู่ได้ในแต่ละด้าน

4.6.3 แนวทางการปรับปรุงเรื่องการตลาด

1) การจัดทำบัญชีระบบวัตถุดิบ เช่น แหล่งจำหน่าย ราคา คุณภาพ ข้อตกลง/สัญญา กติกาต่าง ๆ ที่มีในการจัดซื้อ การขนส่ง และข้อมูลด้านการตลาดเช่น แหล่งรับซื้อ รสนิยม ราคา รูปแบบหรือลักษณะ สี สัน ลวดลาย และขนาด โดยการสำรวจ และการสัมภาษณ์

2) ทดลองดำเนินการด้านการตลาดควบคู่กับกระบวนการพัฒนาระบบการผลิต โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลดังนี้

โดยแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

- การจำหน่ายผ้าที่ทอสำเร็จ จัดทำบัญชีสินค้าเข้า-ออก และติดตามด้านการตลาด เช่น แหล่งรับซื้อ ราคา วันเดือนปี ปริมาณการซื้อ ขนาด ลวดลาย สี สัน และรูปแบบ เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงการผลิตสินค้าให้ดีขึ้น

- การจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูป ทำการติดตามประเมินผลด้านการตลาด โดยจัดทำบัญชีเข้า-ออก และขอการจำหน่าย-กงเหลือ โดยคณะกรรมการฝ่ายการตลาดทำการติดตามประเมินผล ด้วยการสัมภาษณ์ร้านค้า หรือแหล่งจำหน่ายของที่ระลึก เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์แปรรูป รสนิยม ความต้องการ ด้านสี ลักษณะ รูปแบบ ขนาด และคุณภาพความประณีตที่ตรงตามความต้องการของตลาด

3) การขนส่งทางกลุ่มทอผ้าจะจัดให้บริการส่งสินค้าให้กับลูกค้า โดยกำหนดอัตราการส่ง คือ ในชุมชนซื้อไม่ต่ำกว่า 20-100 ผืน นอกชุมชนไม่ต่ำกว่า 200 ผืน ขึ้นไป โดยมีคณะกรรมการฝ่ายตลาดทำการบันทึกรายชื่อลูกค้า คำนวณ ปริมาณการนำส่งแต่ละครั้งระยะทางไป-กลับ ระยะเวลา ค่าแรงงาน และความพึงพอใจของลูกค้า

4) การชำระเงิน

- การกำหนดราคาซื้อขายทั้งขายปลีก-ส่ง
- ระบบเครดิต โดยคณะกรรมการฝ่ายบัญชี และการเงิน ทำการบันทึกข้อมูลของลูกค้า บัญชีเงินสดรับ ขอการจำหน่าย และทำการสรุปยอดขาย และนำมาสรุปประจำเดือนให้กับสมาชิกกลุ่มได้รับทราบ

5) การทดลองประชาสัมพันธ์ของกลุ่มทอผ้า

(1) การจัดทำแผ่นพับ เพื่อประชาสัมพันธ์ ตัวอย่าง Catalog สี ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ และสื่อชุดการเรียนรู้ของกลุ่มทั้งกระบวนการ

(2) จัดกิจกรรมออกร้านและนิทรรศการเทศกาลงานต่าง ๆ โดยจะทดลองจัดทำที่งานพ่อบุณฯ ช่วงเดือนมกราคม รวม 1 ครั้ง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และแสวงหาตลาด โดยทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลด้านรสนิยม ความต้องการของตลาด และแหล่งตลาด

6) จัดประชุมทีมวิจัยและคณะกรรมการ เพื่อสรุปบทเรียน ปัญหา/อุปสรรค พร้อมทั้งระดมความคิดให้ข้อคิดเห็นเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการการผลิต และการตลาดในเชิงธุรกิจชุมชนของกลุ่มให้ดีขึ้น ประมาณ 5 ครั้ง

บทที่ 5

ผลการปรับปรุงกระบวนการผลิต

ที่คุ้มทุนและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา ในกิจกรรมการทอผ้าไหม ของกลุ่มทอผ้า บ้านเนินไทรพัฒนา ที่ได้มีการศึกษารวบรวมและจัดระบบข้อมูลด้านวัตถุดิบและด้านการตลาดเกี่ยวกับผ้าไหมทั้งในและนอกชุมชนทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การเพิ่มทักษะ ความรู้เทคนิค วิธีการผลิต การจัดการกลุ่ม กระบวนการผลิต การตลาด ให้กลุ่มดำรงอยู่ได้มีความคุ้มทุนสามารถพัฒนาระบบการตลาดในเชิงธุรกิจชุมชนของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเนินไทรพัฒนา ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่ประกอบการผลิตหรือดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อหวังผลกำไรโดยชุมชน และเพื่อชุมชนที่ต้องการกำไรสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกในกลุ่ม โดยวิธีการของกลุ่มยึดแนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดเรื่องกลุ่มองค์กร แนวคิดเรื่องธุรกิจชุมชน

โดยจะขอนำเสนอเพื่อตอบคำถามการวิจัยเพื่อการพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม ทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชนบ้านเนินไทรพัฒนา เป็นลำดับดังต่อไปนี้

5.1 การปรับปรุงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

ปัญหาการปลูกหม่อนที่กลุ่มเผชิญ คือ ขาดโรงเรือนเลี้ยงไหม ขาดพื้นที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตัวไหมตาย ซึ่งการแก้ปัญหาตัวไหมตาย คือ การทำลายและกลบฝังในหลุมให้ไกลจากโรงเรือน การหยุดเลี้ยงหรือเปลี่ยนพันธุ์ไหมที่มีภูมิต้านทานโรคสูง คือ พันธุ์ ก.ข.ก.10 การพัฒนาการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมเป้าหมายเดิมกลุ่มจะเพิ่มปริมาณการขยายการปลูกหม่อนเพิ่มเป็น 10 ไร่ และเลี้ยงไหมเพิ่มขึ้นเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มทอผ้า (โดยทางกลุ่มได้รับการสนับสนุนต้นกล้าจากเกษตรอำเภอ พันธุ์พื้นเมืองและพันธุ์ นุรีรัมย์ (บ.ร.60) โดยมีการควบคุมคุณภาพของต้นพันธุ์ ซึ่งทางกลุ่มจะคัดเลือกหม่อนตามคุณลักษณะที่ต้องการ คือ เป็นหม่อนให้ใบหนาและสม่ำเสมอมีก้านอวบยาว โดยปลูกให้แถวห่างพอสมควร แต่ได้ดำเนินการทำจริงเพียงแค่ 6 ไร่ 2 งาน ซึ่งในอนาคตทางกลุ่มจะขยายให้ถึง 10 ไร่

1) **พัฒนาการปลูกหม่อน** โดยการขยายพันธุ์หม่อนทางกลุ่มจะขยายพื้นที่ในการปลูกหม่อนจากเดิมเพิ่มเป็น 6 ไร่ 2 งาน ด้วยการปักชำในถุงดำ ใส่ดินร่วนปนทราย โดยปักชำ 1 ถุงต่อหม่อน 1 ท่อน ๆ ละ 10 นิ้ว ซึ่งจะใช้เวลาในการเพาะชำ และดูแลประมาณ 3-5 เดือน โดยเจ้าของพื้นที่จะเป็นผู้ดูแลหม่อนในพื้นที่ของตนเองและคอยสังเกตว่าต้นหม่อน สามารถนำมาเลี้ยงไหมได้คือ เมื่อตัวไหมกินแล้วตัวโตหรือมีอายุ 1 ปี

- การดูแลบำรุงรักษามีการพรวนดินให้ปุ๋ยคอก หมั่นดายหญ้าและกำจัดวัชพืช มีการตัดแต่งกิ่งเพื่อให้ต้นหม่อนได้รับแสงแดดอย่างเต็มที่ การป้องกันศัตรูพืชจากการสังเกตของเจ้าของสวนหม่อน

ศัตรูพืชของต้นหม่อนก็คือ ปลวกกินราก วิธีการแก้ คือ ย้ายที่ปลูกใหม่ หรือใช้ฟราดานใส่ลงไปใต้ดิน ก่อนปลูกต้นหม่อน ต้นหม่อนจะเจริญงอกงามดีมากในช่วงฤดูฝนเพราะต้นหม่อนเป็นพืชที่ต้องการน้ำมาก

- การเก็บใบหม่อนเลี้ยงไหม การเก็บใบหม่อนไปเลี้ยงไหมจะเก็บเดือนละครั้ง ใบหม่อนมี 2 ชนิด คือ ใบหม่อนอ่อนใช้เลี้ยงไหมตัวอ่อนโดยเก็บครั้งที่ 1 นับจากยอด ใบที่ 2,3,4 และเก็บครั้งที่ 2 ใบที่ 5,6,7 ส่วนของไหมแก่ที่วัยสูงขึ้น จะให้หม่อนใบแก่ หรือ ใบล่างสุด ซึ่งเทคนิคการเก็บ คือเก็บเพียงครึ่งล่าง และครึ่งบนของต้นหม่อน โดยปล่อยใบแถบกลางๆติดต้นไว้

2) การปรับปรุงการเลี้ยงไหม พันธุ์ไหมพื้นบ้าน วิธีเลี้ยง จากการเลี้ยงแบบพื้นบ้านมีการพัฒนาให้เป็นระบบขึ้น เช่น การจัดการด้านสถานที่ การดูแลตัวไหม การให้อาหาร และการรักษาความสะอาดในการเลี้ยง และกลุ่มมีการขยายการเลี้ยงให้มากขึ้น โดยทางกลุ่มจะจัดสร้างโรงเลี้ยงไหมของกลุ่มทอผ้า (จะได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอ) โดยจะมีคณะกรรมการฝ่ายเลี้ยงไหมร่วมกับสมาชิกกลุ่มแบ่งเวรกันดูแลให้อาหารและคอยสังเกตการเจริญเติบโตและดูแลมูลที่จะมารบกวน โดยเฉพาะความสะอาดของเครื่องมืออุปกรณ์ ต้องสะอาดมากที่สุด

การเลี้ยงไหม ใช้พันธุ์พื้นเมืองนางหัน เมื่อตัวไหมสาวไข่ได้ 1 อาทิตย์จะออกมาเป็นตัวบี (ผีเสื้อไหม) เมื่อออกมาได้ได้ประมาณ 1/2 วัน ก็จัดตัวบีไหมไว้เป็นคู่ๆระหว่างตัวผู้กับตัวเมียเพื่อให้ผสมพันธุ์กันใช้เวลาประมาณ 1/2 วัน จึงจับตัวเมียแยกออกมาวางบนกระดาษหรือผ้าขาว ใช้เวลาประมาณ 11 วัน ไข่ไหมจะแตกออกเป็นตัวไหม จึงเอาใบหม่อนซึ่งเก็บครั้งที่ 1 คือใบที่ 2,3,4 (นับจากยอด) นำมาหั่นซอยอย่างละเอียดโรยให้ตัวไหมอ่อนกินตลอดเวลา 5 วัน ตัวไหมก็จะลอกคราบเป็นรุ่นที่ 2 โดยใช้เวลา 1 วัน จากนั้นจึงให้ใบหม่อนรุ่นที่ 2 คือใบที่ 5,6,7 ให้ทุกวันจนครบ 5 วัน ไหมจะลอกคราบครั้งที่ 3 โดยใช้เวลา 1 วัน จากนั้นให้ใบหม่อนแก่ ติดต่อกัน 4 วัน ตัวไหมจะลอกคราบครั้งที่ 4 โดยใช้เวลา 1 วัน เมื่อครบเวลา 1 วันก็ให้กินใบหม่อนต่อ จนครบ 8 วัน ตัวไหมก็จะสุกพร้อมชักใยจึงนำมาเก็บลงในจ่อ ตัวไหมจะใช้เวลาชักใยในจ่อเป็นเวลา 2 วันก็จะสุกเป็นรังไหมพร้อมกันหมด จากนั้นจึงเก็บรังไหมออกจากจ่อเพื่อนำไปเตรียมสาวไหม

อัตราการเลี้ยงตัวไหมคิดได้ว่า ตัวบีตัวเมีย 50 ตัว จะได้ตัวไหม 20 กระด้ง ตัวไหม 20 กระด้งจะได้เส้นไหม 1.5 กิโลกรัม โดยใช้เวลา 1 เดือนในการเลี้ยงไหม ส่วนโรคที่มักพบในตัวไหมคือ ตัวไหมมีน้ำ ซึ่งเป็นทำให้ตัวไหมตาย สาเหตุมักเกิดจาก กลิ่นหรือควันจากการประกอบอาหารในครัวเรือน การเผาขยะ หรือจากการสูบบุหรี่ของสมาชิกในครอบครัว ส่วนใหญ่มักเกิดโรคในระหว่างการลอกคราบครั้งที่ 4

หมายเหตุ ทางกลุ่มกำลังอยู่ในช่วงการทดลองขยายพื้นที่ปลูกหม่อนเพื่อนำมาเลี้ยงไหม ดังนั้นในระยะการดำเนินงานวิจัย 1 ปี จึงยังไม่สามารถกระทำอย่างครบวงจรเพื่อนำข้อมูลมาคำนวณเปรียบเทียบสัดส่วนอัตรากำไร ขาดทุน ระหว่างการผลิตวัตถุดิบเส้นไหมในชุมชนกับการรับซื้อวัตถุดิบเส้นไหมจากแหล่งอื่นได้อย่างชัดเจนแน่นอน

3) การสาวไหม เมื่อตัวไหมทำรังเสร็จแล้วก็จะเก็บจากจ่อเข้าไปสาวเป็นเส้นไหม โดยวิธีการตามแบบพื้นบ้านในการสาวแต่ละครั้งจะแบ่งเป็น ไหมเปลือกนอก คือ สาวเอาเส้นไหมส่วนนอกไหมชั้นกลาง คือ สาวเอาเส้นส่วนกลางไหม ไหมตอนแฉะ คือสาวด้านในสุดของเปลือกไหม และไหมเลย คือสาวไม่แยกเปลือกนอก (สาวรวมกันทั้งหมดทั้งฝัก) การเก็บรักษารังไหมที่ยังจะไม่ทำการสาวไหมจะนำรังมาตากแดดเพื่อให้ดักแด้ตายและป้องกันไม่ให้ลอกคราบเป็นผีเสื้อเจาะรังไหมออกมาได้ นอกจากนี้พบว่า หากการสาวไหมซึ่งตัวไหมสุกในระยะเวลาที่มีฝนตก จะได้เส้นไหมที่ไม่สม่ำเสมอ

จากการสังเกตการทดลองสาวไหมที่เลี้ยงอย่างเป็นระบบของกลุ่มนั้น พบว่า สีไหมสวยงาม สะอาด เส้นไหมมีความสม่ำเสมอ จากนั้นตรวจโดยฝ่ายตรวจรับสินค้า ผลการดำเนินงานตามขั้นตอนดังกล่าวเป็นการแนะนำของสำนักงานเกษตรสามารถเพิ่มคุณภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นที่น่าพอใจ ในระดับหนึ่ง เกษตรกรส่วนหนึ่งมีรายได้เพิ่มขึ้น เพียงแต่ยังขาดความพร้อมด้านโรงเรือนสมาชิกยังต้องเลี้ยงได้ทุนบ้านของตนเอง

5.2 การปรับปรุงวิธีการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบในการผลิต

เส้นไหม

(1) การปรับปรุงการผลิตเส้นไหมในชุมชน

เป็นวิธีการที่สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตช่วยให้ประโยชน์ ลดการพึ่งพาตลาดเส้นไหมนอกชุมชนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของชาวอีสาน ในการผลิตเส้นไหมแบบครบวงจร ซึ่งแต่เดิมสมาชิกกลุ่มที่ผลิตเส้นไหมในชุมชนนั้นมีน้อย และจำทำไว้ใช้เฉพาะในครัวเรือนเท่านั้น จากการดำเนินการทดลองเพื่อพัฒนาปรับปรุงการผลิตเส้นไหม ที่จัดให้มีการผลิตที่เป็นระบบมากขึ้น โดยรวบรวมสมาชิกกลุ่มที่มีพื้นที่ในการปลูกหม่อน มีสถานที่ในการเลี้ยงไหม และมีสถานที่ในการสาวไหม ดำเนินการเพิ่มการผลิตในการเพาะปลูก และเพิ่มในด้านการเพาะเลี้ยงให้มากขึ้น จากการติดตามประเมินผลด้านปริมาณที่ผลิตได้ และการควบคุมคุณภาพเกี่ยวกับการเลี้ยงไหม การดูแลรักษาไม่ให้เป็นโรค ซึ่งในขณะนี้อยู่ในระหว่างการพัฒนา ซึ่งคาดว่า จะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มในอนาคตต่อไป

สมาชิกในหมู่บ้านเนินไทรพัฒนาที่ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม คือ

รายชื่อ	ปริมาณที่ปลูกหม่อน (ไร่)	เส้นไหมที่ผลิตได้ในกลุ่ม (ก.ก / เดือน)
แม่การ พรหมเสนา	1 (ไร่)	2
แม่นาง สิงห์ขัน	1 (ไร่)	2
แม่เคน แวงวรรณ	2 (งาน)	2
แม่บัวลย์ สิงห์ขัน	2 (งาน)	1

รายชื่อ	ปริมาณที่ปลูกหม่อน (ไร่)	เส้นไหมที่ผลิตได้ในกลุ่ม (ก.ก / เดือน)
นางทองใบ แวงวรรณ	1 (งาน)	1
นางทองยูน นพบาล	1 (งาน)	1

ในปัจจุบันผู้เลี้ยงไหมในหมู่บ้าน จำนวน 8 คน ได้เส้นไหม เดือนละ 2 กิโลกรัม รวมแล้ว 6 กิโลกรัม ต่อเดือน เส้นไหมกิโลกรัมละ 800 บาท รวมเป็นเงิน 4,800 บาท (สี่พันแปดร้อยบาท) และในอนาคตต่อจากนี้ไปสมาชิกในกลุ่มที่ปลูกหม่อนจะพยายามเพิ่มเนื้อที่ปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมให้ได้ภายใน 3 ปี จะทำให้กลุ่มมีเส้นไหมสำรองขายตลาดส่งออกจากภายนอกชุมชนได้

(2) การปรับปรุงการซื้อไหมจากภายนอกชุมชน

แต่เดิม การซื้อไหมจากภายนอกชุมชน ส่วนใหญ่จะซื้อจากหมู่บ้านสันธาตุ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย ซึ่งเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ของกลุ่ม อยู่เดิม แต่จากการทดลองพัฒนาปรับปรุงด้านการซื้อไหมของกลุ่ม ซึ่งทางกลุ่มเน้นความเป็นระบบ มีการควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบที่ซื้อมากขึ้น โดยมีเทคนิคการคัดเลือกเส้นไหมที่มีคุณภาพ คือ ชนิดของเส้นไหม ถ้าเป็นไหมน้อยต้องสะอาด เส้นเสมอกัน ราคาประมาณ 600-700 บาท ซึ่งราคาของเส้นไหมจะขึ้นอยู่กับราคาของผ้าไหมด้วย เป็นต้นว่าช่วงฤดูหนาวเส้นไหมจะแพง เพราะผ้าไหมจะแพงมากตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งมักเป็นนักท่องเที่ยวและมีกำลังซื้อเป็นสูง

วิธีการรับซื้อวัตถุดิบ (กรณีซื้อเส้นไหมจากแหล่งอื่น)

- การจัดซื้อวัตถุดิบที่ทางกลุ่มได้ทดลองซื้อวัตถุดิบ จากแหล่งผลิตในตำบลพื้นที่ใกล้เคียง และพื้นที่ต่างอำเภอ เช่น จากสมาชิกกลุ่มๆ ที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และเกษตรกรที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจากบ้านสันธาตุ อำเภอเชียงแสน, และบ้านวังศิลา อำเภอป่าแดด เป็นต้น ซึ่งแต่เดิมไม่มีกฎกติกาหรือข้อตกลงใดๆกับกลุ่มผลิตเส้นไหม ทางกลุ่มได้ปรับวิธีการโดยจะทำข้อตกลง/สัญญาร่วมกันก่อนการซื้อขายในด้านปริมาณ คุณภาพของวัตถุดิบ กำหนดราคา และการขนส่ง โดยมีคุณลักษณะเกณฑ์การซื้อวัตถุดิบที่ต้องการ ดังนี้

ตารางคุณลักษณะของวัตถุดิบที่ต้องการ

วัตถุดิบ	ราคาซื้อขาย	คุณลักษณะที่ต้องการ	การใช้ประโยชน์	การตรวจสอบ
1.ไหมเปลือกนอก	500 บาท/กก.	เส้นใหญ่, เส้นต้องเสมอกัน, มีความสะอาด (ไม่มีขี้ไหม) และมีสีเหลืองทองอ่อน (ไหมพื้นบ้าน)	ใช้ทอผ้าเนื้อหยาบ	- การสังเกต - การสัมผัส
2.ไหมชั้นกลาง	800บาท/กก.	เส้นต้องเสมอกัน, มีความสะอาดและมีสีเหลืองทองอ่อน (ไหมพื้นบ้าน)	ใช้เป็นไหมเส้นเดียวในทางอื่น	- การสังเกต - การสัมผัส
3.ไหมแดง (ไหมตอนเย็น)	400 บาท/กก.	เส้นใหญ่, เส้นต้องเสมอกัน, มีความสะอาด (ไม่มีขี้ไหม) และสีขาว	ใช้ทอผ้าไหมทั้งผืน	- การสังเกต - การสัมผัส

วัตถุดิบ	ราคาซื้อขาย	คุณลักษณะที่ต้องการ	การใช้ประโยชน์	การตรวจสอบ
4.ไหมเลข	700บาท/กก.	เป็นไหมผสมไม่แยกสาว เส้นใหญ่ปานกลาง , เส้นต้องเสมอกัน, มีความสะอาด(ไม่มีขี้ไหม) และสีเหลืองเข้ม สีเหลืองปานกลาง และสีขาว	ใช้ทอผ้าไหมทั้งผืน	- การสังเกต - การสัมผัส
5.ไหมเกษตร		เส้นต้องเสมอกัน, มีความสะอาด (ไม่มีขี้ไหม) และสีถ้าเป็นฟักขาวจะเป็นไหมสีขาว และฟักเหลืองจะมีสีเหลืองอ่อนกว่าไหมพื้นบ้าน	ใช้ทอผ้าไหมทั้งผืน	- การสังเกต - การสัมผัส

การตรวจสอบคุณภาพ ด้วยวิธีการตรวจสอบทางกายภาพ โดยสังเกตจากน้ำหนักและลักษณะภายนอกของวัตถุดิบ เช่น ไหมต้องไม่เป็นเงา มีความสะอาด (ไม่มีขี้ไหมหรือต้องไม่มีสีดำ) เส้นต้องเสมอกัน ตามประเภทของเส้นไหม เช่น ไหมพื้นบ้านจะมีสีเหลือง และไหมเกษตรฟักขาวจะมีสีขาว และถ้าเป็นฟักเหลืองจะมีสีเหลืองที่อ่อนกว่าไหมพื้นบ้าน

ซึ่งพบว่า ได้เส้นไหมที่มีคุณภาพมากขึ้น เกิดความมั่นใจในคุณภาพสินค้า มีเครือข่ายด้านวัตถุดิบมากขึ้น และสามารถกำหนดปริมาณการสั่งซื้อ ผลพลอยได้ของกลุ่มเครือข่ายที่ทางกลุ่มทอผ้าบ้านเนินไพรไปสั่งซื้อนั้น กลุ่มเครือข่ายสามารถนำไปวางแผนการผลิตเส้นไหมของกลุ่มเขาได้อีกด้วย

5.3 การปรับปรุงเรื่องการบริหารจัดการทุนในการผลิต

1) ทุนด้านทักษะฝีมือการผลิต / ภูมิปัญญาดั้งเดิม

เนื่องจากสมาชิกหมู่บ้านเนินไพรพัฒนาส่วนใหญ่ คือ ผู้ที่อพยพมาจากภาคอีสานเช่น จ.ร้อยเอ็ด ขอนแก่น ศรีสะเกษ เป็นต้น ซึ่งส่งสมภูมิปัญญาด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหม มายาวนานตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ เมื่อย้ายถิ่นก็ได้ทอดทิ้งละเลย เพราะการทอผ้าไหมของคนอีสานถือเป็นการกระทำเพื่อสักการะพระพุทธรูปเป็น "ของสูง" จะนำสวมใส่ยามปกติถือว่าไม่เหมาะสม ต้องใส่เมื่อมีงานประเพณีสำคัญทางความเชื่อทางพุทธศาสนา หรือใส่ยามฮีดลีสอง คลองสิบสี่ ปกติยามว่างเว้นงานไร่นาก็จะมีการทอผ้าฝ้ายเป็นเครื่องนุ่งห่ม ตามปกติอยู่แล้ว ดังนั้น เด็กผู้หญิงอีสานมักโตมาพร้อมกับการเห็น พ่อ แม่ คิดฝ้าย ทอผ้า กลุ่มจึงได้อาศัยศักยภาพด้านฝีมือการผลิตของชุมชนที่มีอยู่มาพัฒนา เสริมขีดความสามารถให้กับสมาชิกกลุ่ม ด้วยการให้สมาชิกกลุ่มบางคนได้ไปศึกษาดูงาน ได้มีการเสริมทักษะด้านฝีมือที่ต้องการเพิ่มเติมความรู้ และสิ่งสำคัญคือการพัฒนาแนวคิดในการบริหารจัดการในเชิงธุรกิจชุมชน

2) ทุนด้านสังคม

ด้วยความเป็นชุมชน "คนอีสาน" ที่อาศัยอยู่ท่ามกลาง "คนเมืองล้านนา" ทำให้คนอีสานซึ่งมีเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ภาษา และวิถีชีวิตที่แตกต่างขาดความกลมกลืนเสมือนเป็น "ชนกลุ่มน้อย" ซึ่งระยะแรกต้องมาอยู่ภายใต้การปกครองของ "กลุ่มคนเมือง" ที่อพยพมาอยู่ในระยะแรก จึงเกิดความกดดันไม่ได้รับการยอมรับจากคนเมืองที่หมิ่นเหยียดทางวัฒนธรรม/วิถีชีวิตแบบคนอีสานซึ่งยังคง อัตลักษณ์สืบทอดทางวัฒนธรรม / ภาษาอีสานไว้อย่างเหนียวแน่นร่วมกัน เมื่อได้โอกาสจากนโยบายรัฐ คือ

การขยายหมู่บ้านในการปกครองตนเอง ทำให้ชุมชนอีสานเสมือนถูกปลดพันธนาการ มีอิสระในการเลือกที่จะปฏิบัติในการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางและตามธรรมชาติวิถีแบบคนอีสาน

ดังนั้นกระแสการกลับมาฟื้นฟูอีสาน อีตรอยตามแนวทางประเพณีอีสาน รวมถึงการถือครองวัตรปฏิบัติประเพณีทางศาสนา ตามแนวทางของคนอีสาน โดยการสร้างวัดคลองชัยสันติ (สายธรรมยุทธ) ทำให้คนอีสานฟื้นฟูตัวตนคนอีสาน การใช้ความเป็นเครือญาติทำให้การรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อกลุ่ม เพื่อชุมชน โดยใช้จิตใจใจแก่กันเป็นไปในแนวทางที่สร้างสรรค์ และเจริญงอกงาม โดยเฉพาะภาวะผู้นำกลุ่มที่มีความเสียสละและให้คุณค่าต่อภูมิปัญญาดั้งเดิม พร้อมเปิดใจรับฟังความคิดเห็นและหมั่นศึกษาเรียนรู้จึงสามารถนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จ กลุ่มมีความเชื่อมั่นในผู้นำ และภาคภูมิใจร่วมกันเป็นทุนที่สำคัญประการหนึ่ง และการปั้นฝ้าย สาวไหม กวักไหม ย้อมผ้า กระจุกพืชมบนก็ เป็นภาพที่จินตนาการได้รับการปลูกฝัง กล่อมเกลายทอด และฝึกฝนด้านทักษะการทอผ้าอยู่ในจิตวิญญาณจน “ทอผ้าเป็น” ทั้งนี้การทอผ้าถือเป็นกิจกรรมต้องทำทุกครัวเรือน การทอผ้าไม่เป็นที่ถือว่าเป็นการขัดกับเจตนารมณ์ และบกพร่องในหน้าที่ความเป็น แม่หรือภรรยา

จากเหตุผลข้างต้นทำให้กลุ่มทอผ้าบ้านเนินไทรพัฒนามีทุนทางด้านฝีมือและภูมิปัญญาดั้งเดิมอยู่เต็มเปี่ยม เพียงแต่ยังไม่คุ้นเคยหรือรู้จักประยุกต์ดัดแปลงในการทอลายใหม่ๆ ยังคงยึดตามแบบอีสานดั้งเดิม ขาดการพัฒนาด้านการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ด้านคติแนวคิดการทอแบบดั้งเดิมนั้นทอขึ้นมาเพื่อใช้นุ่งห่มในครอบครัว และการใส่เพื่อไปทำบุญ ถือเงินของสูงหรือไว้แจกในหมู่เครือญาติ/ผู้ที่นับถือ

3) ทุนด้านที่ดินของสมาชิกในการปลูกหม่อน

เมื่อสมาชิกเกิดความตระหนักถึงรายได้ที่มาจากการทอผ้าไหม และได้คำนวณต้นทุนการผลิตโดยเห็นว่าวัตถุดิบคือ เส้นไหมเป็นสิ่งจำเป็นมากที่สุด กลุ่มจึงคิดแสวงหาแนวทางเพิ่มปริมาณวัตถุดิบโดยลดต้นทุนการซื้อวัตถุดิบ จึงวางแผนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อผลิตเส้นไหมให้แก่กลุ่มร่วมกันและมีมติร่วมกันว่า ต้องหาทุนให้แก่กลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ซึ่งมีต้นทุนที่ดินเป็นของสมาชิก โดยให้ทุนในการเตรียมดินไร่ละ 500 บาทและค่าดูแลให้น้ำ ไร่ปุ๋ย ไร่ละ 1,000 บาท : ไร่ รวม เป็นการให้ทุนแก่สมาชิก ในการดูแลปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมเป็น 1,500 บาท: ไร่: ปี

4) ทุนการผลิตในด้านงบประมาณและการสนับสนุนด้านวิชาการ การขาย การตลาด

(1) แหล่งทุนสนับสนุนด้านงบประมาณการพัฒนาหมู่บ้าน (ให้เปล่า)

1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 230,000 บาท (2546-2547)
2. สภาพองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง 10,000 บาท (2546-2547)

(2) แหล่งทุนกู้ยืม

1. กองทุนหมู่บ้าน 40,000 บาท (2545)
2. กองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิตธนาคารออมสิน 200,000 บาท (2546-2550)

3.กองทุนส่งเสริมการผลิตหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จากธนาคารเกษตรและสหกรณ์
100,000บาท (2547)

(3)การสนับสนุนการให้คำแนะนำด้านข้อมูลทางวิชาการ/แนวคิดการบริหารจัดการ / การตลาด
และแลกเปลี่ยนประสบการณ์

1. จากเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ อบต. และ อบจ.
2. จากเครือข่ายกลุ่มทอผ้าบ้านสันธาตุ บ้านศรีดอนไชย บ้านร่องหวาย บ้านห้วยเกียน
3. จาก พ.อ.ร. สถาบันราชภัฏ
4. ศูนย์ประสานงานวิจัย สกว.ภาคเขตเชียงราย-พะเยา-ฝาง วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้าน
และการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

5.4 การปรับปรุงวิธีการเก็บรักษาวัตถุดิบ

กลุ่มได้พัฒนาระบบการเก็บรักษาวัตถุดิบ ให้มีความเป็นสัดส่วน มีการจัดทำบัญชีการเก็บสินค้า โดย กลุ่มได้ดำเนินการพัฒนาดังนี้

1) การจัดการสถานที่เก็บ จะจัดให้เป็นห้องโล่ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก สะอาด มีตู้สำหรับใส่เส้นไหม เป็นสัดส่วน

2) การจัดเก็บวัตถุดิบ การรับซื้อเส้นไหมของกลุ่มส่วนมากจะเป็นไหมที่ยังไม่ได้ทำการฟอก/ย้อมมาก่อนจะนำมาทำการฟอก/ย้อมก่อนการจัดเก็บเข้าสู่กระจกโดยชั่งน้ำหนักก่อน-หลังการฟอก/ย้อมตรวจสอบลักษณะทางกายภาพ เช่น สี ความสะอาด ลักษณะของเส้นไหมที่จะฟูขึ้น มีความนิ่มและติดฉลากรายละเอียดไว้แต่ละปอຍไหมเพื่อให้สามารถตรวจสอบ แหล่งที่มาได้ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบความคุ้มค่าของการจัดซื้อ

จัดเก็บให้เป็นระเบียบตามสีและไหมแต่ละประเภทโดยฝ่ายจัดเก็บวัตถุดิบ จัดทำบัญชีทะเบียนวัตถุดิบเข้า-ออก พร้อมทั้งทำการบันทึกการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เช่น สี ความสะอาด และเชื้อรา เดือนละ 2 ครั้ง จากสังเกตและการสัมผัส

ตัวอย่างบัญชีเบิก - จ่าย เส้นไหม

ว.ด.ป.	รายการ	เบิก	ลงชื่อ	จ่าย	ลงชื่อ	หมายเหตุ

3) สต็อกเส้นไหมของกลุ่ม

การสต็อกเก็บเส้นไหมมีความจำเป็นในการรองรับออเดอร์ ดังนั้นภายใน1 เดือนอย่างน้อยกลุ่มจะต้องซื้อเส้นไหม 20 กิโลกรัม ไหมน้อย 10 กิโลกรัม ไหมเลย 10 กิโลกรัม เพื่อเก็บรักษาไว้

วิธีการตรวจสอบคุณภาพ

เส้นไหมต้องดูที่ความเสมอกันของเส้นไหม และไม่มีจี๋ไหม สิ่งสกปรกปนเปื้อนต่าง ๆ และถ้าเป็นไหมน้อยเส้นไหมจะมีสิ่งเหลือตกค้าง

การเก็บรักษา จะต้องให้ไหมแห้งสนิท เก็บในถุงพลาสติกปิดปากถุงให้สนิท หรือจะเก็บไว้ในตู้ ผลจากการพัฒนาปรับปรุงด้านการเก็บรักษา ทำให้กลุ่มมีระบบในการเก็บรักษา รู้ว่ามีปริมาณเส้นไหมที่เก็บสต็อกไว้เท่าไร ทราบถึงวันเดือนปีที่ได้เส้นไหมมา เพื่อจะได้ระบายเส้นไหมที่ซื้อมาเก็บรักษาไว้นานออกไปก่อนได้ โดยมีตัวอย่างตารางการสต็อกเส้นไหม ดังรายละเอียดด้านล่าง

ตัวอย่างตารางสต็อกเส้นไหม ผู้รับผิดชอบ นางนวน บุตรนาแพง

วัน/เดือน/ปี	เส้นไหมดิบ /ก.ก.			เส้นไหมฟอกแล้ว/ก.ก.			สรุป
	น้อย	เลย	ใหญ่	น้อย	เลย	ใหญ่	
29ก.พ.46	30	29	15	21	20	15	หลังฟอกแล้วน้ำหนักหาย 3 จี๊ด

5.5 การพัฒนาปรับปรุงการฟอกโดยใช้ด่างธรรมชาติและการย้อมสีโดยใช้สีธรรมชาติและสีเคมี

การพัฒนาการฟอกเส้นไหม แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

- 1) การทำน้ำด่างจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอดกันมา โดยจะนำ วัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ เช่น ก้านมะพร้าวแห้ง กาบกล้วยแห้ง เปลือกจันทน์แห้ง โดยนำมาเผาให้เป็นขี้เถ้า โดยทางกลุ่มจะพัฒนาน้ำด่าง ให้มีเพียงพอต่อการใช้งานมากขึ้นด้วยการจัดทำบ่อแช่ น้ำด่างที่ผ่านการกรองเป็นชั้น การทดสอบว่าน้ำที่ได้เป็นน้ำด่าง หรือยังจะสัมผัสว่ามีความลื่น หรือตะที่ลื่น ถ้าแสบลื่นถือว่าใช้ได้
- 2) นอกเหนือจากน้ำด่างที่ได้ จากวัสดุเหลือใช้ธรรมชาติแล้วทางกลุ่มยังใช้อยู่ ด่างเคมีผสม และทำการต้มตามอัตราส่วน โดยจะต้องมีผ้าปิดจมูกและจัดทำบ่อบำบัดน้ำเสียที่เหลือจากการฟอกย้อม โดยมีกระบวนการในการฟอก ดังนี้

ปริมาณส่วนผสมและอัตราส่วนในผสมน้ำด่าง

ด่างธรรมชาติ (ลิตร)	ด่างเคมี (กรัม)	ปริมาณเส้นไหม			ปริมาณน้ำ (ลิตร)	สบู่อ่อนโยน (กรัม)
		ใหญ่	น้อย	เลย		
3	15	2 ก.ก			15	5
3	15		2 ก.ก		15	5
3	15			2 ก.ก	15	5

วัสดุอุปกรณ์ในการฟอกเส้นไหม

- 1.ถุงผ้าชนิดบางขนาดกว้าง 10 นิ้ว ยาว 12 นิ้ว
- 2.เชือกฟาง
- 3.กะละมัง 3 ใบ
- 4.กะทะสเตนเลส 1 ใบ
- 5.เตาอังโล่ + ฟืน

วิธีการฟอกเส้นไหม

เตรียมเส้นไหมโดยใช้เชือกฟอกรัดเป็นปอย นำปอยไหมใส่ในถุงเพื่อกันเส้นไหมพันกันและเส้นไหมแตกโดยใช้ฝารัดปากถุงให้แน่นจากนั้นต้มน้ำให้เดือดนำค้างที่จะใช้และสบู่ชันโล่ทับคให้ละเอียดลงต้ม น้ำ คนค้างและสบู่ให้ละลายผสมกันแล้วนำเส้นไหมที่เตรียมไว้ลงต้ม กลับด้านเส้นไหมไปมาเพื่อให้ค้างได้ผสมเส้นไหมได้ทั่วระยะเวลาการต้มใช้เวลา 45 นาทีในน้ำเดือด เสร็จแล้วนำเส้นไหมมาล้างในน้ำให้สะอาดนำเส้นไหมที่ล้างแล้วมาใส่ถุงผ้าเพื่อปั่นแห้งนำเส้นไหมที่ปั่นแห้งแล้วมากระตุกให้เส้นไหมเรียงตัวและตากให้แห้งสนิทนำเส้นไหมที่กระตุกแล้วมาเกลียวเป็นปอยเก็บไว้ในตู้ที่มิดชิดกันชื้นและแมลงกัด น้ำที่ฟอกและล้างเส้นไหมต้องปล่อยทิ้งบอับำบัดน้ำเสีย

ตารางบันทึกผลการทดลองการฟอกการย้อม ก่อน - หลัง

วันเดือนปี	ค่าแรงงาน	ปริมาณไหม	ลักษณะก่อนฟอก	ลักษณะหลังฟอก	วัตถุดิบต่าง
20 ธ.ค.46	20 บาท	1 กิโลกรัม	ไหมเลยเส้นแข็งและเป็นขาว	เนื้อฝ้านุ่ม สะอาดขึ้นและเหลือน้ำหนัก 7 กิโลกรัม	1 ซอง

การพัฒนาการย้อมสี

ทางกลุ่มได้เชิญวิทยากรที่มีความชำนาญมาเสริมทักษะด้านการย้อมสีจากเครือข่ายกลุ่มทอผ้าจากบ้านห้วยเคียน ต.ทุ่งก่อ กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง และผู้เชี่ยวชาญในชุมชน ซึ่งมีอัตราการย้อมสีไหมดังตาราง คือ

การย้อมสีเส้นไหม

สีธรรมชาติ	สีเคมี	สีที่ได้	ปริมาณเส้นไหม (ก.ก)	ปริมาณสี (กรัม)	หมายเหตุ
เปลือกประดู่		แดงเนื้อโอ	1	2000	ใช้สารกระตุ้น ในกรณีย้อมสี ธรรมชาติ
เปลือกกลีไ้ม		เขียวไพร (เหลือง)	1	2000	

สีธรรมชาติ	สีเคมี	สีที่ได้	ปริมาณเส้นไหม (ก.ก)	ปริมาณสี (กรัม)	หมายเหตุ
ใบหูกวาง		เขียวขี้ม้า	1	2000	
	สีเหลืองทอง ผสม สีแดงสด ผสม สีน้ำเงิน	โอวันดิน	0.5	5 1.5 0.5	
	สีน้ำเงิน ผสม สีแดงสด	เม็ดมะขาม	0.5	5 10	

อุปกรณ์ย้อมผ้าที่ต้องมีดังต่อไปนี้ กระทะ พิน เต้า กะละมัง น้ำ ด่างเคมี ด่างธรรมชาติ สบู่
ชั้นไลท์

การที่จะให้การย้อมสีมีความสวยงามต้องมีความสวยงามโดยประกอบด้วยแม่สีหลัก คือ
สีเหลือง สีน้ำเงิน และสีแดง ต้องใส่ในอัตราส่วนตามต้องการ โดยมีสูตรการผสมสี : ใหม่
1 กิโลกรัม ดังนี้

1. สีกะปิ ใช้สีน้ำเงิน 5 กรัม + สีแดง 5 กรัม
2. สีไพรเภา ใช้เหลืองทอง 25 กรัม + สีน้ำเงิน 6 กรัม
3. สีโอรส ใช้สีแดงสด 2 กรัม + สีเหลือง 6 กรัม
4. สีเม็ดมะขาม ใช้สีน้ำเงิน 10 กรัม + สีแดงสด 25 กรัม
5. สีปูน ใช้สีแดงสด 25 กรัม + เหลือง 25 กรัม + น้ำเงิน 2 กรัม
6. สีทองสุก ใช้สี เหลืองทอง 25 กรัม + แดงสด 25 กรัม
7. สีคว้นบุหรี ใช้สี ฟา 2 กรัม + เทา 6 กรัม
8. สีม่วงชมพู ใช้สี ม่วงสด 5 กรัม + สีชมพูแก่ 1 กรัม
9. สีโอวัลดิน ใช้สี เหลืองทอง 2 กรัม + สีแดงสด 5 กรัม + สีน้ำเงิน 0.5 กรัม
10. สีเม็ดระกำ ใช้สีเหลืองทอง 10 กรัม + สีแดงสด 25 กรัม + น้ำเงิน 15 กรัม

การผสมสีจะต้องใช้สัดส่วนและเส้นไหมตามสัดส่วนของสีจึงจะออกมาเป็นสีตามที่เรต้องการ
ควรมีการทดลองสีด้วย โดยทดลองย้อมให้ได้สีตามที่เรต้องการและเริ่มก่อไฟ ต้มน้ำรอไว้

1) การย้อมสีธรรมชาติ

เมื่อน้ำเดือดเอาเปลือกประดู่ลงต้มให้น้ำเดือดต้ม 2 ชั่วโมง กรองเอาน้ำสีของเปลือกประดู่จะได้
สีแดง แล้วต้มน้ำให้เดือด วิทยากรเอาหินเขียวลงประมาณหัวแม่มือ ซึ่งวิทยากรบอกว่าเพื่อกระตุ้นให้สี
ติดซึมกับเส้นไหมได้ดี สีที่ออกมาเป็นสีแดง (เนื้อโค)

- การย้อมเปลือกลินไม้ ขั้นตอนเหมือนกับย้อมเปลือกประดู่ แต่สีออกมาเป็นเหลืองทอง ย้อมเส้นไหมออกมาเป็นเหลืองทอง
- การย้อมใบหูกวาง ขั้นตอนการย้อมเหมือนกันกับประดู่ และเปลือกลินไม้ สีของเส้นไหมออกมาเป็นสีเขียวจืดๆ

เมื่อย้อมเสร็จแล้วนำไปล้างน้ำให้สะอาด นำไหมลงแช่ในสารกระตุ้นเพื่อกันสีตก และเพิ่มความเงางามของเส้นไหม ประมาณ 15 นาที บิดให้หมาด ๆ นำไปกระตุกให้เส้นไหมแห้งแล้วตากให้แห้ง เก็บไว้ในตู้ที่มีดซิด กันความชื้นและแมลง

การย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติ ต้องเตรียม

- ไหม, สีเคมี, สีธรรมชาติ, กระทะ, สบู่ผงเคลือบเงา, ฟีน , สีกระตุ้น

ขั้นตอนการย้อม

- ตั้งน้ำให้เดือด เดิมสีที่ผสมแล้วเติมสบู่ผงเคลือบเงา 3 ชอง ต่อไหม 2 ก.ก. สีธรรมชาติต้องเอาเปลือกไม้ 2 ก.ก. ต้มให้สีออกแล้วกรองน้ำสี, เอาไหมลง ต้มจนได้น้ำสี จากนั้นเอาไหมขึ้น แล้วล้างให้สะอาด นำลงแช่ในสารกระตุ้น ใช้เวลา 5 นาที บิดให้แห้ง นำไปตาก
- ให้สมาชิกจดสีที่ผสมตามสูตรของวิทยากร
- การปฏิบัติการฟอกไหม โดยต้มน้ำให้เดือด เอาด่างเคมีลง 1 ชอง และชันโล้นครึ่งก้อน ต่อไหม 1 ก.ก. คนให้ละลาย เอาไหมลงต้มจนไหมสะอาด แล้วก็ยกลงล้างให้สะอาด บิดให้หมาด นำไปตาก ส่วนการฟอกไหมโดยใช้ด่างธรรมชาติ ต้องเตรียกด่างธรรมชาติไว้ 2 ลิตร ต่อไหม 1 ก.ก. ทำเหมือนกับใช้ด่างเคมี แต่ต้องหมั่นกลับบ่อยๆ

2) การย้อมสีเคมี

ขั้นตอนการย้อมสีเคมี

ก่อนไฟต้มน้ำให้เดือด ใส่สีผสมไว้ คือ สีแดง 10 กรัม สีเหลืองทอง 15 กรัม สี น้ำเงิน 0.5 กรัม สบู่เคลือบเงา 1 ชอง คนให้เข้ากันแล้วเอาเส้นไหมที่มัดฟาง ใส่บ่วงไว้ลงย้อม กลับไปกลับมา และดูว่าน้ำสีใสได้ที่หรือยัง ถ้าใสก็จะได้เส้นไหมสีโอวัลติน แล้วยกลงล้างน้ำให้สะอาด นำไปแช่สารกระตุ้น 15 นาที จากนั้นยกออกบิดให้หมาด ๆ นำไปกระตุกให้เส้นไหมตรง แล้วนำไปตากให้แห้งสนิท

วัสดุอุปกรณ์ในการย้อมสีไหม

1. ห่วงโลหะขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12 นิ้ว 2 วง
2. กะละมังโลหะ 3 ใบ
3. เตาอังโล่ + ฟีน

4. สารส้มประมาณ 2 กิโลกรัม จุนสี 20 กรัม
5. แป้งมันประมาณ 1 กิโลกรัม

วิธีการย้อมสีไหม

1. นำเส้นไหมที่ฟอกแล้วมาเข้าหวง 1 วง
2. ต้มน้ำให้เดือดนำแป้งมันที่ละลายในน้ำเย็นลงในน้ำเดือดจนให้ละลายในน้ำเดือด
3. นำสีมาลงในพื้นที่น้ำเดือดจนให้ละลาย
4. นำเส้นไหมที่เตรียมไว้ลงแล้วกลับด้านเส้นไหมไปมา เพื่อให้สีย้อมทั่วเส้นไหม
5. ยกเส้นไหมที่ต้มแล้วนำไปล้างในน้ำให้สะอาด
6. นำเส้นไหมที่ล้างน้ำแล้วไปแช่ในน้ำสารกระตุ้น (น้ำสารส้ม)
7. บิด สดัด ให้น้ำแห้งหมาด แล้วนำไปปั่นให้แห้ง
8. นำเส้นไหมที่ปั่นแห้งแล้วมากระตุกให้เส้นไหมเรียงติดตากให้แห้ง
9. เก็บในตู้ที่มีฉนวนกันชื้นและแมลงกัด

ผลจากการพัฒนาการฟอกและย้อมสี ที่ทางกลุ่มได้มีการเพิ่มทักษะของสมาชิกกลุ่มให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการฟอก และย้อมสี ให้ได้สีสันทึบสม่ำเสมอ มีคุณภาพ ทำให้กลุ่มได้เรียนรู้ถึงกระบวนการย้อมที่มีเทคนิควิธีการใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังได้มีการพัฒนาสีย้อมให้ได้มาตรฐานของสีที่ตลาดต้องการ โดยจัดทำเป็นแค็ตตาล็อกของสี ที่ให้ลูกค้าได้เลือกสีได้ตามสั่ง ถึงแม้ว่ากลุ่มจะใช้สีเคมีเป็นส่วนใหญ่ในการผลิต เพื่อรักษาความสม่ำเสมอ ได้สีที่แน่นอน แต่ทางกลุ่มก็มีได้ละเอียดที่จะดูแลรักษาสภาพแวดล้อม โดยจัดทำบ่อสำหรับบำบัดน้ำเสียที่ได้จากการย้อมผ้า เป็นบ่อพักน้ำไว้ ไม่ให้ปล่อยลงสู่หนองน้ำในหมู่บ้าน

5.6 การปรับปรุงวิธีการกวัก

การกวักของกลุ่มยังคงใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน อาศัยแรงงานของกลุ่มในการกวักไหม ได้มีการบันทึกเกี่ยวกับแรงงาน เวลา ความยาวโดยประมาณต่อกิโลกรัมที่ได้ เพื่อนำมาคิดต้นทุนในการผลิต ซึ่งมีอุปสรรคในการกวักได้แก่ ไม้คองอก, อัก, โกง, ขาโกง 2 ขา จากการตั้งเป้าหมายในการพัฒนาว่า จะใช้มอเตอร์เข้ามาช่วยเพื่อให้ประหยัดแรงงานและเร็วขึ้น จากการทดลองดูแล้วทำให้เส้นไหมขาด เพราะมีความเร็ว และแรงเกินไป กลุ่มจึงได้ปรับมาใช้วิธีการเพิ่มตัวลอก 2 ตัว (ตัวเล็ก 1 ตัวใหญ่ 1) เพื่อให้มีรอบในการหมุนได้มากขึ้น ส่งผลให้สามารถผลิตกวักไหมจากเดิมได้ 500 กรัม/วัน หลังจากใช้วิธีการนี้สามารถกวักไหมได้ 1 กิโลกรัม/วัน

จากการกวักไหมแต่เดิมไม่มีการกำหนดปริมาณในการกวักไหม เพื่อให้เหมาะสมกับการทอผ้าแต่ละชนิด ซึ่งทางกลุ่มได้พัฒนาและปรับปรุงให้เป็นระบบมากขึ้น เช่น ถ้าจะทอผ้าเกล็ดเต่ายาว 6,400 เซนติเมตร ใช้ไหม 1.4 กิโลกรัม ใช้ชัก 8 ชัก ต้องกวักไหมใส่ อักละ 0.175 กิโลกรัม กวักใส่ชักตาม

ปริมาณที่แบ่งไว้ ผลทำให้สูญเสียเส้นไหมน้อยเนื่องด้วยมีปริมาณที่พอดีกับการทอผ้าแต่ละชนิด และสามารถทอไหมได้มากขึ้นต่อวัน ทำให้ลดต้นทุนด้านแรงงาน และเวลาได้

อัตราการในการจ้างทอไหมกิโกรัมละ 70 บาท กลุ่มจะทำครั้งละ 10 กิโลกรัม ระยะเวลาในการกำหนดส่ง 5 วัน โดยจะแบ่งกันไปทำคนละ 2-3 กิโลกรัม จะมีคนทอ/ครั้ง ประมาณ 3-4 คน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ที่บ้านไปทำ เป็นการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ และยังทำให้รู้สึกว่าคุณเองมีคุณค่า ยังสามารถหารายได้ให้กับครอบครัวได้อยู่

5.7 การปรับปรุงวิธีทอไหม

การปรับปรุงและพัฒนาวิธีการทอไหมของกลุ่มนั้นได้พัฒนาขนาดของฟืมที่แต่ก่อนมีขนาดเล็ก ทางกลุ่มได้พัฒนาปรับให้มีขนาดมากกว่าเดิม มีการกำหนดขนาด ที่เหมาะสมกับชนิดของผ้าที่จะทำแต่ละชนิด โดยทดลองปรับปรุงด้านการทอไหมให้เป็นระบบเหมาะกับชนิดผ้า ขนาดฟืม และความยาวของผ้า โดยสามารถดูตัวอย่างได้จากตารางด้านล่าง

ชนิดของผ้า	ขนาดฟืม	ความยาวของผ้า (ซ.ม.)	จำนวนอึก (อึก)	จำนวนเส้นไหม (ก.ก.)	หมายเหตุ
ผ้าเกล็ดเต่า	21"	6,400	8	1.4	

อุปกรณ์

- หลักเฟีย 1 หลัก
- อึกที่ทอเส้นไหมไว้
- ราวโยงเส้นไหม
- ไม้จับหลอดจำนวน 10 ไม้
- เชือกฟาง

วิธีการทอไหม

ดึงเส้นไหมออกจากอึก พร้อมกันทั้ง 8 อึก มัดไว้ บนหลักเฟียหลักบนสุด โหวนลงมาถึงหลักสุดท้ายแล้วแยกทีละคู่ให้ครบจำนวนหลอด (1 อ่าน มี 2 คู่ 10 อ่านเป็น 1 หลอด) โหวนจนครบตามจำนวนหลอดและขนาดของฟืมที่ต้องการ แล้วมัดด้วยเชือกฟาง ปลายเครือหูกและมัดขาใจไว้เพื่อสับ (ต่อจากฟืมไปหาเครื่องหูก) แล้วม้วนใส่ถุงเพื่อขึ้นก็ทอ

ผลจากการดำเนินการปรับปรุงให้มีขนาดของฟืมที่หลากหลายขนาด ทำให้กลุ่มมีสินค้าที่ผู้บริโภคสามารถเลือกขนาดได้มากขึ้น ตามรสนิยมของตลาด ทำให้สินค้าขายได้มากขึ้น เพราะมีทางเลือกให้กับลูกค้า

5.8 การปรับปรุงคุณภาพและคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ ตามความต้องการของตลาด

ผลจากการสัมภาษณ์จากร้านค้า แหล่งจำหน่ายของที่ระลึก นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ ท.ท.ท และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่า ตลาดมีความต้องการผ้าไหมที่แตกต่างกันทั้งด้านรูปแบบ สี สัน ลวดลาย เนื้อผ้า ซึ่งทางกลุ่ม ได้นำข้อมูลที่มีการพัฒนาปรับปรุง ดังต่อไปนี้

(1) พัฒนาด้านเนื้อผ้า โดยปรับปรุงวิธีการทอผ้าของกลุ่ม ด้วยการเพิ่มทักษะในการทอผ้าให้กับสมาชิกกลุ่ม ผ้าแต่ละผืนต้องเพิ่มความประณีตสวยงาม โดยก่อนส่งชิ้นงานจะมีคณะกรรมการฝ่ายควบคุมคุณภาพทำการคัดกรองตรวจสอบคุณภาพของชิ้นงานของสมาชิกแต่ละคนที่ทอผ้าส่งให้กับกลุ่ม ผ้าที่ทอจะต้องมีคุณภาพ มีขนาดมาตรฐาน เส้นไหมไม่ขาดยุ่ย ทั้งเส้นยืนและเส้นนอน เส้นไหมต้องสะอาดเสมอกัน ขนาดต้องได้ตามความต้องการของตลาด ถ้าสมาชิกทอไม่ตรงกับขนาดต้องรับผิดชอบ คือ จ่ายค่าไหมและค่าแรงอย่างอื่นด้วย ทั้งนี้เป็นมาตรการที่ตั้งขึ้นเพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความตระหนักในมูลค่าการลงทุนและมีความตั้งใจในการพัฒนามาตรฐานการทอให้มีคุณภาพโดยการทอผ้าทางสมาชิกในกลุ่มทอผ้าตามที่ตลาดต้องการ เช่น

1. ผ้าสไบรังผึ้ง มีขนาด 53 x 200 เซนติเมตร
2. ผ้าสไบลายสายฝนมีขนาด 30 x 150 เซนติเมตร
3. ผ้าสไบลายเกล็ดเต่ามีขนาด 30 x 150 เซนติเมตร
4. ผ้าพื้น มีขนาดตามตลาดสั่ง

(2) พัฒนาให้ตรงตามรสนิยมของตลาด

ด้านลายผ้า

1. ผ้าพื้น ขนาด 100 x 350 เซนติเมตร
2. ผ้าลายต่างๆ ขนาด 53 x 350 เซนติเมตร
3. ผ้าสไบที่มีหลายขนาด
4. ผ้าลายมัดหมี่
5. การทอที่กระตุก

เมื่อตลาดต้องการผ้าลายโบราณและผ้ามัดหมี่ทำให้ต้องใช้ฟืมขนาดกว้างทอกระตุก เพื่อผ้าจะได้เสมอกันและรวดเร็วในการทอกลุ่มจึงพัฒนาและทดลองโดยการพัฒนาจากการทอเดิมโดยวิธีการดังต่อไปนี้

1. ผ้ามัดหมี่ ในการฝีกมัดหมี่ใช้ไหม 4 กิโลกรัม ใช้ฟืม 4 ฟืมใช้ไหม 5 กิโลกรัม

2. ผ้าพื้น ใช้กี่กระตุกจะทำให้ผ้าตึงเรียบ สวย เพราะน้ำหนักเวลาทอ จะเสมอกัน ถ้าเป็นกี่ธรรมดา น้ำหนักการทอไม่เท่ากัน จะทำให้ผ้าบางส่วนย่น จะใช้กี่กระตุก 2 กี่ ใช้ฟืม 2 ฟืม กว้างขนาด 1 เมตร ใช้ไหม 7 ก.ก.
3. ผ้าสไบ ใช้ฟืม 2 ขนาด คือ ขนาดกว้าง 21 นิ้ว และ ขนาดกว้าง 16 นิ้ว จะทดลองใช้ไหมโรงงาน แยกทำงานเป็นทางยืน (เครือ) ใช้ไหมสาวมือเป็นทางทอ (พุ่ง) จะเพิ่มความเงางามให้ผ้า ใช้ไหมโรงงาน 3 ก.ก. ใช้ไหมสาวมือ 5 ก.ก.

ซึ่งผลจากการพัฒนาตลาดและสีสันของผ้าโดยเฉพาะลายรังผึ้งที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มให้มีคุณภาพดี จนได้รับรางวัล OTOP ดีเด่น ระดับ 4 ดาว ของจังหวัดเชียงราย และระดับภาค และกลุ่มยังได้พัฒนาผ้าลายหินอ่อน ที่เป็นการผสมผสานพัฒนาจากการมัดหมี่ จากโบราณ นำมาเชื่อมสลับลี เพื่อให้เกิดความสวยงามได้ และการทำผ้าพื้นที่ได้เกลียวไหม เพื่อเพิ่มความสวยงาม เพิ่มคุณค่าให้กับสินค้า

ด้านสีสันของไหม

ต้องได้มาตรฐาน ลูกค้าในประเทศชอบสีที่ข้อมได้สม่ำเสมอทั้งผืน ชินงานมีรูปแบบเรียบร้อย ประณีต สามารถควบคุมคุณภาพสีได้คงที่ สีออกแนวหวานๆ นุ่มนวล มีความสดใสเงางาม ส่วนลูกค้าต่างประเทศจะชอบสี EARTH TONE ผ้าที่ข้อมจากสีธรรมชาติ หรือสีที่คล้ายกับธรรมชาติที่บวมและให้ความรู้สึกคลาสสิก หูหระ มากกว่าสีฉูดฉาดและชอบลวดลายที่สร้างสรรค์ มีพื้นผิวผ้าที่น่าสนใจ แปลกตา มีสีสันเงางาม

ด้านรูปแบบและการใช้ประโยชน์ โดยการการแปรรูปผลิตภัณฑ์

1. คือการแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้า ซึ่งกลุ่มถือเป็นเป้าหมายในการพัฒนา แต่ยังไม่สามารถดำเนินงานได้ ก่อนทำการศึกษาวิจัยเป้าหมายของกลุ่ม คือแปรรูปโดยการตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูปสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี โดยจะเชิญวิทยากรการตัดเย็บมาฝึกทักษะแก่สมาชิกที่สนใจ แต่ประสบปัญหาหลายอย่าง เช่น ขาดทุนสนับสนุนด้านงบประมาณ ไม่มีเวลาฝึก เพราะแค่ทอผ้าส่งตามออเดอร์ความต้องการของตลาด ก็เกือบไม่ทันบางครั้งต้องรีบออเดอร์ เพราะกลัวเสียสัจจะ นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้วกลุ่มฯขาดสมาชิกผู้สนใจที่จะฝึก และขาดความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถแปรรูปสินค้าได้ดีมีคุณภาพและสามารถขายได้

2. การพัฒนารูปแบบเป็นกระเป๋าถือ, กระเป๋าโทรศัพท์ ทางกลุ่ม จะนำผ้าทอเป็นเนื้อผ้าละเอียดสวยงาม จัดทำเป็นกระเป๋า กระเป๋าโทรศัพท์ (ซึ่งในขณะนี้อยู่ระหว่างการพัฒนาให้ได้ตามที่ตลาดในระดับสูงต้องการ เพราะสินค้าประเภทกระเป๋าใส่โทรศัพท์กลุ่มวัยรุ่นจะไม่นิยมใช้เป็นผ้าไหมส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าในวัยผู้ใหญ่ ข้าราชการ)

3. ขายส่งผ้าทอให้กับกลุ่มตัดเย็บในเครือข่าย คือ กลุ่ม ป่าช่างหมู่ 3 กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง โดยการขายผ้าให้ในราคาเมตรละ 150 บาท ผ้าขนาด 53 x 100 เซนติเมตร และราคาเมตรละ 200 บาท ผ้าขนาด 53 x 100 เซนติเมตร ซึ่งทางกลุ่มนี้จะนำไปตัดเย็บ แปรรูปอีกระดับหนึ่ง

(3) พัฒนาการบรรจุภัณฑ์

แต่เดิมกลุ่มได้ใช้ใช้ถุงพลาสติก PP เพื่อบรรจุผ้าไหมทำให้รูปแบบดูไม่สวยงามจึงได้ซึ่งทางกลุ่มได้มีการพัฒนาการบรรจุภัณฑ์ โดยเชิญวิทยากรมาเสริมทักษะ การทำกล่องบรรจุภัณฑ์โดยใช้กระดาษสา เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายให้ดูน่าซื้อ และมีราคามากยิ่งขึ้น และจากที่ผู้นำกลุ่มได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาการทอผ้า สีน้า การจัดการด้านต่างๆ นั้นทำให้กลุ่มต้องพัฒนาไปอีกระดับหนึ่ง คือ การพัฒนาโลโก้ของกลุ่มเพื่อให้เป็นที่รู้จัก จำได้ง่าย และการให้ความรู้สอดแทรกไปกับกล่องบรรจุภัณฑ์สินค้าน้ำ (อยู่ในระหว่างดำเนินการพัฒนาต่อไป)

5.9 การพัฒนาทักษะขีดความสามารถ (ศักยภาพ) ของสมาชิกกลุ่มทอผ้า

การพัฒนาทักษะขีดความสามารถของสมาชิกกลุ่มทอผ้ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการดำเนินงานในรูปแบบของธุรกิจชุมชนนั้น ทุกฝ่าย ทุกคนต้องเข้ามามีส่วนในการพัฒนา ร่วมสร้าง ร่วมทำร่วมได้ประโยชน์ โดยอาศัยทุนเดิมของกลุ่ม แต่กระนั้นไม่มีใครที่มีทักษะหรือเก่งไปทุกอย่าง และเพื่อให้ดำรงอยู่ได้ ต้องมีการพัฒนา มีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอๆ ให้เท่าทันกับสถานการณ์และดำเนินการด้านธุรกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการพัฒนาคน โดยกลุ่มสมาชิกทอผ้าบ้านเนินไทรพัฒนาได้รับโอกาสทางด้านการศึกษาวิจัย เพื่อช่วยพัฒนาสมาชิกกลุ่ม ให้ทำงานเป็นระบบ รู้จักใช้ฐานข้อมูลมาวางแผนการผลิต การทดลองลองผิดลองถูก ติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิดทำให้ได้เรียนรู้การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างรอบคอบได้ ซึ่งทางกลุ่มได้อาศัยโอกาสในการได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้พัฒนา โดยมีกระบวนการ กิจกรรมที่ใช้พัฒนาทักษะขีดความสามารถกลุ่มดังนี้

- การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้สมาชิกกลุ่มและนักวิชาการ พี่เลี้ยง กลุ่มเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวบรวม และสรุปบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงานที่ผ่านมา รวมทั้งระดมความคิดในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และการบริหารจัดการธุรกิจการทอผ้าไหมในชุมชน เพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่ได้และยั่งยืน

- จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์และจัดทำระบบข้อมูล และเตรียมความพร้อมก่อนไปศึกษาดูงานประเด็นต่างๆ เพื่อนำกลับมาจัดทำเป็นเอกสารข้อมูล ให้แก่สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้

- ศึกษาดูงานในแหล่งที่ประสบผลสำเร็จทางด้านการบริหารจัดการกลุ่มและการทำธุรกิจชุมชน โดยการไปศึกษาดูงานที่บ้านสันธาตุ อำเภอเชียงแสน ซึ่งเป็นแหล่งปลูกหม่อนเลี้ยงไหมโดยเฉพาะ และไปศึกษาดูงานกลุ่มทอผ้าบ้านศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งประสบความสำเร็จด้านบริหาร การตลาด การผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากนั้นไปศึกษาดูงานกลุ่มสตรีทอผ้าสันหลวงใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งประสบความสำเร็จด้านการบริหารจัดการ การตลาด การผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ นอกจากนั้นคือ

- การไปศึกษารวบรวมข้อมูลด้านรสนิยมของตลาด และรูปแบบผลิตภัณฑ์ บริเวณถนนคนเดินบริเวณถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการไปศึกษาดูงานมา 4-5 แห่งในครั้งนี้ทำให้สมาชิกกลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีประสบการณ์ได้รู้เห็นทั้งมิติด้านที่ประสบความสำเร็จกับด้านที่เป็นปัญหา สามารถนำแนวคิด คำแนะนำ และประสบการณ์ที่ได้รับนำมาปรับใช้กับกลุ่มของตน สามารถสร้างเครือข่ายกลุ่มทอผ้าและวัตถุดิบ ทำให้มองเห็นช่องทางทางการตลาดและทราบรสนิยมและความต้องการของตลาด

- การเสริมทักษะการคิดต้นทุนกำไร การทำบัญชี เพื่อสามารถทำบัญชี รับ-จ่าย ได้ สามารถคิดต้นทุนการผลิตได้และสามารถกำหนดกำไรได้ โดยเชิงวิทยากรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่คลังของสภาองค์กรบริหารส่วนตำบลป่าซางซึ่งการเสริมทักษะด้านการจัดทำบัญชีทำให้ทำให้กลุ่มสามารถจัดทำบัญชีสำหรับ บริหารงานการเงินกลุ่มได้อย่างเป็นระบบ สมาชิกกลุ่มเข้าใจง่าย ตรวจสอบได้ สามารถคิดต้นทุน กำไร การตั้งราคาขายกับต้นทุนที่สมดุล ให้ยุติธรรมกับทั้งผู้ผลิตและผู้รับซื้อ

- การประชุมปฏิบัติการเพื่อและเปลี่ยนและระดมความคิดในการพัฒนาระบบผลิต พัฒนางานให้เป็นระบบปรับปรุงวางแผนการผลิตให้ทันตามความต้องการของตลาด และวางแผนสร้างงานการผลิตให้ครบวงจร ผลการประชุม สมาชิกเห็นว่าควรมีการแสวงหาแหล่งทุนเพื่อซื้อไหมมาเก็บสต็อก ขยายขนาดเคลนหรือซื้อเก็บเมื่อไหมราคาถูกจะได้ลดต้นทุนการผลิต และให้สมาชิกกลุ่มเพิ่มพื้นที่การปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม

- การอบรมเชิงปฏิบัติการในการฝึกเทคนิคในการฟอกสี ย้อมไหม การโหวนไหม ฝึกทักษะในการมัดหมี่ ฝึกการใช้กี่กระตุก ทอผ้าพื้น ฝึกทักษะแปรรูป เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าให้มีคุณภาพสูง และตรงกับความต้องการของตลาด ผลการอบรมทำให้สมาชิกกลุ่มทราบเทคนิค/เคล็ดลับวิธีการฟอกการย้อมสีไหม สามารถนำมาปรับปรุงคุณภาพวัตถุดิบได้ ส่วนการย้อมด้วยสี ธรรมชาติจะมีข้อเสียอยู่ตรงที่ไม่สามารถกำหนดมาตราส่วนของสีได้ได้ตามที่ตลาดต้องการ เพราะสีที่ได้จะไม่แน่นอน กลุ่มจึงเน้นการย้อมด้วยสีเคมีเป็นส่วนใหญ่ เพราะสามารถควบคุมสีให้คงที่ตามใบสั่งสินค้า นอกจากนี้กลุ่มยังสามารถทดลองพัฒนาลายผ้าและทักษะการทอได้จนกลายเป็นลายที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม

- การนำสินค้าออกจำหน่ายเนื่องในโอกาสที่ทางส่วนราชการ หรือเอกชนจัดงานพิเศษตามวาระต่าง ๆ เช่น เกษตรแฟร์ ไม้ดอกไม้ประดับ งานพ่อขุนเม็ง งานทานตะวันบาน งานชาโลก งานสินค้า OTOP ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ ฯลฯ ซึ่งทำให้เรียนรู้ความต้องการของตลาดต่อตัวชิ้นงาน ทำให้ได้พบปะลูกค้ารายใหญ่ รายย่อย ที่ช่วยแนะนำช่วยเหลือ และนำมาปรับปรุงคุณภาพสินค้าต่อไป แล้วทำให้สมาชิกขายสินค้าได้ นำไปสู่การคิดเรื่องต้นทุน กำไร และการบริหารจัดการกลุ่ม จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรอบด้าน

- การประชุมแลกเปลี่ยนเพื่อสรุปบทเรียนความคิดเห็นในประเด็น ด้านวัตถุดิบ ด้านการฟอกสี การโหวนไหม การทอผ้า การแปรรูป การกำหนดราคา การบรรจุผลิตภัณฑ์ การควบคุมคุณภาพไหม คุณภาพผ้า การควบคุมคุณภาพเส้นไหม การจำหน่าย การจัดการกลุ่ม จำนวน 3 ครั้ง ร่วมกัน

ระหว่างสมาชิกกลุ่ม เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ สมาชิกตัวแทนกลุ่มเครือข่ายกลุ่ม
ทอผ้า นักวิจัยพี่เลี้ยงของโครงการ นักวิชาการ สกว. สมาชิก อบต. ของหมู่บ้าน

กระบวนการ/กิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการประชุม สรุบทบทเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายใน
ในกลุ่ม และกับบุคคลที่มีความรู้มีความชำนาญในแต่ละด้านที่กลุ่มต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้กลุ่ม
ได้มองเห็นการทำงานที่แตกต่างกันออกไป มีลู่ทาง แนวทางในการพัฒนาตนเอง และกลุ่มทอผ้าของตน
เองต่อไป

5.10 การปรับปรุงโครงสร้างและองค์ประกอบในการบริหารจัดการกลุ่ม

แต่เดิมก่อนที่จะมาดำเนินการทำวิจัยกลุ่มทอผ้ามีสมาชิก 40 คน แต่ในปัจจุบันกลุ่มฯ มีสมาชิกทั้ง
หมด 51 คน บริหารจัดการกลุ่มฯ โดยระบบคณะกรรมการซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ฝ่าย คือ คณะกรรมการ
อำนวยการ คณะกรรมการฝ่ายผลิต คณะกรรมการตลาด คณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการการจัด
ซื้อ และคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ใช้หลักการบริหารแบบประชาธิปไตยและหลักการบริหาร
แบบมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมวางแผน ร่วมหาแนวทางแก้
ไขปัญหา และร่วมวัดผลประเมินผล มีความชัดเจนและเป็นระบบมากกว่าแต่ก่อนเพราะแต่เดิมนั้นมีการ
จัดการกลุ่มที่แบ่งเป็นแต่ละฝ่ายก็จริง แต่คณะกรรมการหรือคนที่ได้รับผิดชอบนั้นบางคนขาดความ
ชำนาญ หรือมีความถนัดไม่ตรงกับบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และบางคนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่
ของตนเองดีพอ แต่หลังจากที่ได้มีการพัฒนาศึกษาเรียนรู้ทำให้คณะกรรมการมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน
โดยคณะกรรมการกลุ่มจะมีคำตอบแทนการทำงานตอนสิ้นปี จัดสรรตามน้ำหนักการทำงานที่เกิด
ประโยชน์สูงสุดแก่กลุ่มฯหรือตามบทบาทการเข้ามารับผิดชอบเต็มที่ในงานที่ได้รับมอบหมาย หรือ
นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ (ซึ่งในบางครั้งทำให้คณะกรรมการเกิดความขัดแย้ง เพราะผลประโยชน์
ไม่ลงตัว หรือไม่ยอมรับว่าตนเองทำหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความรับผิดชอบ เป็นต้น) ซึ่งเป็นบท
บาทของผู้นำที่ต้องแก้ไขตัดสินใจและชี้แจงให้เข้าใจด้วยเหตุผล

คณะกรรมการจะมีหน้าที่ในการร่วมร่างกฎระเบียบข้อตกลงกลุ่มฯและให้สมาชิกรับรองกฎ
ระเบียบในวาระการประชุมใหญ่ปีละ 3 ครั้ง ส่วนคณะกรรมการจะประชุมกันบ่อย ๆ เพื่อปรึกษาหารือ
หาข้อตกลงสร้างความเข้าใจร่วมกัน หาแนวทางแก้ไขปัญหา ขจัดข้อข้องใจหรือตัดสินใจความขัดแย้ง
เพราะ เป็นกลุ่มเชิงธุรกิจ เกี่ยวข้องกับเงินทอง ผลประโยชน์ เศรษฐกิจ และปากท้องครอบครัวส่วน
บุคคลในชุมชน หากไม่บริหารจัดการอย่างเข้าใจเพื่อให้เกิดความสมดุลลงตัว ความขัดแย้งอาจลุกลาม
ไปในระดับเครือข่าย และสร้างความเสียหายต่อความสัมพันธ์ระดับโครงสร้างของชุมชน

5.10.1 การพัฒนาโครงสร้างการทำงานกลุ่ม

คณะกรรมการกลุ่มได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบออกเป็น 6 ฝ่าย ดังนี้

1) คณะกรรมการอำนวยการ

นางศิริรัตน์ การรักษา ประธาน

นางทองยูน นพบาล รองประธาน

นางปราณี การสุวรรณ เลขานุการ

นางหวานใจ แวงวรรณ เกรียญิก

มีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการทำงานของทุกฝ่าย ควบคุมดูแลโครงสร้างกลุ่มโดยรวม ดูแลความเรียบร้อยของการทำงาน คอยแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นหรือแก้ไขข้อขัดแย้ง

2) คณะกรรมการฝ่ายผลิต

นางนวน บุตรนาแพง

นางไสว การรักษา

นางทองใบ แวงวรรณ

มีหน้าที่เป็นผู้คอยรับ-ส่งสินค้าตามออเดอร์ ตลอดจนจัดเก็บสต็อกใหม่ พัฒนาคุณภาพวัตถุดิบมีหน้าที่ฟอกใหม่ ซ่อมใหม่

3) คณะกรรมการตลาด

นางมานิตย์ แก้วนิลดา

มีหน้าที่ควบคุมดูแลด้านความเคลื่อนไหวการตลาด เรื่องราคา เรื่องแหล่งรับซื้อหรือลูกค้าในการนำสินค้าไปจำหน่าย (ออกร้านตามบูธ) โดยตรงตามเทศกาลหรืองานประจำปีต่างๆ

4) คณะกรรมการตรวจสอบ

นางจิตร การรักษา

นางลมุด การรักษา

มีหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพใหม่ที่รับซื้อ ตรวจสอบคุณภาพผ้าที่สมาชิกทอส่งออเดอร์และตรวจสอบบัญชีเบิกใหม่ จ่ายใหม่ และตรวจสอบบัญชีการเงิน โดยมีตัวอย่างการเบิกจ่ายเส้นไหมที่ฟอกแล้ว ที่คณะกรรมการตรวจสอบต้องดำเนินการ

ตัวอย่างตารางบัญชีเบิกจ่ายเส้นไหมที่ฟอกแล้ว

วัน/เดือน/ปี	รายการ	จำนวนรับ	จำนวนจ่าย	ผู้รับไปทอ	ผู้จ่ายเส้นไหม
29ก.พ.46	ไหมเลข	20 ก.ก.	2 ก.ก.	น.ส.ไสว การรักษา	จิตร

5) คณะกรรมการฝ่ายจัดซื้อ

นางสนัน บุปผารัตน์

นางลำไพล พลเยี่ยม

มีหน้าที่จัดซื้อจัดหาวัตถุดิบเส้นไหมให้พอเพียงและพัฒนาคุณภาพวัตถุดิบ

6) คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

นางยุภาพร ฟองเมฆ

นางสอน กันธนู

มีหน้าที่โฆษณาประชาสัมพันธ์ หาแนวทางทำผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักหรือนำไปโชว์ จัดทำ
แคตตาล็อกตัวอย่างลายผ้า สีผ้า แสงหาตลาด แสงหาลูกค้า ดือนรับผู้มาเยือนและลูกค้า

คณะกรรมการการเงินต้องมี 3 คน เพื่อความโปร่งใสของกลุ่ม ได้แก่

คนที่ 1 นางสาวศิริรัตน์ ภารรักษา มีหน้าที่ทำบัญชี

คนที่ 2 นางสาวหวานใจ แวงวรรณ มีหน้าที่เก็บเงิน

คนที่ 3 นางสาวพานิษฐ์ แก้วนิลดา มีหน้าที่จ่ายเงิน

5.10.2 กฎระเบียบของกลุ่ม

การหมดสภาพการเป็นสมาชิก

- ขาดการประชุมเกิน 3 ครั้ง
- ลาออก

การจัดสรรกำไร 100 %

- ทุนสำรอง	35%
- ทุนสาธารณประโยชน์	10%
- ทุนศึกษาดูงาน	20%
- ปันผล	10%
- ค่าตอบแทน	15%
- เหลือคืนให้สมาชิก	10%

คณะกรรมการต้องมาจากการเลือกตั้ง และอยู่ในวาระ คราวละ 2 ปี

5.10.3 การระดมทุนของกลุ่ม สมาชิกทุกคนต้องลงหุ้นเพิ่มอีก 100 บาทสมาชิกกลุ่มที่มีรายได้จากกลุ่มต้องออมเงินกันทุกงวดที่ได้รับค่าแรง ตั้งแต่หุ้นละ 50 –500 บาท เพื่อเป็นทุนสำรองในการบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มจะเรียกเก็บจากสมาชิกแรกเข้า ทุกคน คนละ 20 บาท และสมาชิกทุกคนเมื่อขายผ้าไหมได้จะต้องออมเงินเข้ากลุ่ม คนละ 50-500 ตามกำลังความสามารถ นอกจากนี้เงินทุนสำรองยังเกิดจากการที่กลุ่มประสบความสำเร็จด้านการตลาด ทำให้แหล่งทุนเงินกู้มองเห็นกลุ่มเป็นธุรกิจ SME (ผู้ประกอบการธุรกิจรายย่อย) มีอำนาจและแนวโน้มในการคืนทุนสูง จึงเข้ามานำเสนอการสนับสนุนอยู่หลายแหล่งทุน เช่นของบสนับสนุนจาก อบต. ป่าซาง , ส.จ , เพื่อสมทบสร้างอาคาร กู้ยืมจาก ธกส.

อุตสาหกรรมจังหวัด การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เป็นต้น ซึ่ง ณ จุดนี้กลุ่มฯได้เรียนรู้อีกประเด็น คือ ด้านการตัดสินใจเลือกรับการสนับสนุนและคัดกรองแหล่งทุน เพราะบางแหล่งทุนเข้ามาด้วยจุดประสงค์ ไม่บริสุทธิ์ใจ หรือด้วยหวังผลประโยชน์จากกลุ่ม

นอกจากนั้นจากเงินผลกำไรหลังจากการสนับสนุนทุนวิจัยการทอผ้า (2546-2547) ได้ผลกำไรสุทธิ 83,540 บาทกลุ่มได้จัดสรรแยกประเภทเงินได้ดังนี้

- จัดสรรทุนสำรอง	40 %	= 33,460 บาท
- เหลือคืนแก่สมาชิก	20 %	= 16,008 บาท
- ปั่นผล	5 %	= 4,177 บาท
- ทุนศึกษาดูงาน	10 %	= 8,354 บาท
- แบ่งคณะกรรมการดำเนินงาน	25 %	= 20,885 บาท

หมายเหตุ ส่วนใหญ่เงินทุนสำรองเป็นเงินออม และต้องคืนทุน

ด้านการจัดทำทะเบียนกลุ่มกลุ่มได้จัดทำแผนผังโครงสร้างการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการการจัดทำบัญชีการเงิน รายรับ รายจ่ายจากการซื้อขาย ไว้อย่างค่อนข้างเป็นปัจจุบันตามภาระหน้าที่ของฝ่ายรับผิดชอบ มีความโปร่งใส สมาชิกสามารถตรวจสอบได้

จากขั้นตอน ภาพรวมด้านต่าง ๆ ในการวิจัยการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า พบว่ากลุ่มฯมีศักยภาพและความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างค่อนข้างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างแรงจูงใจวัตถุประสงค์ ข้อตกลงเงื่อนไข การจัดการผลประโยชน์และการตรวจสอบได้ เป็นต้น ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยในกลุ่มเกิดความยั่งยืน และอยู่ได้ยาวนาน

จากผลการวิจัยการบริหารจัดการกลุ่มธุรกิจชุมชน ซึ่งเกิดจากความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชน และเป็นวิถีวัฒนธรรมชุมชน ไปสู่การมีอยู่มีกินเรื่องของปากท้องและเศรษฐกิจ และดำเนินงานโดยชาวบ้านซึ่งมีพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมมิได้ถูกสั่งการโดยองค์กรส่วนกลางของภาครัฐภายนอกชุมชน มีความเข้าใจความเป็นมา โครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของรากเหง้าตนเองอย่างลึกซึ้ง จึงทำให้การบริหารจัดการมีความเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับ วิถีการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ละเอียดอ่อนด้วยวิธีการ เฉพาะตัว เป็นการตอบโจทย์การวิจัยเชิงปฏิบัติแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนได้เป็นอย่างดี

5.10.4 การประชุมกลุ่ม กลุ่มจะประชุมเพื่อสรุปบทเรียน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่างต่างดังต่อไปนี้

- 1) ประเด็นการฟอกย้อมไหม การมัดหมี่ การทำตัวอย่างผลิตภัณฑ์ 1 ครั้ง
- 2) ประเด็นการแปรรูป การกำหนดราคา, การบรรจุภัณฑ์, การควบคุมคุณภาพเส้นไหม 1

ครั้ง

3) ประเด็น การจำหน่าย , การชำระเงิน , การขาย , การขนส่ง , การจัดการกลุ่ม , โครงสร้างกลุ่ม 1 ครั้ง

จากการพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างและองค์ประกอบในการบริหารและการจัดการกลุ่ม ทั้งโครงสร้างของกลุ่มให้มีความชัดเจน ทุกคนเข้าใจบทบาทหน้าที่ และสามารถดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ได้มีการปรับปรุงในเรื่องของการลงทุน การระดมทุนของกลุ่มที่ต้องอาศัยสมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือกัน และเมื่อกลุ่มมีกำไรมากขึ้นมีทุนสำรองเพียงพอในการผลิต ในอนาคตทางกลุ่มอาจจะมีการคืนกำไรให้กับสมาชิกกลุ่มได้มากยิ่งขึ้น และอาจจะมีการจัดสวัสดิการด้านการกู้ยืมเงิน ด้านการรักษาพยาบาล ด้านเครื่องมือในการทอผ้า และการดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนของกลุ่ม ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของกลุ่ม

5.11 การปรับปรุงเรื่องการตลาด

ทางกลุ่มได้ทดลองดำเนินการด้านการตลาดควบคู่กับกระบวนการพัฒนาระบบการผลิต โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลดังต่อไปนี้

5.11.1 การควบคุมคุณภาพด้านการทอผ้า โดยทางกลุ่มได้พัฒนาให้มีระบบการตรวจสอบคุณภาพด้านการผลิต

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ซึ่งได้มีการกำหนดข้อตกลงร่วมกันกับสมาชิกกลุ่มไว้ว่า

- สมาชิกที่ผลิตผ้าไม่ได้มาตรฐาน ผู้ที่ต้องรับผิดชอบผ้า จ่ายค่าไหมในราคาต้นทุน
- สมาชิกทุกคนมีสิทธิออกความคิดเห็นและเข้ามาทำงานให้กลุ่มทุกคน

ในที่นี้จะเสนอตัวอย่างของการตรวจสอบคุณภาพผ้าทอ ที่สมาชิกกลุ่มได้นำส่งให้กับกลุ่มโดยมีคณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบควบคุมคุณภาพ ดังกรณีตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างตารางบันทึกเกรดผ้า

วัน/เดือน/ปี	ชนิดของผ้า	จำนวนผืน	ผู้ทอ	คุณภาพผ้า		
				1	2	3
29 ก.พ 46	1. ผ้ารังผึ้ง	32	นาง			
2 ม.ค 47	2. สไบลายสายฝน	28	ป้าไถ			
2 ม.ค 47	3. ผ้าสไบเก็ดเต่า	20	นิศย์			

ผู้รับผิดชอบ นางจิตร ภารรักษา

หมายเหตุ :

เกรด 1 ดีมาก

เกรด 2 ดี

เกรด 3 ดีพอใช้

5.11.2 การกำหนดอัตราค่าจ้างในกลุ่มสมาชิก

- ค่าทอผ้าสะไบรังผึ้งขนาด 2 เพียงยาว 2 เมตร ราคา 50 บาท
- ค่าทอผ้าพื้นกว้าง 80 เซนติเมตร เมตรละ 50 บาท
- ค่าทอผ้าสะไบสายฝน กว้าง 2 เพียงยาว 180 เซนติเมตร ขึ้นละ 30 บาท
- ค่ากวักไหม 1 กิโลกรัม กิโลกรัมละ 70 บาท
- ค่าฟอกไหม กิโลกรัมละ 20 บาท
- ค่าไหมวัน เมตรละ 1.50 บาท

5.11.3 การคิดต้นทุน รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นต้นทุน เช่น

- วัตถุดิบ เช่น เส้นไหม , ด่าง , สี , สารส้ม , สารจุนสี , แป้งมัน , แป้งข้าวเจ้า
- ค่าแรง เช่น ค่าทอ , ค่าฟอก , ค่าย้อม , ค่ากวัก , ค่าไหมวัน , ค่ามัดหมี่
- ค่าเสื่อมวัสดุอุปกรณ์ เช่น ฟืม , เข , กี่ , กระทะ , กะละมัง
- ค่าใช้จ่ายในการขาย เช่น การค่ารถไปขายผ้า , ค่าไปส่งผ้า , ค่าตอบแทนผู้ขาย
- ค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำค่าไฟ ค่าโทรศัพท์

ตัวอย่างตารางการคิดต้นทุน - กำไร

ว.ด.ป.	ชนิดผ้า	ค่าวัตถุดิบ	ค่าแรง	ค่าเสื่อม วัสดุ อุปกรณ์	ค่าใช้จ่าย ในการ ขาย	ค่า สาธารณูปโภค	ราคา ขาย	กำไร
1กพ.46	รังผึ้ง	100	50	2 บาท	20	5	220	43

5.11.4 การจัดทำบัญชี มีหน้าที่รับผิดชอบของ 3 คน เพื่อให้เกิดความโปร่งใส คือ

- ผู้ถือเงิน คุณทองใบ แวงวรรณ
- ทำบัญชี คุณศิริรัตน์ ภารรักษา
- ผู้จ่ายเงิน คุณพานิชย์ แก้วนิลดา

วิธีการจัดทำระบบบัญชีการเงิน จะมีทำรายรับรายจ่ายในทุกๆวัน พอครบ 1 เดือนจะมีการทำ

งบดุล

ตัวอย่างการทำบัญชีรับ-จ่าย

วัน/เดือน/ปี	รายการ	รายรับ	รายจ่าย	หมายเหตุ
1 ก.พ. 46	ซื้อเส้นไหม 30 ก.ก.	-	21,000	
2 ก.พ. 45	ขายผ้า 100 ผืน	22,000		

5.11.5 วิธีการชำระเงิน ในการรับซื้อไหมและขายสินค้าจะชำระโดยวิธีส่งไปรษณีย์เก็บเงินปลายทาง และวิธีการโอนเงินเข้าบัญชีธนาคาร

5.11.6 การแสวงหาตลาด วิธีการในการพัฒนาของกลุ่มนั้นกลุ่มจะดำเนินการในเชิงรุก โดย

- สืบราคาตามท้องตลาด เพื่อนำราคามาเปรียบเทียบกับของกลุ่ม โดยกลุ่มจะพิจารณาถึงวัตถุดิบ ขนาด สี สัน ลวดลาย ของกลุ่มอื่นๆ เพื่อวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของกลุ่มคนอื่นกับของกลุ่มทอผ้าบ้านเนินไทรพัฒนา

- ติดตามความต้องการของตลาดมีการติดตามประเมินผลด้านการตลาดจากร้านค้า ลูกค้าที่รับสินค้าของกลุ่มไปจำหน่าย

ซึ่งผลจากการทดลองดำเนินการในเรื่องนี้ทำให้กลุ่มรู้ความเคลื่อนไหวของตลาด สามารถนำข้อมูลมาพัฒนาตัวสินค้าของกลุ่มได้ โดยในขณะนี้ทางกลุ่มได้พัฒนาการทอผ้าให้มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ ดังเช่น

- การทอผ้าลายรังผึ้ง ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ดีเด่น ระดับ 4 ดาว ของจ.เชียงรายและระดับภาค
- การทอผ้าลายหินอ่อน
- การทอผ้าพื้นใส่เกลียวไหม

ผ้าทั้ง 3 อย่างขณะนี้เป็นที่ต้องการของตลาดเป็นจำนวนมาก และจากการแสวงหาตลาดทำให้กลุ่มได้แหล่งตลาดเพิ่มขึ้นอีก 2 ที่

ตารางการจัดสรรค่าใช้จ่าย

ที่	ชนิดผ้า	การจัดสรร											
		ค่าเส้นไหม	ค่าฟอก-ย้อม	ค่ากรัก	ค่าไหมวัน	ค่าทอผ้า	ค่าต่าง	ค่าสี	ค่าสารส้ม	ค่าฟางรัด	ค่าเสื่อมอุปกรณ์	ค่าขนส่ง	ค่าใช้จ่าย
1	ผ้าพื้น ราคาเมตรละ 150	50	2	3	1	25	1	1	1	1	3	5	10

หมายเหตุ : ผ้าพื้น 1 ผืน ราคา 150 บาท หักค่าใช้จ่าย 105 บาท ได้กำไร 45 บาท

5.11.7 การจำหน่ายและการขนส่ง (ตลาดภายนอก)

การจำหน่ายสินค้าเรียงตามวันที่ผลิต โดยมีบัญชีสินค้าที่จัดบันทึกสินค้าเข้า-ออก ทางกลุ่มการจัดทำเพื่อแสดงสถิติยอดขายจัดจำหน่าย-ยอดคงเหลือและข้อมูลราคาตลาดในแต่ละประเภทหรือรูปแบบ โดยจะมีการเก็บข้อมูลยอดขายทั้งชนิด /รูปแบบ/ปริมาณ และราคา ที่จำหน่ายทั้งตลาดภายในพื้นที่ทั้งในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงและภายนอกพื้นที่ เช่น อำเภอเชียงแสน อำเภอป่าแดด เป็นต้น โดยกำหนดวิธีการขาย 2 ลักษณะ คือ

- จัดจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่
- จัดจำหน่ายผ่านร้านค้าของกลุ่มทอผ้า

โดยแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

- **การจำหน่ายผ้าที่ทอสำเร็จ** ที่ทดลองพัฒนาให้ตรงตามความต้องการของตลาด ในด้านสี สัน รูปแบบ ลวดลาย และขนาด ที่ได้คุณภาพสม่ำเสมอ

จัดทำบัญชีสินค้าเข้า-ออก และติดตามด้านการตลาด เช่น แหล่งรับซื้อ ราคา วันเดือนปี การซื้อขนาด ลวดลาย สี สันและรูปแบบ เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงการผลิตสินค้าให้ดีขึ้น

- **การจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูป** โดยจะพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จะนำออกสู่ตลาดโดยทางกลุ่มได้มีการสำรวจตลาด เบื้องต้นที่ได้จากร้านค้า แหล่งจำหน่ายของที่ระลึก เกี่ยวกับรูปแบบคุณลักษณะ ราคานิยมความต้องการของผู้บริโภคจึงทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากผ้าทอมาเป็นของใช้และของชำร่วยไว้ได้แก่ กระเป๋ ปรอดหมอน ที่ใช้โทรศัพท์ และผ้าพันคอ

ทำการติดตามประเมินผลด้านการตลาด โดยจัดทำบัญชีเข้า – ออก และยอดการจัดจำหน่าย - คงเหลือ โดยคณะกรรมการฝ่ายการตลาดทำการติดตามประเมินผล ด้วยการสัมภาษณ์ร้านค้า หรือแหล่งจำหน่ายของที่ระลึก เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์แปรรูป ราคานิยม ความต้องการ ด้านสี ลักษณะ รูปแบบ ขนาด และคุณภาพความประณีตที่ตรงตามความต้องการของตลาด

ผลจากการดำเนินการทำให้กลุ่มได้รู้ข้อมูลแหล่งรับซื้อที่กลุ่มสำรวจและส่งขายคือ แหล่งจำหน่ายของที่ระลึก แหล่งขายสินค้าหัตถกรรมส่งออก โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย กรุงเทพฯ หาดใหญ่ สงขลา อุตรธานี นอกจากนั้นคือการนำไปขายตรงยังงานเทศกาลต่างๆซึ่งมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายสินค้า OTOP เช่น การจัดที่อิมแพคเมืองทองธานี กทม. งานเกษตรแฟร์ งานชาโลก งานพ้อขุนเม็งราย ฯลฯ

การจำหน่ายตลาดต่างประเทศ จัดจำหน่ายโดยผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นผู้รับออเดอร์ (ใปลังสินค้า) จากลูกค้าโดยมารับสินค้าเองเมื่อพ่อค้าคนกลางต้องการกำหนดราคา/ คุณสมบัติสินค้าตามความต้องการของตลาด และดูคุณภาพสินค้าก่อนส่งออกหรือต้องการคืนสินค้า หากตกลงและยินดีรับเงื่อนไขเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่ายทางกลุ่มจะนำส่งทางรถโดยสารประจำทางหรือวัสดุไปรษณีย์ โดยพ่อค้าคนกลางจะนำส่งลูกค้าต่างประเทศเอง ส่วนมากมักนำส่งตลาดที่ประเทศญี่ปุ่น ในการจำหน่ายสินค้าแปรรูปที่นอกเหนือจากการขายผ้าที่ทอสำเร็จเป็นผืนนั้น ทางกลุ่มคงต้องมีการพัฒนาทักษะในด้านนี้อีกมาก เพราะในขณะนี้เองการทอผ้าเพื่อส่งจำหน่ายตามออเดอร์แทบไม่ทัน จึงทำให้สมาชิกกลุ่มไม่มีเวลาที่จะ

มาแปรรูปได้มาก แต่ทางกลุ่มได้อาศัยฝีมือที่ทอผ้าเป็นพื้นได้นี้ จัดส่งให้กับกลุ่มเครือข่ายที่ทำการแปรรูปเสื้อผ้า ของชาวยว ได้แก่ กลุ่มบ้านห้วยเคียน แทน

และจากการทดลองดำเนินการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ สามารถสรุป และยกตัวอย่างจำนวนผ้าที่ขายในแหล่งตลาด การขนส่ง การชำระเงินได้ดังตารางด้านล่าง

ตารางจำนวนผ้าที่จำหน่าย

ชนิดผ้าไหม	ตลาดที่จำหน่าย	จำนวนส่งผ้า	การขนส่ง	การชำระเงิน	หมายเหตุ
ผ้ารังผึ้ง	อุดรธานี	200ผืน/เดือน	ทางรถประจำทาง	โอนเข้าบัญชีเมื่อได้รับผ้า	
ผ้ารังผึ้ง	เขียงราย	20ผืน/เดือน	ลูกค้ามารับเอง	สด	
ผ้ารังผึ้ง	พ่อค้าคนกลาง	30ผืน/เดือน	รับเอง	สด	

ราคาจำหน่ายสินค้า คือ

- ผ้าสไบรังผึ้งเล็ก กว้าง 16 นิ้ว ยาว 2 เมตร ราคาขายปลีก 300 บาท ขายส่ง 220 บาท
- ผ้าสไบรังผึ้งใหญ่ กว้าง 21 นิ้ว ยาว 2 เมตร ราคาขายปลีก 350 บาท ขายส่ง 250 บาท
- ผ้าสไบลายหินอ่อน กว้าง 21 นิ้ว ยาว 2 เมตร ราคาขายปลีก 400-500 บาท ขายส่ง 350 บาท

หมายเหตุ จะทำทุกสิ้นเดือน

5.11.8 การประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่ม

นอกเหนือจากการหาตลาดแล้วทางกลุ่มยังได้ทดลองดำเนินการในการประชาสัมพันธ์กลุ่มโดยการจัดทำแผ่นพับ นามบัตร การออกร้าน นิทรรศการ การเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มเครือข่ายอื่น และได้จัดทำ Catalog ตัวอย่างสีผ้าและเนื้อผ้าให้ลูกค้าชมก่อน เพื่อประกอบการเลือกสั่งออเดอร์ ซึ่งในการออกร้านจำหน่ายในงาน กิจกรรมของอำเภอ จังหวัด ระดับเครือข่าย ทางกลุ่มจะนำเกียรติบัตรรับรองการเป็นสินค้าที่ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับสี่ดาว ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายระดับจังหวัด และระดับภาค วางโชว์เคียงคู่ผลิตภัณฑ์ ซึ่งทำให้สินค้ามีความน่าเชื่อถือ และมีคุณค่าเพียงพอต่อการตัดสินใจเลือกซื้อของลูกค้า

ผลจากการตอบรับด้านสินค้าของกลุ่มเป็นที่พอใจ กับสมาชิกกลุ่มทำให้สมาชิกกลุ่มบางคนจากเดิมที่ไม่ค่อยเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการธุรกิจที่เป็นระบบ เริ่มที่จะเข้าใจ และได้เรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากขึ้น การดำเนินการของกลุ่มในปัจจุบันสามารถลบคำสาปพระมาทของพ่อค้าที่เคยถูกไ้ว่ากลุ่มไม่สามารถดำเนินการได้เอง ณ วันนี้ถึงแม้ว่างานวิจัยจะเสร็จสิ้น แต่กระบวนการที่กลุ่มได้เรียนรู้จากการทำงานวิจัย ที่กลุ่มได้นำมาเป็นตัวขับเคลื่อนให้การดำเนินการธุรกิจทอผ้า

ไหมของกลุ่มดำรงอยู่ได้นั้น ยังคงอยู่ในตัวของสมาชิกกลุ่มทุกคน และสามารถที่จะนำแนวทางเหล่านี้ไปปรับใช้กับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนด้านอื่นๆ ต่อไป

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาและพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชน บ้านเนินไทรพัฒนา หมู่ 13 ต. ป่าซาง อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี เป็นการแสวงหาแนวทางส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการองค์กร / กลุ่มการทอผ้าไหมของสตรีในเชิงธุรกิจของชุมชนอีสานอย่างครบวงจร เพื่อให้สามารถพัฒนาชิ้นงานให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาด สามารถสร้างกลุ่มให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว กำหนดรายได้ด้วยตนเอง เห็นคุณค่าภาคภูมิใจในภูมิปัญญาดั้งเดิม ร่วมสืบสานจนกลายเป็นอาชีพเสริมรายได้ในครัวเรือนสามารถมีอยู่ มีกิน โดยไม่ต้องย้ายไปทำงานต่างถิ่น ทำให้ฐานครอบครัวในชุมชนมีเอกภาพและอบอุ่น

การพัฒนากระบวนการผลิตเชิงธุรกิจเพื่อชุมชนโดยชุมชนเป็นเรื่องที่มีความพยายามและล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอดการพัฒนาชุมชน เพราะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และปากท้องของคนที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงของคนในชุมชน แตกต่างด้านวัย ต่างประสบการณ์ แนวคิด ภูมิความรู้ความสามารถ เป็นต้น การหลอมรวมคนให้เกิดความเป็นเอกภาพ เพื่อดำเนินงานที่อาศัยความรู้ความชำนาญ อันประณีต และละเอียดละออ มีขั้นตอนและระบบซึ่งต้องทำด้วยใจรัก เพาะบ่มสั่งสมประสบการณ์ รวมถึงการต้องแก้ไขปรับปรุง แก้ไขปัญหาาร่วมกันของกลุ่มไปตลอดระยะ ให้ประสบความสำเร็จได้ เป็นกระบวนการที่ตอบโจทย์คำถามการศึกษาและพัฒนาระบบผลิตของกลุ่มทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชน โดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดการมีส่วนร่วม และหลักการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนของกลุ่มกลุ่ม เป็นเวลา 1 ปี กลุ่มสามารถเรียนรู้ ระบบหรือกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

การพัฒนาปรับปรุงการทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชน

6.1 การปรับปรุงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

การพัฒนาการปลูกหม่อนทางกลุ่มได้เพิ่มปริมาณในการขยายพื้นที่การปลูกหม่อนจากเดิมปลูกได้เพียง 2 งาน ขณะนี้ขยายเพิ่มเป็น 6 ไร่ และ 2 งาน โดยทางกลุ่มได้รับการสนับสนุนต้นกล้าจากสำนักงานเกษตรอำเภอ คือพันธุ์พื้นเมือง และพันธุ์บุรีรัมย์ 60 (ปร.60) ซึ่งเป็นหม่อนที่มี คุณลักษณะ ให้ใบหนาสม่ำเสมอ ก้านอวบยาวและปลูกตามหลักวิชาการเกษตร โดยเจ้าของพื้นที่ปลูกจะเป็นคนดูแลพื้นที่ตนเองและสังเกตว่าต้นหม่อนสามารถนำมาเลี้ยงไหมได้ ใช้เวลาปลูก 1 ปี ถึงสามารถนำมาเลี้ยงไหมให้เจริญเติบโตได้ ใบหม่อนมี 2 อย่างคือ ใบหม่อนอ่อน นำไปเลี้ยงไหมอ่อน และใบหม่อนแก่ นำไปเลี้ยงไหมที่มีอายุมากขึ้น เทคนิคการเก็บ คือ เก็บเพียงครึ่งล่าง และเพียงครึ่งบน โดยให้ใบส่วนกลางติดลำต้นไว้

การเลี้ยงไหมทางกลุ่มจะดำเนินการเลี้ยงไหมพันธุ์พื้นบ้าน คือ ไหมนางน้อย ไหมนางลาย และไหมเหลือง ซึ่งสำหรับการเลี้ยงไหมเพื่อให้ได้เส้นไหม ให้มีปริมาณเพียงพอต่อการทอผ้าของกลุ่มนั้นยังไม่ได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เพราะอยู่ในระหว่างทดลองเลี้ยงหม่อน ให้มีอายุครบ 1 ปี อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงแบบพื้นบ้าน ทางกลุ่มจะพัฒนาให้เป็นระบบขึ้น คือ จัดการด้านสถานที่ การดูแลตัวไหม การให้อาหาร และการรักษาความสะอาดในการเลี้ยง ซึ่งกลุ่มจะขยายการเลี้ยงให้มากยิ่งขึ้นโดยจะจัดสร้างโรงเลี้ยงไหมของกลุ่มทอผ้า (ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานเกษตรอำเภอ) โดยจะมีคณะกรรมการฝ่ายเลี้ยงไหมร่วมกับสมาชิกกลุ่ม แบ่งเวรกันดูแลให้อาหาร คอยสังเกตการณ์เจริญเติบโต และดูแลแมลงที่จะมารบกวน โดยเฉพาะความสะอาดของเครื่องมืออุปกรณ์ ต้องสะอาดมากที่สุด

หมายเหตุ การเลี้ยงไหมยังไม่สามารถบอกปริมาณของผลการผลิตเส้นไหม ว่ามีปริมาณมากน้อยขนาดไหน คุณภาพเส้นไหมเป็นอย่างไร และเพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มหรือไม่ อีกทั้งยังไม่สามารถเปรียบเทียบความสามารถในการลดต้นทุนการผลิตลงไปมากน้อยขนาดไหน เพราะกำลังอยู่ในช่วงจะเริ่มดำเนินการในฤดูฝนที่จะถึงนี้ เพราะต้นหม่อนมีอายุถึงกำหนดในการใช้เลี้ยงไหมได้ ดังนั้นฤดูฝนเป็นช่วงที่ กลุ่มฯซื้อเส้นไหมได้ในราคาค่อนข้างถูก เพราะเครือข่ายที่กลุ่มฯรับซื้อเส้นไหม สามารถผลิตได้มาก

6.2 การปรับปรุงวิธีการจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบในการผลิต

1) เส้นไหม

(1) การปรับปรุงการผลิตเส้นไหมในชุมชน

เป็นวิธีการที่สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตช่วยให้ประโยชน์ ลดการพึ่งพาตลาดเส้นไหมนอกชุมชนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของชาวอีสาน ในการผลิตเส้นไหมแบบครบวงจร

(2) การปรับปรุงการซื้อไหมจากภายนอกชุมชน

การซื้อไหมจากภายนอกชุมชน ส่วนใหญ่จะซื้อจากหมู่บ้านสันธาตุ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย ซึ่งเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ของกลุ่ม เทคนิคการคัดเลือกเส้นไหมที่มีคุณภาพ คือ ชนิดของเส้นไหม ถ้าเป็นไหมน้อยต้องสะอาด เส้นเสมอกัน ราคาประมาณ 600-700 บาท ซึ่งราคาของเส้นไหมจะขึ้นอยู่กับราคาของผ้าไหมด้วย เป็นต้นว่าช่วงฤดูหนาวเส้นไหมจะแพง เพราะผ้าไหมจะแพงมากตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งมักเป็นนักท่องเที่ยวและมีกำลังซื้อเป็นสูง

วิธีการรับซื้อวัตถุดิบ (กรณีซื้อเส้นไหมจากแหล่งอื่น)

- การจัดซื้อวัตถุดิบจะทดลองซื้อวัตถุดิบ จากแหล่งผลิตในตำบลพื้นที่ใกล้เคียงและพื้นที่ต่างอำเภอ เช่น จากสมาชิกกลุ่มฯ ที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และเกษตรกรที่ปลูกหม่อนโดยจะทำข้อตกลง/

สัญญาร่วมกันก่อนการซื้อขายในด้านปริมาณซึ่งพบว่า พอเพียงพอต่อการผลิตของสมาชิกกลุ่ม ในการซื้อขายคุณภาพของวัตถุดิบ กำหนดราคา และการขนส่ง โดยมีคุณลักษณะของวัตถุดิบที่ต้องการ ดังนี้

ตารางคุณลักษณะของวัตถุดิบที่ต้องการ

วัตถุดิบ	ราคารับซื้อ	คุณลักษณะที่ต้องการ	การใช้ประโยชน์	การตรวจสอบ
1. ไหมเปลือกนอก	500 บาท/กก.	เส้นใหญ่, เส้นต้องเสมอกัน, มีความสะอาด (ไม่มีขี้ไหม) และมีสีเหลืองทองอ่อน (ไหมพื้นบ้าน)	ใช้ทอผ้าเนื้อหยาบ	-การสังเกต -การสัมผัส
2. ไหมชั้นกลาง	800 บาท/กก.	เส้นต้องเสมอกัน, มีความสะอาดและมีสีเหลืองทองอ่อน (ไหมพื้นบ้าน)	ใช้เป็นไหมเส้นเดียวในทางอื่น	-การสังเกต -การสัมผัส
3. ไหมแดง (ไหมตอนเย็น)	400 บาท/กก.	เส้นใหญ่, เส้นต้องเสมอกัน, มีความสะอาด (ไม่มีขี้ไหม) และสีชา	ใช้ทอผ้าไหมทั้งผืน	-การสังเกต -การสัมผัส
4. ไหมเลข	700 บาท/กก.	เป็นไหมผสมไม่แยกสาว เส้นใหญ่ปานกลาง, เส้นต้องเสมอกัน, มีความสะอาด (ไม่มีขี้ไหม) และสีเหลืองเข้ม สีเหลืองปานกลาง และสีชา	ใช้ทอผ้าไหมทั้งผืน	-การสังเกต -การสัมผัส
5. ไหมเกษตร		เส้นต้องเสมอกัน, มีความสะอาด (ไม่มีขี้ไหม) และสีถ้าเป็นฟักขาวจะเป็นไหมสีขาว และฟักเหลืองจะมีสีเหลืองอ่อนกว่าไหมพื้นบ้าน	ใช้ทอผ้าไหมทั้งผืน	-การสังเกต -การสัมผัส

- การตรวจสอบคุณภาพ ด้วยวิธีการตรวจสอบทางกายภาพ โดยสังเกตจากน้ำหนัก ลักษณะภายนอกของวัตถุดิบ เช่น ไหมต้องไม่เป็นเชีร่า มีความสะอาด (ไม่มีขี้ไหมหรือต้องไม่มีสีดำ) เส้นต้องเสมอกัน ตามประเภทของเส้นไหม เช่น ไหมพื้นบ้านจะมีสีเหลือง และไหมเกษตรฟักขาวจะมีสีขาว และถ้าเป็นฟักเหลืองจะมีสีเหลืองที่อ่อนกว่าไหมพื้นบ้าน เป็นต้น

6.3 การพัฒนาทุนในการผลิต

1) ทุนด้านทักษะฝีมือการผลิต / ภูมิปัญญาดั้งเดิม

เนื่องจากสมาชิกหมู่บ้านเนินไทรพัฒนาส่วนใหญ่ คือ ผู้ที่อพยพมาจากภาคอีสาน ซึ่งส่งสมภูมิปัญญาด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหม มายาวนานตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ เมื่อย้ายถิ่นก็มีได้ทอดทิ้งละเลย เพราะการทอผ้าไหมของคนอีสานถือเป็นการกระทำเพื่อสักการะพระพุทธรูปศาสนาเป็น "ของสูง" ปกติยามว่างเว้นงานไร่นาก็จะมีการทอผ้าฝ้ายเป็นเครื่องนุ่งห่ม ตามปกติอยู่แล้ว ดังนั้น เด็กผู้หญิงอีสานมักโตมาพร้อมกับการเห็น พ่อ แม่ คิดฝ้าย ทอผ้า

2) ทุนด้านสังคม

ด้วยความเป็นชุมชน "คนอีสาน" ที่อาศัยอยู่ท่ามกลาง "คนเมืองล้านนา" ทำให้คนอีสานซึ่งมีเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ภาษา และวิถีชีวิตที่เบือสานไว้อย่างเหนียวแน่น การใช้ความเป็นเครือญาติทำให้การรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อกลุ่ม เพื่อชุมชน โดยใช้จิตใจเกื้อหนุนกันไปไปในแนวทางที่สร้างสรรค์ และเจริญงอกงาม โดยเฉพาะภาวะผู้นำกลุ่มที่มีความเสียสละและให้คุณค่าต่อภูมิปัญญาดั้งเดิม พร้อมเปิดใจ

รับฟังความคิดเห็นและหมั่นศึกษาเรียนรู้จึงสามารถนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จ กลุ่มมีความเชื่อมั่นในผู้นำ และภาคภูมิใจร่วมกันเป็นทุนที่สำคัญประการหนึ่ง และการปั่นฝ้าย สาวไหม กวักไหม ข้อมผ้า กระตุก ฟืมบนก็ เป็นภาพที่ชินตา การได้รับการปลูกฝัง กล่อมเกล่าถ่ายทอด และฝึกฝนด้านทักษะการทอผ้าอยู่ในจิตวิญญาณจน*ทอผ้าเป็น* ทั้งนี้การทอผ้าถือเป็นกิจกรรมต้องทำทุกครัวเรือน การทอผ้าไม่เป็นที่ถือว่าเป็นการจัดกับเจตนารมณ์ และบกร่องในหน้าที่ความเป็น แม่ หรือภรรยา

จากเหตุผลข้างต้นทำให้กลุ่มทอผ้าบ้านเนินไทรพัฒนามีทุนทางด้านฝีมือและภูมิปัญญาดั้งเดิม อยู่เต็มเปี่ยม เพียงแต่ยังไม่คุ้นเคยหรือรู้จักประยุกต์ดัดแปลงในการทอลายใหม่ๆ ยังคงยึดตามแบบ อีสานดั้งเดิม ขาดการพัฒนาด้านการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ด้านคติแนวความคิดการ ทอแบบดั้งเดิมนั้นทอขึ้นมาเพื่อใช้นุ่งห่มในครอบครัว และการใส่เพื่อไปทำบุญ ถือเป็นของสูงหรือไว้ แจกในหมู่เครือญาติ/ผู้ที่นับถือ

3) ทุนด้านที่ดินของสมาชิกในการปลูกหม่อน

4) ทุนการผลิตในด้านงบประมาณและการสนับสนุนด้านวิชาการ การขาย การตลาด

6.4 การปรับปรุงวิธีการเก็บรักษาวัตถุดิบ

1) การจัดการสถานที่เก็บ

จะจัดให้เป็นห้องโล่ง อากาศถ่ายเทได้สะดวก สะอาด มีตู้สำหรับใส่เส้นไหม เป็นสัดส่วน

2) การจัดเก็บวัตถุดิบ

การรับซื้อเส้นไหมของกลุ่มส่วนมากจะเป็นไหมที่ยังไม่ได้ทำการฟอก/ข้อมมาก่อนจะนำมา ทำการฟอก/ข้อมก่อนการจัดเก็บเข้าสู่กระจกโดยชั่งน้ำหนักก่อน-หลังการฟอก/ข้อมตรวจสอบลักษณะ ทางกายภาพ เช่น สี ความสะอาด ลักษณะของเส้นไหมที่จะฟูขึ้น มีความนิ่มและติดกลารายละเอียดไว้ แต่ละปอยไหมเพื่อให้สามารถตรวจสอบ แหล่งที่มาได้ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบความคุ้มค่าของการจัดซื้อ

3) สต็อกเส้นไหมของกลุ่ม

การสต็อกเก็บเส้นไหมมีความจำเป็นในการรองรับออเดอร์ ดังนั้นภายใน 1 เดือนอย่างน้อย กลุ่มจะต้องซื้อเส้นไหม 20 กิโลกรัม เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด โดยต้องซื้อสต็อกไหม น้อย 10 กิโลกรัม ไหมเลข 10 กิโลกรัม

4) วิธีการตรวจสอบคุณภาพ

เป็นการตรวจสอบป้องกันเพื่อให้ได้เส้นไหมที่มีคุณภาพ สามารถทอผ้าไหมที่ได้มาตรฐาน เส้นไหมต้องดูที่ความเสมอกันของเส้นไหม และไม่มีจี๊ไหม สิ่งสกปรกปนเปื้อนต่าง ๆ และถ้าเป็น ไหมน้อยเส้นไหมจะมีสิ่งเหลืตกค้าง

6.5 การปรับปรุงการฟอกไหม ย้อมไหม

การจัดการด้านการย้อมไหม ฟอกไหม กลุ่มได้ทดลองย้อมด้วยสีธรรมชาติ ฟอกด้วยน้ำด่างธรรมชาติ ปรากฏว่าย่างยาก เพราะเสียเวลาหาแหล่งวัตถุดิบและเสียเวลาผลิตน้ำด่างและได้สีไม่คงที่แน่นอน กับปริมาณที่เหมาะสมเหมือนเดิมตาม Catalog ที่นำเสนอลูกค้าไม่ได้ ประกอบกับออเดอร์ (ใบสั่งสินค้า) เข้ามามาก การย้อมฟอกด้วยวิธีโบราณ ของภูมิปัญญาดั้งเดิม ทำให้ล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการของตลาด หรือตลาดติดกลับสินค้า ซึ่งได้สีไม่ได้มาตรฐานหรือไม่ได้ตามความต้องการ ทำให้เสียหายขาดทุน กลุ่มจึงหันกลับมาใช้สารเคมีแทนเป็นส่วนใหญ่ในปัจจุบัน คือ ใช้สีเคมี น้ำด่างเคมี สารกระตุ้นเคมีที่ให้ความเงางามของเนื้อผ้า ซึ่งได้มาตรฐานคงที่ เป็นที่พอใจของลูกค้า สามารถผสมมีย้อมรวดเร็ว ประหยัดเวลา ทั้งนี้กลุ่มฯ ได้จัดการด้านสิ่งแวดล้อมโดยสร้างบ่อน้ำทิ้งน้ำเสียตามหลักสาธารณสุข เพื่อป้องกันปัญหามลพิษในชุมชน

จากผลการทดสอบและพัฒนาทักษะการบริหารการฟอกการย้อมกลุ่มสามารถจัดการได้ตรงกับความต้องการของตลาด สินค้ามีคุณภาพสีคงที่ คงทน สวยเป็นเงางาม การจัดคนในการทำหน้าที่เหมาะสมสามารถผสมสี ได้ตามที่กลุ่มและตลาดคาดหวัง แต่ต้องพัฒนาทักษะทฤษฎีสีให้ มีความแม่นยำในการผสมมากขึ้น

6.6 การปรับปรุงวิธีการทอ/การโหวน

กลุ่มได้พัฒนาและปรับปรุงให้เป็นระบบมากขึ้น โดยปรับมาใช้วิธีการเพิ่มตัวลอก 2 ตัว (ตัวเล็ก 1 ตัวใหญ่ 1) เพื่อทำให้มีรอบในการหมุนได้มากขึ้น ส่งผลให้สามารถผลิตทอไหมจากเดิมได้ 500 กรัม/วัน เป็น 1 กิโลกรัม/วัน และจากการทอไหมแต่เดิมไม่มีการกำหนดปริมาณในการทอไหม เพื่อให้เหมาะสมกับการทอผ้าแต่ละชนิด เช่น ถ้าจะทอผ้าเกล็ดเต่ายาว 6,400 เซนติเมตร ใช้ไหม 1.4 กิโลกรัม ใช้ชัก 8 ชัก ต้องทอไหมใส่ ชักละ 0.175 กิโลกรัม ทอใส่ชักตามปริมาณที่แบ่งไว้ ผลทำให้สูญเสียเส้นไหมน้อยเนื่องด้วยมีปริมาณที่พอดีกับการทอผ้าแต่ละชนิด และสามารถทอไหมได้มากขึ้นต่อวัน ทำให้ลดต้นทุนด้านแรงงาน เวลา ไปได้ ดังตัวอย่างด้านล่าง

ชนิดของผ้า	ขนาดฟืม	ความยาวของผ้า (ซ.ม.)	จำนวนชัก (ชัก)	จำนวนเส้นไหม (ก.ก.)
ผ้าเกล็ดเต่า	21"	6,400	8	1.4

การปรับปรุงการโหวน จะมีการบันทึกแรงงาน ระยะเวลา ปริมาณผ้าที่โหวนได้ เพื่อนำไปคิดต้นทุนในการผลิตได้ โดยจะกำหนดมาตรฐานในการโหวนด้วยไว้ต่อวัน

6.7 การปรับปรุงคุณภาพและคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตลาดทอผ้า

1) การพัฒนารูปแบบ สี สัน ลวดลาย

ทางกลุ่มฯ ได้ทำการสำรวจรสนิยมจากร้านค้า ลูกค้าและจากการศึกษาฐานโดยได้นำปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน ทั้งพัฒนารูปแบบ สี สัน ลวดลาย ของผ้า โดยเฉพาะเรื่องการทอผ้าของกลุ่มจะมีกฎกติกาในการทอ หากสมาชิกกลุ่มคนใดไม่สามารถทำได้ตามมาตรฐานหรือตามออเดอร์ เช่น ทำไหม หลุดขาด ลายผิด ทอไม่เสมอกันทั้งผืน หรือตลาดติดกับสินค้า สมาชิกคนนั้นจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดเอง โดยกลุ่มจะไม่ช่วยเหลือใด ๆ ทั้งสิ้น ทำให้สมาชิกทอผ้าที่ต้องการขายสินค้าให้ได้จึงต้องพัฒนาทักษะฝีมือขึ้น โดยปริยาย หากสมาชิกคนใดขาดความรับผิดชอบ ไม่พัฒนาฝีมือ หรือไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นคำตำหนิด้านผลงานจากผู้ที่เป็น "ทอเป็น ดูเป็น" จะถูกบีบออกโดยกระบวนการกลุ่ม เพราะ "อยู่ไม่ได้ ละอายใจ " และโดยข้อหาทำให้กลุ่มเกิดความเสียหาย เสียชื่อเสียงแล้วแต่กรณี

ผลงานการทอผ้าที่ได้รับรางวัล การรับรองว่าเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP Product Champion ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย ระดับจังหวัดและระดับภาคในระดับสี่ดาว โดยเฉพาะการพัฒนาการทอผ้าลายรังผึ้งได้กลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มถือเป็นสุดยอดความสำเร็จระดับหนึ่ง กล่าวได้ว่า เป็นความภาคภูมิใจและสะท้อนว่ากลุ่มสามารถพัฒนาการจัดการการทอผ้าได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้นกลุ่มยังมีฝ่ายตรวจสอบคุณภาพการทอการเก็บรักษาชิ้นงานให้สะอาดกันฝุ่น ละออง และแมลง เป็นต้น

2) การแปรรูปผลิตภัณฑ์

การแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้า ซึ่งกลุ่มถือเป็นเป้าหมายในการพัฒนา แต่ยังไม่สามารถดำเนินงานได้ ก่อนทำการศึกษาวิจัยเป้าหมายของกลุ่ม คือแปรรูปเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูปสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี โดยจะเชิญวิทยากร การตัดเย็บมาฝึกทักษะแก่สมาชิกที่สนใจ แต่ประสบปัญหาหลายอย่าง เช่น ขาดทุนสนับสนุนด้านงบประมาณ ไม่มีเวลาฝึก เพราะแค่ทอผ้าส่งตามออเดอร์ความต้องการของตลาด ก็เกือบไม่ทันบางครั้งต้องรับออเดอร์ เพราะกลัวเสียสัจจะ นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้วกลุ่มฯขาดสมาชิกผู้สนใจที่จะฝึก และขาดความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถแปรรูปสินค้าได้ดีมีคุณภาพและสามารถขายได้

อย่างไรก็ตามทางกลุ่มได้นำผ้าทอส่งให้กลุ่มตัดเย็บในเครือข่าย คือ กลุ่มป่าซางหมู่ 3 กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง นำไปแปรรูปเป็นกระเป๋าถือ กระเป๋าโทรศัพท์ โดยขายในราคาเมตรละ 150 และ 200 ซึ่งเป็นผ้ามีเนื้อผ้าสวยงามละเอียด

6.8 การปรับปรุงการจัดการด้านการตลาด

โดยทางกลุ่มได้ทดลองดำเนินการด้านการตลาดควบคู่กับกระบวนการพัฒนาระบบการผลิต คือ โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลดังต่อไปนี้

1) การตั้งอัตราค่าจ้างในกลุ่มสมาชิก

- ค่าทอผ้าสะไบรังผึ้งขนาด 2 เพียงยาว 2 เมตร ราคา 50 บาท
- ค่าทอผ้าพื้นกว้าง 80 เซนติเมตร เมตรละ 50 บาท
- ค่าทอผ้าสะไบสายฝน กว้าง 2 เพียงยาว 180 เซนติเมตร ชิ้นละ 30 บาท
- ค่ากวักไหม 1 กิโลกรัม กิโลกรัมละ 70 บาท
- ค่าฟอกไหม กิโลกรัมละ 20 บาท
- ค่าโหว่น เมตรละ 1.50 บาท

2) การคิดต้นทุน รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นต้นทุนเช่น

- วัตถุดิบ เช่น เส้นไหม , ค้าง , สี , สารส้ม , สารจุนสี , แป้งมัน , แป้งข้าวเจ้า
- ค่าแรง เช่น ค่าทอ , ค่าฟอก , ค่าย้อม , ค่ากวัก , ค่าโหว่น , ค่ามัดหมี่
- ค่าเสื่อมวัสดุอุปกรณ์ เช่น ฟืม , เข , กี่ , กระทะ , กะละมัง
- ค่าใช้จ่ายในการขาย เช่น การค่ารถไปขายผ้า , ค่าไปส่งผ้า , ค่าตอบแทนผู้ขาย
- ค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำค่าไฟ ค่าโทรศัพท์

3) แหล่งวัตถุดิบและแหล่งรับซื้อสินค้า

ทั้งแหล่งวัตถุดิบและแหล่งรับซื้อผ้า แหล่งวัตถุดิบของกลุ่มเกิดจากการสร้างเครือข่าย โดยกลุ่มผูกขาดการซื้อเส้นไหมจาก กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมทอผ้าไหมบ้านสันธาตุ อ.เชียงแสน โดยสัญญาแก่กันว่าจะต้องขายในราคา มีตรภาพ และมีไหมขายให้แก่กลุ่มตามที่กลุ่มต้องการและมีกำลังซื้อสำรอง สินค้าที่รับซื้อต้องมีการตรวจสอบคุณภาพจากคณะกรรมการฝ่ายตรวจสอบเสียก่อน

แหล่งรับซื้อ

มีทั้งตลาดในประเทศและแหล่งรับซื้อนอกประเทศ แหล่งรับซื้อในประเทศจะจัดหาโดยผ่าน บทบาทเครือข่ายกลุ่มทอผ้าเป็นผู้แนะนำตลาดให้ รวมถึงการจัดหาเองและจากการแนะนำโดยการช่วยบอกต่อของลูกค้าที่พึงพอใจในผลงานของกลุ่ม นอกจากนั้นคือ การออกแสดงสินค้าในงานเทศกาล ประเพณีของอำเภอ จังหวัด ภาคและประเทศ การจำหน่ายสินค้ากลุ่มมีวิธีการบริหารจัดการด้านการคิดคำนวณด้านแรงงาน เช่น ค่าย้อม ค่าโหว่น ค่ากวัก ค่ารีด ต้นทุน ค่าเส้นไหม ค่าทอ ตั้งราคาในอัตราที่ขายได้และมีกำไรสมาชิกพออยู่ได้

4) การขนส่งสินค้า

มีทั้งส่งทางไปรษณีย์ การส่งทางรถทัวร์ และลูกค้ามารับสินค้าเอง

5) การประชาสัมพันธ์สินค้า

ได้จัดทำ Catalog ตัวอย่างสีผ้าและเนื้อผ้าให้ลูกค้าชมก่อน เพื่อประกอบการเลือกสั่งออเดอร์ และการประชาสัมพันธ์สินค้าที่ดีอีกประการหนึ่ง คือ การนำเกียรติบัตรรับรองการเป็นสินค้าที่ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับสัดาว ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายระดับจังหวัดและระดับภาค วังโชวีเคียงคู่ผลิตภัณฑ์ ซึ่งทำให้สินค้ามีความน่าเชื่อถือ และมีคุณค่าเพียงพอต่อการตัดสินใจเลือกซื้อของลูกค้า

6.9 การบริหารจัดการองค์กร

ปัจจุบันกลุ่มฯ มีสมาชิกทั้งหมด 51 คน บริหารจัดการกลุ่มฯ โดยระบบคณะกรรมการซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ฝ่าย คือ คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการฝ่ายผลิต คณะกรรมการตลาด คณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการการจัดซื้อ และคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ใช้หลักการบริหารแบบประชาธิปไตย และหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมวางแผน ร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหา และร่วมวัดผลประเมินผล คณะกรรมการมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน และมีค่าตอบแทนการทำงานตอนสิ้นปี จัดสรรตามน้ำหนักการทำงานที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่กลุ่มฯ หรือตามบทบาทการเข้ามารับผิดชอบเต็มที่ในงานที่ได้รับมอบหมาย หรือนอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ (ซึ่งบางครั้งทำให้คณะกรรมการเกิดความขัดแย้ง เพราะผลประโยชน์ไม่ลงตัว หรือไม่ยอมรับว่าตนเองทำหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความรับผิดชอบ เป็นต้น) ซึ่งเป็นบทบาทของผู้นำที่ต้องแก้ไขตัดสินใจและชี้แจงให้เข้าใจด้วยเหตุด้วยผล

คณะกรรมการจะเป็นผู้ร่วมร่างกฎระเบียบข้อตกลงกลุ่มฯ และให้สมาชิกรับรองกฎระเบียบในวาระการประชุมใหญ่ปีละ 3 ครั้ง ส่วนคณะกรรมการจะประชุมกันเนืองบ่อย ๆ เพื่อปรึกษาหารือ หาข้อตกลงสร้างความเข้าใจร่วมกัน หาแนวทางแก้ไขปัญหา ขจัดข้อข้องใจหรือตัดสินใจความขัดแย้งเพราะเป็นกลุ่มเชิงธุรกิจ เกี่ยวข้องกับเงินทอง ผลประโยชน์ เศรษฐกิจ และปากท้องครอบครัวส่วนบุคคลในชุมชน หากไม่บริหารจัดการอย่างเข้าใจเพื่อให้เกิดความสมดุลลงตัว ความขัดแย้งอาจลุกลามไปในระดับเครือญาติ และสร้างความเสียหายต่อความสัมพันธ์ระดับโครงสร้างของชุมชน

ด้านการวางแผนการผลิต กลุ่มเรียนรู้เรื่องการสต็อกเส้นไหม และการสต็อกผ้าว่า แม้ว่าช่วงไหนที่ไม่มีออเดอร์สั่งเข้ามา ก็ต้องผลิตผ้าทอเก็บไว้ เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ในช่วงฤดูกาลทำนาสมาชิกจะลงนากันหมด เมื่อมีออเดอร์เข้ามาปรากฏว่ากลุ่มฯ ไม่มีผ้าในสต็อกทำให้เสียลูกค้า ส่วนเส้นไหมกลุ่มฯ พบว่าในฤดูฝนเส้นไหมจะมีราคาถูก ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำมีกำไรมาก ควรมีเงินทุนสำรองในการซื้อเส้นไหมเก็บไว้ในสต็อก

ด้านการระดมทุน เพื่อเป็นทุนสำรองในการบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มจะเรียกเก็บจากสมาชิกแรกเข้า ทุกคน คนละ 20 บาท และสมาชิกทุกคนเมื่อขายผ้าไหมได้จะต้องออมเงินเข้ากลุ่ม คนละ 50-500 ตามกำลังความสามารถนอกจากนี้เงินทุนสำรองยังเกิดจากการที่กลุ่มประสบความสำเร็จ ด้านการตลาด

ทำให้แหล่งทุนเงินกู้มองเห็นกลุ่มเป็นธุรกิจ SME (ผู้ประกอบการธุรกิจรายย่อย) มีอำนาจและแนวในการคืนทุนสูง จึงเข้ามานำเสนอการสนับสนุนอยู่หลายแหล่งทุน เช่น ธกส. อุตสาหกรรมจังหวัด การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ซึ่ง ณ จุดนี้กลุ่มฯ ได้เรียนรู้อีกประเด็น คือด้านการตัดสินใจเลือกรับการสนับสนุนและคัดกรองแหล่งทุน เพราะบางแหล่งทุนเข้ามาด้วยจุดประสงค์ ไม่บริสุทธิ์ใจ หรือด้วยหวังผลประโยชน์จากกลุ่ม

นอกจากนี้จากเงินผลกำไรหลังจากการสนับสนุนทุนวิจัยการทอผ้า (2546-2547) ได้ผลกำไรสุทธิ 83,540 ทางกลุ่มได้จัดสรรแยกประเภทเงินได้ ดังนี้

- จัดสรรทุนสำรอง 40 % = 33,460 บาท
- เหลือคืนแก่สมาชิก 20 % = 16,008 บาท
- ปันผล 5 % = 4,177 บาท
- ทุนศึกษาดูงาน 10 % = 8,354 บาท
- แบ่งคณะกรรมการดำเนินงาน 25 % = 20,885 บาท

หมายเหตุ : ส่วนใหญ่เงินทุนสำรองเป็นเงินออม และต้องคืนทุน

ด้านการจัดทำทะเบียนกลุ่มกลุ่มได้จัดทำแผนผังโครงสร้างการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการจัดทำบัญชีการเงิน รายรับ รายจ่ายจากการซื้อขาย ไว้อย่างค่อนข้างเป็นปัจจุบันตามภาระหน้าที่ของฝ่ายรับผิดชอบ โปร่งใส สมาชิกสามารถตรวจสอบได้

จากขั้นตอน ภาพรวมด้านต่าง ๆ ในการวิจัยการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า พบว่ากลุ่มฯ มีศักยภาพ และความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างค่อนข้างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างแรงจูงใจ วัตถุประสงค์ ข้อตกลงเงื่อนไข การจัดการผลประโยชน์และการตรวจสอบได้ เป็นต้น ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยในกลุ่มเกิดความยั่งยืน และอยู่ได้ยาวนาน

จากผลการวิจัยการบริหารจัดการกลุ่มธุรกิจชุมชน ซึ่งเกิดจากความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชน และเป็นวิถีวัฒนธรรมชุมชน ไปสู่การมีอยู่มีกินเรื่องของปากท้องและเศรษฐกิจ และดำเนินงานโดยชาวบ้านซึ่งมีพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม มิได้ถูกสั่งการโดยองค์กรส่วนกลางของภาครัฐภายนอกชุมชน มีความเข้าใจความเป็นมา โครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของรากเหง้าตนเองอย่างลึกซึ้ง จึงทำให้การบริหารจัดการมีความเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจวิถีการการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ละเอียดอ่อนด้วยวิธีการเฉพาะตัว เป็นการตอบโจทย์การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนได้เป็นอย่างดี

6.10 การพัฒนาศักยภาพ ชีตความสามารถของสมาชิกกลุ่ม

การพัฒนาทักษะชีตความสามารถของสมาชิกกลุ่มทอผ้ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการสมาชิกกลุ่มเปรียบเสมือนเครื่องจักรในการทำงานของกลุ่ม ต้องมีการพัฒนา มีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอๆ ให้เท่าทันกับสถานการณ์ และดำเนินการด้านธุรกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยกลุ่มสมาชิกทอผ้า

บ้าน เนินไทรพัฒนาได้รับโอกาสทางด้านการศึกษาวิชาชีพที่ได้พัฒนาตนเองและการบริหารจัดการกลุ่ม ด้วยกระบวนการเสริมจากกิจกรรมดังต่อไปนี้

- การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้สมาชิกกลุ่มและนักวิชาการ พี่เลี้ยง กลุ่มเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมและสรุปทบทวนที่ได้จากการดำเนินงานที่ผ่านมา รวมทั้งระดมความคิดในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และการบริหารจัดการธุรกิจ การทอผ้าไหมในชุมชน เพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่ได้และยั่งยืน

- การศึกษาดูงานในแหล่งที่ประสบผลสำเร็จทางด้านการบริหารจัดการกลุ่มและการทำธุรกิจ ชุมชน จากกลุ่มอื่นๆที่ประสบความสำเร็จด้านการบริหารจัดการ การตลาด การผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่ม และได้เปิดวิสัยทัศน์ด้านความคิด เห็นรูปแบบที่เป็น รูปธรรม

- การศึกษารวบรวมข้อมูลด้านรสนิยมของตลาด และรูปแบบผลิตภัณฑ์ ทำให้กลุ่มได้เห็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เทคนิควิธีการ ได้รู้เห็นทั้งมิติด้านที่ประสบความสำเร็จกับด้านที่เป็น ปัญหา สามารถนำแนวคิด คำแนะนำ และประสบการณ์ที่ได้รับนำมาปรับใช้กับกลุ่มของตน สามารถสร้างเครือข่ายกลุ่มทอผ้าและวัตถุดิบ ทำให้มองเห็นลู่ทางทางการตลาดและทราบรสนิยมและความต้องการของตลาด

- การเสริมทักษะการคิดค้นทุนกำไร การทำบัญชี เพื่อสามารถทำบัญชี รับ-จ่าย ได้ สามารถคิดต้นทุนการผลิตได้และสามารถกำหนดกำไรได้ และพัฒนาทักษะทางการฟอกย้อม ผัก ทักเย็บการมัดหมี่เพื่อนำมาพัฒนาคุณลักษณะและรูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้ตรงตามความต้องการของตลาด โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านมาเสริมความรู้ให้

- การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อแลกเปลี่ยนและระดมความคิดในการพัฒนาระบบผลิต พัฒนา งานให้เป็นระบบปรับปรุงวางแผนการผลิตให้ทันตามความต้องการของตลาด และวางแผนสร้างงาน การผลิตให้ครบวงจร เป็นวาระประจำของกลุ่ม

- การนำสินค้าออกจำหน่ายเนื่องในโอกาสที่ทางส่วนราชการ หรือเอกชนจัดงานพิเศษตามวาระ ต่าง ๆ เช่น เกษตรแฟร์ ไม้ดอกไม้ประดับ งานพ่อขุนเม็ง งานทานตะวันบาน งานชาโลก งานสินค้า OTOP ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ ฯลฯ ซึ่งทำให้เรียนรู้ความต้องการของ ตลาดต่อตัวชิ้นงาน ทำให้ได้พบปะลูกค้ารายใหญ่ รายย่อย ที่ช่วยแนะนำช่วยเหลือ และนำมาปรับปรุง คุณภาพสินค้าต่อไป แล้วทำให้สมาชิกขายสินค้าได้ นำไปสู่การคิดเรื่องต้นทุน กำไร และการบริหารจัดการ กลุ่ม จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรอบด้าน

กระบวนการ/กิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการประชุม สรุปทบทวน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม และกับบุคคลที่มีความรู้มีความชำนาญในแต่ละด้านที่กลุ่มต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้กลุ่ม ได้มองเห็นการทำงานที่แตกต่างกันออกไป มีลู่ทาง แนวทางในการพัฒนาตนเอง และกลุ่มทอผ้าของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการในการพัฒนาทักษะ พัฒนาวิธีการทำงานของกลุ่ม

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

1) ปัจจัยด้านผู้นำกลุ่ม เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งผู้นำกลุ่มทอผ้าไหม บ้านเนินไทร พัฒนาเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะพร้อมที่จะอุทิศเวลา และมีความเสียสละทั้งด้านกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา และมีอุดมการณ์ทำงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ประกอบกับมีประสบการณ์ในการสร้างและรวมกลุ่ม/องค์กรชุมชน การเป็นประธานกลุ่มสตรี หมู่บ้าน หมู่ 3 เมื่อครั้งยังไม่แยกหมู่บ้าน เป็นหมู่ 12 และหมู่ 13 ทำให้สังคมความเป็นผู้นำ ได้เรียนรู้หลักการบริหาร คน เงิน และเวลา เป็นผู้ริเริ่มในการสร้างศูนย์เด็กเล็กตำบลป่าซาง ต่อมายังเป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์ อีกทั้งยังจบการศึกษาด้านสหกรณ์ ประกอบกับได้รับการฝึกประสบการณ์และพัฒนาศักยภาพ ทั้งจากองค์กรภาครัฐและเอกชน เช่น การอบรมสัมมนา การศึกษาดูงาน เป็นต้น

ดังนั้นเมื่อต้องมารับบทบาททอผ้าผู้ใหญ่วัยบ้านเสมือนรับบทบาทผู้นำอย่างไม่เป็นทางการโดยปริยาย จึงมองเห็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มด้านเศรษฐกิจในหมู่บ้านให้เติบโตยั่งยืนและมีแรงบันดาลใจจากการที่ถูกกลุ่มนายทุนทอผ้าไหมในหมู่บ้าน ประมาทหมิ่นแคลนจึงมีความมุ่งมั่นแน่วแน่ในการสร้างกลุ่มให้เข้มแข็งและประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ประกอบกับการสั่งสมความน่าเชื่อถือในผลการดำเนินงานที่ผ่านมา จึงทำให้มีแหล่งทุน กลุ่ม/องค์กรสนับสนุนภายนอกชุมชนให้การช่วยเหลือดูแลและให้คำแนะนำที่มีประโยชน์

2) ปัจจัยด้านองค์ความรู้ดั้งเดิมที่ได้รับการปลูกฝัง ฝึกฝนของบรรพบุรุษในการผลิตและการทอผ้าจากเส้นไหม ที่หญิงสาวชาวอีสานจะต้องปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม และทอผ้าเป็น ทำให้การต่อยอดและพัฒนาฝีมือการทอให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด ทำได้อย่างรวดเร็ว

3) ปัจจัยด้านแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ ด้วยการทอผ้าไหมเชิงธุรกิจ ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้สม่ำเสมอ สามารถกำหนดรายได้ด้วยตนเอง พึ่งพาตนเองได้ มีกองทุนหมุนเวียนให้กู้ยืม สามารถประกอบการในชุมชน โดยมีต้องย้ายถิ่น ทำให้สมาชิกเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของการจัดตั้งกลุ่มฯ

4) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างเงื่อนไข ข้อตกลงกลุ่ม ที่สมาชิกต้องเคารพอย่างเคร่งครัด และมีผลต่อการพัฒนาฝีมือให้สินค้าขายได้ เป็นที่ยอมรับและตลาดรับซื้อให้ความเชื่อถือรับซื้ออย่างไม่จำกัดจำนวน สามารถบริหารการผลิตโดยสมาชิกมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ วางแผนการผลิต วางแผนการตลาดร่วมคิดคำนวณต้นทุนกำไร ร่วมพัฒนาทักษะฝีมือ ร่วมประชุมหาแนวทางแก้ไข ปัญหาและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทำให้สมาชิกมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดความสมัครสมานสามัคคี และมีความรู้สึกเป็น เจ้าของ เกิดความหวงแหนและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของธุรกิจกลุ่มฯ ร่วมกัน ประกอบกับการจัดทำบันทึกกระบวนการผลิต การทำบัญชีจำนวนวัตถุดิบ ต้นทุน กำไร การซื้อ การขาย ทำให้ระบบบัญชีมีความโปร่งใส สมาชิกสามารถตรวจสอบได้

5) ปัจจัยด้านเงินค่าตอบแทน คณะกรรมการและปันผลคืนแก่สมาชิกกลุ่ม ซึ่งมีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรมจับต้องสัมผัสได้

6) ปัจจัยด้านรางวัลเกียรติบัตร ที่รับการคัดสรรเป็นสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยภาค รัฐในระดับจังหวัดและระดับภาค ซึ่งทำให้กลุ่มฯ เกิดความภาคภูมิใจสูงสุด มีกำลังใจที่ผลงานได้รับการยอมรับ ซึ่งผลที่ได้รับที่ตามมาคือ สินค้าสามารถขายได้ดีมากขึ้นกว่าเดิมมีลูกค้าและมียอดขายเพิ่ม

7) ปัจจัยทุนทางสังคม ทุนทางสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนทุนด้านแรงงาน พื้นที่ดิน และทุนด้านการเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกในรูปแบบให้เปล่า และทุนเงินกู้ ตลอดจนการระดมทุนในกลุ่มสมาชิก ที่นำมาผสมผสานจนสามารถขับเคลื่อนธุรกิจกลุ่มฯ ให้ดำเนินงานไปตามกลไกธรรมชาติของวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างกลมกลืน

8) ปัจจัยการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเข้ามาสนับสนุนทั้งด้านเทคโนโลยีการผลิตให้มีคุณภาพ ให้คำแนะนำด้านวิชาการการบริหาร จัดการเงิน การบัญชี การตลาด การบริหารจัดการองค์กร วิชาการการเกษตร ซึ่งทำให้กลุ่มพัฒนาองค์กรไปอย่างมีระบบขั้นตอนมากขึ้น มีขวัญและกำลังใจในการต่อสู้แก้ไขปัญหาอย่างไม่โคดเคี้ยว มีองค์กรภายนอกชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนเห็นและชื่นชมยกย่องในผลงานและสนับสนุนเปิดโอกาสให้นำเสนอสินค้า เช่นการออกร้านจำหน่ายสินค้า และการช่วยประชาสัมพันธ์

9) ปัจจัยด้านเครือข่ายกลุ่มฯ ซึ่งมีทั้งเครือข่ายภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ที่เอื้อต่อกระบวนการผลิต การตลาดต่อกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยเครือข่ายที่ขายวัตถุดิบเส้นไหมให้แก่กลุ่มในราคาถูก เครือข่ายกลุ่มฯ ที่ช่วยเหลือด้านการเสริมทักษะการฟอกการย้อมสี การเสริมทักษะการทอลายผ้า เครือข่ายกลุ่มฯ ที่ช่วยแนะนำตลาด แหล่งจำหน่ายสินค้า แนะนำลูกค้ารับซื้อสินค้าทั้งในและนอกประเทศ และรับสินค้าไปฝากขายในร้านของตนเอง เป็นต้น

ข้อดีและสรุปบทเรียนการเรียนรู้ที่ได้จากการพัฒนาระบบการผลิตของกลุ่มทอผ้าไหมในเชิงธุรกิจชุมชนบ้านเนินไทรพัฒนา

1) สมาชิกกลุ่มมีรายได้ประจำสม่ำเสมอและแน่นอนตลาดรับซื้อไม่อั้น มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว ให้อยู่ดีกินดี การทำอาชีพในชุมชนทำให้ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากับ ครอบครัว มีวิถีชีวิตที่เป็นสุข มีความหวัง และมั่นคงขึ้น สามารถคาดหวัง วาดฝันอนาคตได้ เพราะสามารถกำหนดรายได้ด้วยตนเองทำให้มีสุขภาพจิตดี

2) ได้สืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นอีสานให้คงอยู่มีความภาคภูมิใจในพื้นที่ของตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น ค้นหาช่องทางในการทำมาหากิน

3) เกิดความรัก ความเข้าใจ ความสามัคคี ความเอื้ออาทร ระหว่างกันและกันอย่างแนบแน่น ด้วยผ่านประสบการณ์ ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง ยั่งยืน มีสมาชิกเพิ่มขึ้น

4) มีทักษะในการแสวงหาตลาดที่เก่งและกว้างขึ้น และตลาดผู้รับซื้อสินค้ากล้าให้เครดิตและให้ความไว้วางใจ

5) มีทักษะประสบการณ์ ศึกษาดูงานการไปนำเสนอสินค้า ประชาสัมพันธ์สินค้าและการจำหน่ายสินค้า ทำมาค้าประสบการณ์ได้มีโอกาสศึกษา แลกเปลี่ยนความรู้ มีโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น ตลอดจนสามารถนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาการทอผ้า จนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะผ้าลายรังผึ้งซึ่งกลายเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มที่ไม่เหมือนใคร มีผลดลเปลี่ยนแปลง จนได้รับการคัดสรรเป็นสุดยอดผลิตภัณฑ์ดีสี่ดาว

6) กลุ่มมีทักษะบริหารจัดการด้านการทุนการผลิต กำไร ขาดทุน ประสานการตลาด การลงทุนอย่างมืออาชีพ

7) ด้านเศรษฐกิจการพัฒนาระบวนการผลิต กระบวนการตลาด จนกระทั่งกลุ่มเกิดความเข้มแข็งมีผลงาน และสามารถแก้ปัญหาให้แก่ผู้ผลิตภายในกลุ่มได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้มีทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนต่าง ๆ พากันยื่นมือเข้ามาอุปถัมภ์ค้ำชู โดยไม่ต้องวิ่งเต้นร้องขอความช่วยเหลือเหมือนในอดีตในระยะก่อตั้งกลุ่ม (ถนนทุกสายมุ่งสู่บ้านเนินไทรพัฒนา

8) กระบวนการกลุ่ม ทำให้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ของคนต่างวัย ต่างประสบการณ์ ทำให้กลุ่มค้นพบศักยภาพที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลนำไปสู่การจัดคน จัดบทบาทหน้าที่ให้รับผิดชอบได้เหมาะสม และเรียนรู้กระบวนการคัดกรองสมาชิก ตลอดจนนำไปสู่การบริหารความขัดแย้ง การสร้างเป้าหมายร่วมกัน การใช้ประโยชน์ต่อองค์ความรู้ดั้งเดิมไม่ให้ขาดหายไป ตลอดจนสามารถพัฒนาให้ดีกว่าเดิมและตลาดยินดีรับซื้อ และเรียนรู้หลักการบริหารคน งาน เงิน ผลประโยชน์ที่เหมาะสม

9) การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ และเครือข่าย การซื้อการขายการตลาด ในวงการทอผ้าไหมเชิงธุรกิจย่อมมี กลุ่มเครือข่ายที่หลากหลาย ซึ่งกลุ่มต้องประสานติดต่อ ซื้อขาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำมาเอื้อต่อธุรกิจให้คงอยู่ได้ เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จก่อนย่อมมีประสบการณ์มากกว่า กลุ่มฯพบว่าเครือข่ายสามารถช่วยเหลือได้หลายด้าน เช่น เป็นแหล่งวัตถุดิบ เป็นแหล่งรับซื้อ สามารถบอกรสนิยมตลาด เทคนิคการย้อม การฟอก การทอ การแปรรูป และการช่วยแนะนำลูกค้า / ตลาด โดยพบว่าเครือข่ายกลุ่มฯเหล่านี้ช่วยในกระบวนการพัฒนาความรู้ / ทักษะประสบการณ์ในการทอผ้าเชิงธุรกิจแก่กลุ่มได้เป็นอย่างดี

10) กลุ่มทอผ้ากับมิติการนำไปสู่การแก้ไขปัญหาชุมชนด้านต่างๆ จากการที่แม่บ้านหันมาประกอบอาชีพทอผ้าเป็นอาชีพเสริมรายได้ เมื่อผลผลิตเสียหายจากการขาดแคลนแหล่งน้ำ เช่น ปลุกข้าวโพดปลุกข้าว เป็นต้น ก็สามารถนำรายได้จากการทอผ้าไปใช้หนี้จากการลงทุนทางการเกษตรจนสามารถปลดหนี้ได้ ทั้งนี้ในโอกาสที่สมาชิกกลุ่มทอผ้ามาพบปะประชุมกันเนื่องๆ เรื่องที่พูดคุยมักไม่จำกัดอยู่แต่เรื่องทอผ้า ประเด็นพูดคุยจะเกี่ยวพันกับเรื่องอื่นๆเช่น เรื่องครอบครัว เรื่องการทำมาหากิน การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มรายได้ของตนเอง เป็นต้น ณ บ้านผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มมักใช้โอกาสนี้เผยแพร่แนะนำความรู้ข้อมูล/เอกสารหลายด้านจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้กลุ่มนำไปปฏิบัติ เช่น การใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี การปลูกพืชผักสวนครัวทำอาชีพเสริมรายได้หรือลดการพึ่งพาตลาดภายนอก

นอกและเป็นการลดรายจ่าย ซึ่งกลุ่มได้นำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติจริงและเห็นผลในเชิงปฏิบัติ ทำให้เกิดกลุ่มปลูกพริก เลี้ยงไก่ ทำปุ๋ย ปลูกผักกาด ดอกผักกาด ทำให้กลุ่มทอผ้าสร้างมีติดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนด้านอื่นๆ ควบคู่กันไป บนฐานแนวคิดของการช่วยเหลือพึ่งพาและเศรษฐกิจพอเพียง

ความคิดเห็นของสมาชิกหลังการดำเนินงานวิจัย/และปัญหาอุปสรรคการวิจัย

กลุ่มสมาชิก สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่กล่าวว่า ถึงแม้ว่าจะได้เข้ามามีส่วนในการร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ ร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือเดินทางไปศึกษาดูงานในต่างถิ่นไม่บ่อยเท่ากับทีมวิจัย แต่ส่วนใหญ่จะได้ร่วมรับรู้หรือรับฟังประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากทีมวิจัย และยอมรับว่า หลังจากที่มีการศึกษาวิจัยเข้ามาตนเองได้เรียนรู้วิธีการพัฒนาและปรับปรุงการผลิตสินค้าการทอให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นและตรงกับความต้องการของตลาด ทำให้มีรายได้ดีขึ้น เพราะผลผลิตขายได้ดีมาก และอยากลงหุ้นให้มากกว่านี้ เพราะเมื่อสิ้นปีก็มีเงินปันผลคืนมากขึ้นตามไปด้วย

ทีมวิจัย ทีมงานวิจัยกล่าวว่า ในประเด็นการพัฒนาตนเองจากการทำงานวิจัยทำให้ตนเองเป็นคนที่ดีมากขึ้น เชื่อมมั่นในความเป็นชาวบ้านของตนเอง ไม่เกรงกลัวหรือเคอะเขินเข้าหาผู้นำโยธา/ข้าราชการหรือนักวิชาการเหมือนแต่ก่อน เพราะถือว่าตนเองก็ทำได้หรือเป็นดอกเตอร์ในประเด็น ภูมิปัญญาที่ตนเองมีอยู่ จากการที่ได้มีโอกาสออกร้านติดต่อพบปะลูกค้าหรือพูดคุยเพื่อนๆร่วมวงการผลิตสินค้า OTOP อย่างกว้างขวาง รวมถึงจากการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันบ่อยๆ ในทีมงานทำให้เท่าทันผู้คนและสังคมมากขึ้น การได้รวบรวมข้อมูลอย่างรอบด้าน ทำให้สามารถนำมาประกอบการคิดวิเคราะห์ที่เป็นระบบและประเมินแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสม สามารถตั้งรับและวางแผนบริหารจัดการกับทุกปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มได้อย่างมีสติ มีเหตุผลขึ้น รู้จักการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง เรียนรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลทำให้สามารถทำงานร่วมกันในระบบทีมได้อย่างมีระบบ ทำให้เรียนรู้ว่าเมื่อคนเรามีความอดทนอดกลั้นและความตั้งใจที่แน่วแน่ และหมั่นหาแนวทางแก้ไข ปัญหาความสำเร็จย่อมเกิดขึ้นได้แน่นอน แต่การเดินทางข้างหน้าต้องอย่าลืมเหลียวมองทางขรุขระด้านหลัง เพราะปัจจัยที่นำมาสู่จุดที่ยืนอย่างมั่นคงในปัจจุบันล้วนประกอบด้วยเหตุด้วยปัจจัยและผู้คนสนับสนุน ที่ต้องหมั่นนำมาใคร่ครวญเพื่อจะได้ไม่ล้มตัวหรือทะเลาะงัด นอกจากนั้นการวิจัยยังได้ฟื้นฟูทักษะการพูด การสะกดคำการเขียนภาษาไทย การหมั่นจดบันทึกซึ่งโดยปกติอยู่แต่ในไร่ในนาไม่ได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวันบ่อยนัก

ส่วนในประเด็นการพัฒนาผลผลิตการทอผ้าสมาชิกกล่าวว่า ทำให้รู้จักการทำงานที่เป็นระบบและเป็นขั้นตอน รู้จักการจัดการวัตถุดิบ การสต็อกผ้า รู้จักการผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาดและพัฒนาจนมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง รู้จักเทคนิคการเสนอขายสินค้า ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ เกิดเครือข่ายด้านวัตถุดิบ และเครือข่ายด้านการตลาดที่กว้างขวางสามารถช่วยเหลือเกื้อกูล

แนะนำลูกค้า/ให้ข้อมูลแหล่งจำหน่ายสินค้า ทำให้มือออเดอร์รับซื้อสินค้าจนกระทั่งผลิตไม่ทัน ทำให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ดีกินดีและปลดหนี้ปลดสินได้

ส่วนปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากการวิจัยชุมชน ปัญหาหลักๆประการแรกคือทีมวิจัยขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง คือ ทีมงานขาดทักษะความรู้ด้านการจัดเขียน เพราะจบการศึกษาในระบบโรงเรียนโดยเฉลี่ยกันแค่ระดับ ป. 4 - ป. 6 ขาดความรู้ทักษะการเขียนรายงานวิจัยตามสำนวนเชิงทฤษฎีทางวิชาการ ประการที่สองคือ พี่เลี้ยงวิจัยคนแรกที่ทีมวิจัยเลือกซึ่งข้อดีคือ เป็นคนอีสานเหมือนกันทราบข้อมูลชุมชนเป็นอย่างดีและสื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน แต่ขาดความเชี่ยวชาญด้านงานวิจัยเพื่อการพัฒนา จึงไม่สามารถให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และชี้้นำการดำเนินงานวิจัยไปในทิศทางที่ก้าวหน้าตามแนวทางที่เหมาะสมหรือควรจะเป็นได้ กลุ่มต้องทำงานกันอย่างสะเปะสะปะโดยไม่สามารถคาดหวังความช่วยเหลือจากพี่เลี้ยงได้ ซึ่งทำให้การรายงานการวิจัยเป็นไปอย่างล่าช้า กว่าที่จะหาพี่เลี้ยงคนใหม่มาทดแทนก็เกือบสิ้นสุดโครงการฯ ปัญหาประการที่สามคือ ขาดเครื่องคอมพิวเตอร์ในการพิมพ์รายงานวิจัยทำให้ต้องไปพึ่งพาผู้อื่น ทำให้การรายงานเต็มไปด้วยปัญหาและอุปสรรคเพราะงานการวิจัยต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ชิ้นงานที่สมบูรณ์ นอกจากนั้นต้องมาพบกับปัญหาที่ไม่คาดคิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เครื่องที่ใช้บันทึกข้อมูลเป็นประจำเกิดการชำรุด ต้องเสียเวลาส่งซ่อมแซมและต้องรออะไหล่จากกรุงเทพฯ สร้างความท้อแท้สูญเสียความมั่นใจในการรายงานผลการวิจัยอย่างยิ่ง ประการสุดท้ายคือ การเรียนรู้ของกลุ่มนั้นต้องค่อยเป็นค่อยไป และต้องแบ่งเวลาและบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม เพราะแต่ละคนมีภาระครอบครัว งานไร่งานนา หรืองานส่วนรวมของชุมชน จึงทำให้บางครั้งในการประสานงานต้องล่าช้าไปบ้าง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยและพัฒนา

1) ทุกปัญหาในชุมชน ผู้รู้ปัญหาที่ดีที่สุดคือ คนในชุมชน และผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหา คือ คนในชุมชน ดังนั้นผู้แก้ปัญหาได้ดีที่สุด คือ คนในชุมชน ผู้หาแนวทางแก้ไขปัญหาได้และรู้วิธีการแก้ไข ก็คือ ชุมชน กลุ่มองค์กรในชุมชนจะยั่งยืนอยู่ได้ยาวนาน ควรเป็นกลุ่มองค์กรที่ชุมชน อยากให้เกิดขึ้นเพื่อนำมาตอบคำถามปัญหาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ผลการวิจัยเพื่อชุมชนโดยชุมชน สรุปโดยชุมชน เป็นชิ้นงานที่ภาครัฐควรนำไปศึกษาวิเคราะห์ เพื่อนำไปปรับเป็นแผนงาน /นโยบาย ทิศทางการดำเนินงาน เพื่อสนับสนุนให้ชุมชน ดำเนินงานศึกษาวิจัยพัฒนาการแก้ไขปัญหามุมชนโดยชุมชน ภาครัฐควรมีบทบาทเพียงสนับสนุนทางวิชาการ ทุนเทคโนโลยี งบประมาณ การให้คำแนะนำเชิงวิชาการ อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน ตลอดจนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และสนับสนุนแนวคิดการทำงานเพื่อให้ส่งเสริมให้ชาวบ้านสรุป วิเคราะห์ วางแผน หาแนวทาง แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมสูงสุด โดยไม่ใช่ระบบการสั่งการ เพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

สามารถใช้วัฒนธรรมชุมชนและองค์ความรู้ภูมิปัญญาของตนเองควบคู่ไปกับความรู้เชิงวิชาการจากภายนอกเพื่อใช้ในแก้ปัญหาได้ในที่สุด

2) ควรมีการศึกษาวิจัยแบบองค์รวมเพื่อพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนในกระแสนิยมเสรี ทั้งด้านผลกระทบด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขภาพเศรษฐกิจครอบครัว สภาวะเสี่ยงในการใช้ชีวิตในระบบการบริโภคนิยม การเปลี่ยนวิถีการผลิต เพื่อสนองการตลาด เป็นการแสวงหาคำตอบหรือแนวทางการปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้ารวดเร็วของเทคโนโลยี ได้อย่างมีความสุข ในชุมชนชนบท

3) ควรให้ชุมชนมีกระบวนการมองทิศทาง และวางแผนการพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าใหม่/วัตถุดิบที่มีคุณภาพในชุมชนที่เอื้อต่อการผลิตสินค้า สามารถดำรงอยู่ได้อย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีเงินทุนเวียนอยู่ในชุมชน

4) สถาบันศึกษาในชุมชน ควรวิจัยและจัดสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อนำไปพัฒนาจัดกระบวนการเรียนการสอนให้กับนักเรียนได้เรียนรู้และตระหนักในคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

หนังสืออ้างอิง

- กลุ่มสังคมศาสตร์ สาธารณสุข “การมีส่วนร่วมทางชุมชน: จุดอ่อนทางงานสาธารณสุขชุมชน ” วารสารสังคมพัฒนา 10 (6) หน้า 23. 2525.
- จรรยา จรรณทอง. กระบวนการทางการศึกษาในการจัดองค์กรและการดำเนินบทบาททางการศึกษาของกลุ่มสตรีที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การศึกษานอกระบบ) เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537.
- พัชนี นาถประชา และคณะ. เอกสารโรเนียว : ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์
- วิรุฬห์ นิลโมจน์. การสังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา. พิมพ์ครั้งที่ 4 . สงขลา : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้, 2542.
- เสนห์ จามริก และคณะ. “นโยบายการพัฒนาชนบท” ในชนบทไทย 2523 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, 2540.
- เสรี พงศ์พิศ. “ภูมิปัญญาชาวบ้าน ” . 7(2531) : 12 สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2533 " วัฒนธรรมพื้นบ้าน " รากการพัฒนา " ในภูมิปัญญาชาวบ้าน กับการพัฒนาชนบท (บรรณาธิการ) เล่ม 1. เสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา. 2536.
- อกิน รพีพัฒน์. “การมีส่วนร่วมทางชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย” ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2547.

ภาคผนวก

ประวัติและประสบการณ์ทีมงานวิจัย

1. หัวหน้าโครงการ

นางศิริรัตน์ ภารรักษา อายุ 40 ปี วุฒิการศึกษา อนุปริญญา เอกการสหกรณ์ บ้านเลขที่ 26 บ้านเนินไทรพัฒนา หมู่ 13 กิ่งอ. เวียงเชียงรุ้ง จ. เชียงราย มีบุตร 2 คนกำลังศึกษาอยู่

ประสบการณ์ มีพื้นฐานในการทอผ้ามาตั้งแต่เด็กเพราะในครอบครัวทอผ้าไว้ใช้ เคยเป็นพนักงานขายบริษัทเซินทรัลลาดพร้าว พนักงานสินเชื่อสหกรณ์การเกษตร อำเภอแม่ใจ จ. พะเยา เป็นประธานการทอผ้าพื้นเมือง และได้รับรางวัล ตำบลดีเด่น ปี พ.ศ.2540 และได้รับการคัดเลือกเป็นผู้นำสตรีของ จ. เชียงราย เข้าร่วมประชุมผู้นำสตรีระดับประเทศ ปี พ.ศ. 2540

- ปัจจุบัน
- เป็นเหรัญญิกกลุ่มออมทรัพย์เครือข่ายระดับอำเภอ
 - ประธานกองทุนหมู่บ้าน
 - ประธานกลุ่มทอผ้าไหม
 - เหรัญญิกกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน
 - ทีมงานโครงการสนับสนุนเครือข่ายองค์กรชุมชน (สก.อช.)

2. นักวิจัยพี่เลี้ยง

นางสาวอารีย์ ปันโพธิ์ อายุ 40 ปี บ้านเลขที่ 54 หมู่ 3 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ. เชียงราย ที่ทำงาน ร.ร.บ้านป่าซาง ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงรุ้ง จ. เชียงราย

สำเร็จการศึกษา คุรุศาสตร์บัณฑิต (คบ.) สาขาศิลปศึกษา วิทยาลัยครูเชียงใหม่ (สถาบันราชภัฏเชียงใหม่)

สำเร็จการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปัจจุบัน รับราชการครู ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนบ้านป่าซาง ต. ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ. เชียงราย

ประสบการณ์การทำงานด้านพัฒนา/งานวิจัย

1. ผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่ชุมชนแออัดและคนงานก่อสร้างในจังหวัดเชียงใหม่ ในโครงการเอดส์ศึกษาและพัฒนารูปแบบการดำเนินงานด้านเอดส์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2537 - 2539)
2. ผู้ประสานงานโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาดเอดส์ในชุมชน ต. ป่าซาง กิ่ง อ. เวียงเชียงรุ้ง จ. เชียงราย (2542- 2544)
3. หัวหน้าโครงการพัฒนารูปแบบการพัฒนาเยาวชนในการรณรงค์และแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน อย่างมีส่วนร่วม (2545- 2547)

3. ทีมงานวิจัย

- 1) นางทองยูน นพบาล อายุ 41 ปี บ้านเลขที่ 40 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย
อาชีพ ทำนา , มีบุตรธิดา 3 คน
ประสบการณ์ เป็นประธานแม่บ้าน , กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ , เลขากลุ่มพัฒนาสตรี
 ระดับตำบล และอำเภอ , เป็นรองประธานกลุ่มทอผ้าไหม
ความชำนาญ ด้านลายผ้าพื้นเมือง ทอผ้าไหม
- 2) นางจิตร ภารรักษา อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 7 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย
อาชีพ ค้าขาย
ประสบการณ์ กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ , เลขากลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน , กรรมการฝ่าย
 ตรวจสอบกลุ่มทอผ้าไหม
ความชำนาญ ด้านมัดหมี่ ทอผ้าลาดจก , ทอผ้าลายจิด , และลายน้ำไหล
- 3) นางสาวไสว ภารรักษา อายุ 35 ปี บ้านเลขที่ 15 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง
 จ.เชียงราย
อาชีพ ทำนา
ประสบการณ์ กรรมการฝ่ายผลิตกลุ่มทอผ้าไหม
ความชำนาญ ด้านทอผ้า , ลายผ้าไหม , และลายจก
- 4) นางนวน บุตรนาแพง อายุ 39 ปี บ้านเลขที่ 3 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย
อาชีพ ทำนา , มีบุตรธิดา 2 คน
ประสบการณ์ เป็นรองประธานกลุ่มพัฒนาสตรี , กรรมการฝ่ายผลิตกลุ่มทอผ้าไหม
ความชำนาญ ด้านทอผ้า , ทอผ้าลายจิด , และลายจก
- 5) นางสุดใจ พลเยี่ยม อายุ 40 ปี บ้านเลขที่ 14 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย
อาชีพ ทำนา , มีบุตรธิดา 2 คน
ประสบการณ์ เป็นกรรมการฝ่ายการจัดซื้อกลุ่มทอผ้าไหม
ความชำนาญ ด้านทอผ้า , และเป็นนักร้องเพลง เป็นนางเอกหมอลำ ขับร้องสรภัญญะ
- 6) นางหวานใจ แวงวรรณ อายุ 50 ปี บ้านเลขที่ 2 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย
อาชีพ ทำนา , มีบุตรธิดา 2 คน
ประสบการณ์ เป็นเหรัญญิกกลุ่มทอผ้าไหม
ความชำนาญ ด้านทอผ้า , การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การโหวนหูก
- 7) นางนาง สิงห์ขัน อายุ 52 ปี บ้านเลขที่ 13 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย
อาชีพ ทำนา มีบุตรธิดา 3 คน
ประสบการณ์ เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้า
ความชำนาญ ด้านการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การสาวไหม

8) นางทองใบ แวงวรรณ อายุ 43 ปี บ้านเลขที่ 27 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

อาชีพ ทำนา มีบุตรธิดา 3 คน

ประสบการณ์ เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้า

ความชำนาญ ด้านการทอผ้าลายผ้าไหม , ด้านการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม

9) นางปราณี ภารสุวรรณ อายุ 29 ปี บ้านเลขที่ 11 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

อาชีพ ทำนา มีธิดา 1 คน

ประสบการณ์ เจริญญีกกลุ่มออมทรัพย์ , เลขานุการ

ความชำนาญ ทอผ้าไหม

10) นางพนิตย์ แก้วนิลดา อายุ 41 ปี เลขที่ 40 หมู่ 13 ต.ป่าซาง กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง จ.เชียงราย

อาชีพ ทำนา มีบุตรธิดา 2 คน

ประสบการณ์ เป็นอช.หมู่บ้าน ประธาน อช.ตำบล , เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ,
เจริญญีกกลุ่มออมทรัพย์

ความชำนาญ ด้านการทอผ้าไหม